

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
NEMŠKA REFORMA SOCIALNE DRŽAVE

Ljubljana, oktober 2005

ELIZABETA ŠPELA CERAR

IZJAVA

Študentka Elizabeta Špela Cerar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Miroslava Glasa in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 10.10. 2005

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. VLOGA DRŽAVE IN KONCEPT SOCIALNE DRŽAVE	2
2.1. <i>OPREDELITEV POJMA SOCIALNE DRŽAVE</i>	2
2.2. <i>RAZVOJ SOCIALNIH SISTEMOV SKOZI ČAS</i>	3
2.3. <i>ZAČETKI IN RAZVOJ SOCIALNE DRŽAVE (DRŽAVE BLAGINJE)</i>	4
2.4. <i>RAZLOGI ZA DRŽAVNO FINANCIRANJE SOCIALNE VARNOSTI</i>	4
2.5. <i>PRAVICE IZ SISTEMA SOCIALNE VARNOSTI</i>	5
2.6. <i>RAZLIČNI POGLEDI NA VLOGO DRŽAVE</i>	5
2.7. <i>MODELI SOCIALNE DRŽAVE V TEORIJI</i>	6
3. DRŽAVA BLAGINJE V EVROPSKI PRIMERJAVI	7
3.1. <i>NEMČIJA</i>	7
3.1.1. Socialno tržno gospodarstvo	7
3.1.2. Dualni sistem socialnega varstva	9
❖ Dohodkovno pogojeni prejemki (Sistem vzdrževanja dohodka)	9
❖ Prejemki, pogojeni s potrebami upravičencev	10
3.1.3. Zdravstveni in šolski sistem	10
3.2. <i>VELIKA BRITANIJA</i>	11
3.2.1. Trg dela v Veliki Britaniji	12
3.2.2. Sistem socialnega varstva	12
❖ Nadomestilo za brezposelnost	12
❖ Pokojnine	12
❖ Socialne pomoči	13
3.2.3. Zdravstveni in šolski sistem	13
3.3. <i>ŠVEDSKA</i>	14
3.3.1. Švedski model trga dela	14
3.3.2. Sistem socialnega varstva:	15
❖ Nadomestilo za brezposelnost	15
❖ Socialna pomoč	16
❖ Pokojnine	16
3.3.3. Zdravstveni in šolski sistem	16
3.4. <i>PREMIK V NEOLIBERALNO DRŽAVO</i>	16
4. KRIZA NEMŠKE SOCIALNE DRŽAVE	17
4.1. <i>TRG DELA</i>	17
4.1.1. Produktivnost dela	18
4.1.2. Stroški dela	18
❖ Plače	19
❖ Prispevki za socialno varnost	19
4.1.3. Vpliv sindikatov	20
4.1.4. Brezposelnost	21
❖ Blagajna za brezposelne	22
4.2. <i>PREBIVALSTVO</i>	24
4.2.1. Demografski trendi	24

❖	Rodnost	24
❖	Starostna struktura.....	24
❖	Migracije	25
4.2.2.	Pokojninsko varstvo	25
❖	Financiranje pokojninske blagajne	26
4.2.3.	Zdravstveno varstvo	26
❖	Financiranje zdravstvene blagajne	26
4.3.	<i>EKONOMSKO OKOLJE</i>	27
4.3.1.	Gospodarska rast	27
❖	Rast BDP na prebivalca.....	27
❖	Agregatna poraba	28
❖	Bančni sistem	28
4.3.2.	Javne finance	28
❖	Proračun	29
❖	Izdatki za socialno varnost	29
❖	Stroški združitve.....	30
4.3.3.	Mednarodno okolje	30
❖	Menjalni tečaj.....	30
❖	Mednarodna menjava	31
❖	Globalizacijski vplivi	31
4.4.	<i>PRIMERJAVA IZBRANIH KAZALCEV Z VELIKO BRITANIJO IN ŠVEDSKO</i>	31
4.5.	<i>POLITIČNE DILEME IN POTREBE PO REFORMI</i>	35
5.	ZAMISLI O REŠEVANJU PROBLEMOV	36
5.1.	<i>AGENDA 2010</i>	36
5.1.1.	Reforme na trgu dela	37
❖	Hartz I, Hartz II in Hartz III	37
❖	Hartz IV.....	38
5.1.2.	Zdravstvena reforma	41
5.1.3.	Pokojninska reforma	43
5.1.4.	Davčna reforma.....	44
5.1.5.	Ostala področja.....	45
5.2.	<i>AGENDA ZA DELO</i>	45
5.2.1.	Področje trga dela.....	46
5.2.2.	Področje socialnega varstva	46
❖	Zdravstvo.....	46
❖	Pokojnine.....	46
❖	Nega	47
5.2.3.	Področje davčne politike	47
5.2.4.	Javne finance	47
5.3.	<i>SINDIKALNI (DELAVSKI) ODPOR PROTI REFORMI SOCIALNE DRŽAVE</i>	47
5.4.	<i>VLOGA NEMČIJE V EU IN DILEME RAZVOJA/ŠIRITVE EU</i>	48
6.	NEMŠKI PRIMER KOT NAUK ZA SLOVENIJO	48
7.	SKLEP	49
	LITERATURA	51
	VIRI	52

1. UVOD

Današnja tipična evropska država je država blaginje. Ta koncept je temelj sodobne države. Razvite države namreč obsežen del svojih izdatkov namenjajo za socialno varnost svojih državljanov. Socialna država oziroma država blaginje zahteva veliko vpletenost države v tržno dogajanje, saj s tem pridobiva potrebna sredstva za financiranje socialne varnosti svojih državljanov.

Namen diplomske naloge je preučiti nemško socialno državo in grožnje socialnemu sistemu ter posledično bodoči gospodarski rasti. Cilj je preučiti kako se s temi težavami sooča nemška država. Reforme socialne države so predmet aktualno političnega dogajanja, zato sem večinoma črpala podatke iz člankov in spletnih strani. Teoretični del pa sem oblikovala s pomočjo strokovne literature iz področja socialne varnosti.

Diplomsko delo je razdeljeno na dva sklopa. V prvem delu opisujem pojem socialne države, njen razvoj in različna stališča glede smiselnosti socialne države, kakor tudi aktualne oblike socialne države v posamičnih državah. V drugem sklopu se osredotočim na Nemčijo in njene težave ter reforme, ki so jih do sedaj izvajali in naj bi vzpodbudile že dlje časa stagnirajočo gospodarsko aktivnost.

Tako si bomo najprej ogledali vzroke za razvoj socialne države, nato razvoj socialne države/države blaginje skozi čas ter pravice, ki jih nudi današnja država blaginje. Modeli države blaginje so različni in vsak od njih podaja svoj pogled na reševanje socialnih problemov. Podrobneje si bomo ogledali tri glavne modele (po Esping-Andersenu, 1990) in sicer: konzervativnega, liberalnega in socialdemokratskega ter tri tipične predstavnice teh treh modelov in sicer Nemčijo, Veliko Britanijo in Švedsko. Pri vsaki državi si bomo ogledali njen trg dela in sistem socialne varnosti. Pri vseh treh državah je danes opaziti zmanjševanje socialnih pravic, kar je posledica neoliberalnih idej o socialni državi, ki vidi v socialni državi oviro za gospodarsko rast, zlasti zaradi pritiska globalizacije in tehnološkega napredka.

V drugem delu si bomo podrobneje ogledali nemški trg dela, ki ga že dlje časa pretresa visoka brezposelnost, ki je v letošnjem letu dosegla rekordne višine. Ogledali si bomo rast stroškov dela ter vpliv sindikatov na plačno politiko, rast brezposelnosti ter s tem povezanih socialnih izdatkov za brezposelne. Tudi demografski trendi niso v prid stabilnosti prihodnjih socialnih transferjev, predvsem pokojnin in zdravstvene blagajne. Slabi gospodarski rezultati ter vpliv mednarodnega okolja dodatno vplivajo na slabšajoče stanje javnih financ. Nemčija že od začetka devetdestih let prejšnjega stoletja v primerjavi z Veliko Britanijo in Švedsko, predstavnicama drugih dveh modelov socialne države, dosega na različnih področjih slabše rezultate.

V Nemčiji so že drugi mandat na oblasti socialni demokrati (SPD), ki so že dlje časa obljubljali korenite spremembe v korist gospodarske rasti. Bolj korenite spremembe so začeli uvajati šele

po nastopu drugega mandata. Paket reform, ki so ga poimenovali Agenda 2010, zadeva različna področja, ki so bila po mnenju vlade potrebna reform, da bi gospodarstvo ponovno doživelo gospodarski vzpon. Opozicija, ki je bila ves ta čas nezadovoljna z ostrino reform, je v juliju predstavila svoj volilni program, imenovan kar »vladni program«, v katerem so predstavili svojo predstavo o reševanju gospodarske stagnacije in s tem reforme socialne države. V diplomskem delu sem ga poimenovala »Agenda za delo«, saj je opozicija CDU/CSU pred predstavitvijo volilnega programa zatrjevala, da Nemčija ne potrebuje SPDjeve Agende 2010, temveč njihovo Agendo za delo. Vsekakor predlogi opozicije v »vladnem programu« niso tako ostri, kot so jih napovedovali.

2. VLOGA DRŽAVE IN KONCEPT SOCIALNE DRŽAVE

2.1. OPREDELITEV POJMA SOCIALNE DRŽAVE

Podlaga za nastanek socialne države je **socialna politika**, ki se je razvijala skozi čas na podlagi postopnega uvajanja posameznih socialnih programov in postopnega širjenja teh programov na vse večji del prebivalstva. Po večini se je socialna politika razvijala kot odgovor na akutne socialne probleme. Socialna država tako zagotavlja državljanom socialno varnost v obliki eksistenčnega minimuma in ohranjanja relativnega družbenega položaja preko sistemov socialnih zavarovanj in socialnih pomoči. Tako naj bi bilo bistvo socialne države v tem, da slehernemu državljanu zagotovi kot politično pravico minimalne standarde, ki se nanašajo na dohodek, na prehrano, na zdravstveno varstvo, na izobraževanje in na stanovanje (Rus, 1990, str. 8).

Vsebina teh politik je v večini držav zelo podobna, večina socialnih programov vsebuje zavarovanje pred nesrečami pri delu, pokojnine za invalide, ostarele in za vdove, boleznine in porodniške dopuste, nadomestila za primer brezposelnosti in podporo prizadetim družinam. Programi se sicer razlikujejo po višini pomoči, po času trajanja in kriterijih, ki dopuščajo prejemanje pomoči (Rus, 1990, str. 8).

V začetku razvoja socialne države je bil v Evropi industrijski delavski razred prevladujoča organizirana družbena skupina, zato se je socialna država začela razvijati kot odgovor na probleme tega razreda: izguba dohodka zaradi nesreče pri delu, bolezni, invalidnosti, brezposelnosti in starosti. Da bi rešili te probleme, so uvedli obvezne sisteme socialnih zavarovanj, preko katerih so bili delavci v primeru izgube dohodka upravičeni do denarnih nadomestil. Kasneje se je upravičenost do socialnega varstva razširila na vse državljane. Poleg sistemov socialnih pomoči in sistemov socialnih zavarovanj so vzpostavili sisteme javnih služb oziroma zavodov, ki nudijo javne dobrine in storitve vsem državljanom pod enakimi pogoji. Cilj takšnega ravnanja je blaginja celotne populacije. Zato imenujemo državo, ki nudi takšen obseg socialnih pravic, tudi **država blaginje**.

Socialna država in družba blaginje sta neločljivo povezani, saj sta se po drugi svetovni vojni razvijali skupaj, zato se tudi prepletata. Sodobne demokratične države torej niso le socialne države, ampak tudi države blaginje. Glavna skrb socialne države danes še vedno ostaja skrb za socialno varnost, vendar ne le za delavca, kot je to veljalo pri njenem nastanku, ampak za vsakega posameznika.

Danes predstavljajo izdatki za socialno varnost v proračunih gospodarsko razvitih držav zelo visok delež v primerjavi z ostalimi državami. Socialna ozaveščenost bolj razvitih držav je višja. Kljub temu socialno državo oz. državo blaginje v teh državah močno kritizirajo, saj naj bi zmanjševala posameznikovo samoiniciativo ter naj bi zaradi visoke zbirokratiziranosti ne dosegla tistih, ki res potrebujejo pomoč. Tako naj bi trg, družina in sami posamezniki zopet prevzeli odgovornost za svojo prihodnost. Poleg tega naj bi socialna država zmanjševala gospodarsko konkurenčnost države.

2.2. RAZVOJ SOCIALNIH SISTEMOV SKOZI ČAS

Zgodovinski razvoj socialnih sistemov lahko razdelimo na štiri obdobja (Novak, 1997, str. 12; Južina, 1998, str. 74-80):

- **Prvo obdobje** je obdobje **dobrodelnosti**. V tem obdobju je bil posameznik, ki ni imel zadostnih sredstev za preživljanje sebe in odvisnih družinskih članov, odvisen od zasebnih in javnih lokalnih oblik pomoči, namenjenih revnim.
- **Drugo obdobje** je obdobje **socialnih zavarovanj**. Z industrializacijo se je začel razpad neformalnega sistema, glavni vir materialne varnosti družine je postala plača. Izguba dela je pomenila izpostavljenost bedi in lakoti, zato so se bili delavci prisiljeni organizirati v razne organizacije. Te organizacije so sčasoma začele pritiskati na oblast in tako so vse države ob koncu 19. stoletja uvajale sisteme socialnih zavarovanj, ki so zagotavljali, da delavec ni ostal brez dohodka v izjemnih situacijah. Te sisteme so najprej začeli izvajati v takratni Nemčiji in Veliki Britaniji, katerih modeli so služili kot zgled tudi drugim državam.
- **Tretje obdobje** je obdobje **socialne varnosti**. Cilj sistema je zagotoviti vsem prebivalcem dohodkovno varnost v primeru nezmožnosti za delo, brezposelnosti in v primeru pomanjkanja.
- **Četrto obdobje** je sistem **socialne zaščite**, kjer imajo posamezniki pravno zavarovane pravice in sistem socialnih ugodnosti.

2.3. ZAČETKI IN RAZVOJ SOCIALNE DRŽAVE (DRŽAVE BLAGINJE)

Zamisel socialne države se je razvila v 19. stoletju kot posledica industrijske revolucije in množičnega obubožanja širših družbenih slojev. Duhovni oče je nemški kancler Otto Bismarck, ki je leta 1891 uvedel **socialno zavarovanje**, s čimer je bila konstituirana prva socialna država. Takšno ravnanje je bila hkrati politika, ki je skušala obdržati socialni mir. Bismarckova socialna zakonodaja je zajemala (Novak, 1997, str. 25):

- 1883: Zakon o obveznem zdravstvenem zavarovanju (to zavarovanje je najprej obsegalo le delavce v industriji, v naslednjih treh letih se je razširilo tudi na ostalo delavstvo);
- 1884: Zakon o obveznem zavarovanju za primer nesreče pri delu;
- 1889: Zakon o obveznem pokojninskem zavarovanju.

Leta 1911 je bilo uvedeno še zavarovanje za primer smrti (vdovske in otroške pokojnine). Pred prvo svetovno vojno je bilo deset evropskih držav, ki so imele obvezno zavarovanje delavcev za primer bolezni, in samo ena, ki je imela tudi socialno zavarovanje za primer brezposelnosti. Ta zakonodaja je bila osredotočena na zavarovanje eksistence industrijskih delavcev v tistih kritičnih razmerah, katerih posledica je izguba mezde zaradi nesreče pri delu, invalidnosti, bolezni in starosti. Gre za obvezno vključenost posameznih kategorij industrijskih delavcev vanje in za obvezno financiranje s strani zavarovancev, države in delodajalcev (načelo tripartitnosti). Ob svojem nastanku je koncept vključeval le industrijske delavce, v svojem stoletnem razvoju pa je vključeval čedalje večji krog družbenih skupin, danes vključuje vsakega posameznika.

V času po drugi svetovni vojni so mnoge države prešle od delnega oz. selektivnega financiranja socialnih storitev k večinoma celotnemu kritju teh storitev. Večina zahodnoevropskih držav je tudi razširila obseg socialne oskrbe preko zagotavljanja eksistenčnega minimuma. V današnjem svetu je socialna oskrba bolj razvita v državah z bolj razvitim gospodarstvom, medtem ko imajo revnejše države bolj omejen dostop do socialne oskrbe. V zadnjih letih je prišlo v državah z veliko socialno oskrbo prebivalstva do močnih kritik socialne države, kar je ponekod vodilo k drastičnim okrnitvam državnih storitev.

2.4. RAZLOGI ZA DRŽAVNO FINANCIRANJE SOCIALNE VARNOSTI

Argument za državno financiranje dobrin socialne varnosti je dejstvo, da imajo tovrstne dobrine značaj meritornih dobrin, dobrin posebnega družbenega pomena. Meritorne dobrine imajo naslednje značilnosti (Stanovnik, 2002, str. 163):

- njihova potrošnja povzroča pozitivne zunanje učinke;
- njihova potrošnja bi bila manjša od družbeno zaželene, če bi odločitev prepustili posamezniku;

- zanje je značilen specifični egalitarizem; družba si ne želi prevelikih razlik pri potrošnji oziroma oskrbi s temi dobrinami.

Definicija meritorne dobrine vsebuje elemente normativne ekonomike, ki je odločilna pri zasnovi sistemov socialne varnosti oz. države blaginje. Osnovni argumenti za javno financiranje so tako z vidika pozitivne ekonomike neekonomski.

2.5. PRAVICE IZ SISTEMA SOCIALNE VARNOSTI

Poznamo tri skupine pravic iz sistema socialne varnosti (Stanovnik, 2002, str. 165):

- pravice, ki izvirajo iz socialnega zavarovanja, obseg pravic je praviloma sorazmeren z vplačanimi prispevki (načelo recipročnosti ali načelo ekvivalence);
- pravice, ki so pogojene z dohodkovnim in premoženjskim stanjem upravičenca; upravičenec je podvržen dohodkovnemu in/ali premoženjskemu preizkusu (means tested); te pravice se pretežno financirajo z davki (načelo potreb);
- pravice, ki so pogojene zgolj s pripadnostjo določeni skupini; te pravice se financirajo z davki (načelo univerzalnosti/enakosti).

Prvo skupino imenujemo tudi **sistem socialnega zavarovanja**, drugo **sistem socialnega varstva**, tretjo pa **sistem univerzalnih pravic**. Naštete osnovne skupine socialnih pravic so lahko med seboj povezane, njihova kombinacija pa je od države do države različna.

2.6. RAZLIČNI POGLEDI NA VLOGO DRŽAVE

Država blaginje je v korist delavcem – omogoča socialno varnost ter zagotavlja življenjski standard. Po drugi strani je tudi v interesu kapitala, saj se s šolstvom, zdravstvom in pokojninami zagotavlja stabilnost kapitalizma – stroški reprodukcije dela se znižajo, hkrati je kapital preskrbljen s produktivnimi delavci. Prerazdeljevanje dohodka znotraj delavskega razreda preprečuje delavske nemire in s tem zagotavlja nemoteno delovanje kapitalističnega gospodarstva (Glas, 2001).

Keynesianska makroekonomska politika vidi v državi blaginje uporaben ekonomski regulator, ki pomaga vzpostaviti ravnotežje po obdobju recesije. Keynes je pokazal, kako je moč kapitalizem stabilizirati z uravnavanjem povpraševanja in z uveljavljanjem mešanega gospodarstva. V času prosperitete naj bi država s povečanimi davčnimi prilivi, ki bi omogočili proračunski presežek, »privarčevala« za čas ekonomske depresije, ko bi stimulirala ekonomsko aktivnost z večjimi proračunskimi izdatki. Za vse to je potrebna aktivna država, ki spodbuja učinkovito povpraševanje. Ta pogled na vlogo države je bil vsekakor uspešen, dokler ni prišlo v 1970ih letih do problema stagflacije. Dvig ravni državne potrošnje v času stagnacije je povzročil dodatno povečanje inflacije, kar dejansko ni rešilo niti problema stagnacije niti inflacije, ampak se je situacija le poslabšala (Norčič, 2000, str. 295)

Popolnoma nasproten pogled na vlogo države v gospodarstvu ima neoliberalizem, ki sloni na idejah neoklasicizma. Neoliberalizem kot ekonomsko-politično doktrino, v denarno-politični enačici imenovano monetarizem, je povzdignila vlada Ronalda Reagana v ZDA in Margaret Thatcherjeve v VB. Po mnenju neoliberalcev je država blaginje velika slabost za ekonomski razvoj, saj naj bi socialni izdatki zavirali ekonomsko rast. Država naj bi, če se preveč razbohoti, začela ogrožati svobodo in samostojnost posameznika. Neoliberalizem se zavzema za prost pretok kapitala, dela, dobrin in storitev, s čimer bi se izboljšal življenjski standard po vsem svetu. Za zagotovitev prostega pretoka je potrebno zmanjšati oziroma omejiti poseganje države v gospodarstvo, in sicer z denacionalizacijo in privatizacijo državnih storitev ter odpravo zunanjetrogovinskih omejitev. Po Giddensu (2000) naj ne bi bil izvor blaginje v državni pomoči, temveč v maksimiranju gospodarske rasti, torej v skupnem bogastvu, ki ga ustvarja trg, kadar mu pustimo, da sam dela svoje čudeže (Lapajne, 2002, str. 4).

2.7. MODELI SOCIALNE DRŽAVE V TEORIJI

Po Esping-Andersenu (1990) delimo sisteme socialne varnosti oziroma države blaginje na konzervativnega, liberalnega in socialno demokratskega. Razlika temelji na zgodovinskem razvoju in določenih ideoloških opredelitvah (Cochrane, 1993, str. 25).

1. Konzervativni model države blaginje (korporativistični Bismarckov model): za države tega tipa je značilen sorazmerno skromen obseg državnega intervencionizma in visok obseg pravic iz sistema socialne varnosti. Sistem se pretežno financira s prispevki, obseg pravic, ki se zagotavlja z dohodkovnim in premoženjskim preizkusom, je zelo skromen. Osnovne socialne pravice so pogojene s plačevanjem prispevkov. Država blaginje vzdržuje določene razredne in statusne razlike, hkrati pa podpira socialno in politično stabilnost in trajno lojalnost državi. Za omogočanje blaginje je država pomembnejša od trga. Ta sistem se zavzema za vzdrževanje tradicionalne oblike družine, država pa vskoči le takrat, ko družina odpove. (Avstrija, Francija, Nemčija, Italija in Slovenija)

2. Liberalni model države blaginje (Beveridgeov model): v tem modelu predstavljajo davki relativno pomemben vir, vendar je celotni sistem socialne varnosti zasnovan s skromnim obsegom pravic. Obseg pravic se zagotavlja z dohodkovnim in premoženjskim preizkusom upravičenca in je zasnovan za revne, ki so odvisni od države. Socialni prejemki so omejeni in stigmatizirani, saj model predpostavlja, da bodo višji zneski socialnih prejemkov zmanjšali spodbudo za delo. Tovrstni model države pomeni močno diferenciran in stratificiran sistem, z mešanico relativne enakosti revščine med prejemniki državne pomoči in tržno diferencirano blaginjo med večino ter razredno – političen dualizem med tema skupinama. (VB, ZDA, Avstralija, Kanada)

3. Socialdemokratski model države blaginje (Skandinavski model): za ta model je značilen visok obseg državnega intervencionizma, ki z davčnimi prihodki napaja sistem socialne varnosti; prispevki tvorijo manjši del prihodkov v teh sistemih. Obseg pravic je sorazmerno visok. Takšno davčno financiranje ima za posledico, da je večina pravic iz sistema socialne varnosti univerzalnih, tj. pravice izvirajo že iz naslova državljanstva. Seveda ti sistemi vključujejo tudi sistem socialnega zavarovanja, ki zaposlenim zagotavlja še dodaten obseg

pravic. Ta model spodbuja enakost med razredi, ki temeljijo na visokih standardih. Tako so storitve in prejemki zasnovani na taki ravni, ki so sprejemljivi in privlačni za srednji razred. Ta model spodrina trg in s tem ustvarja enotno solidarnost v prid države blaginje. V tem modelu vsi pridobijo, vsi so odvisni od njega in vsi se čutijo dolžne plačevati. Odnos do družine je v primerjavi z drugima dvema modeloma drugačen, saj v tem primeru država prevzame in socializira mnogo vidikov tradicionalnih družinskih odgovornosti (pomoč ostarelim in otrokom), s čimer uspešno opogumlja neodvisnost posameznika, še posebej žensk, ki želijo delati. Polna zaposlenost je osrednji element v tem modelu, saj omogoča plačevanje dohodkovne podpore in stroškov blaginje.

3. DRŽAVA BLAGINJE V EVROPSKI PRIMERJAVI

Po drugi svetovni vojni je bila v Zahodni Evropi potrebna gospodarska in socialna obnova. V državah je zavladovalo nezaupanje v zmožnost svobodnega trga, da lahko zagotovi gospodarsko in politično stabilnost, še posebej po dogodkih pred drugo svetovno vojno. Svobodna tržna ekonomija je bila resno diskreditirana po prvi svetovni gospodarski krizi v tridesetih letih in premiku velikega dela Evrope v diktatorske režime in kasneje v vojno. Glavno vprašanje pri obnovi evropskih držav je bilo, kako doseči ravnovesje med svobodno tržno ekonomijo in zagotavljanjem socialnega miru. Različne države so razvile različne odgovore na to vprašanje, s tem so se razvili tudi različni »blaginjski kapitalizmi«.

3.1. NEMČIJA

V besedilu 1. odstavka 20. člena nemške ustave¹ je zapisano: Zvezna Republika Nemčija (ZRN) je demokratična in socialna zvezna država. Iz tega izhaja več strukturnih načel: načelo zvezne države, načelo republike, načelo demokracije in načelo socialne države.

Politična in gospodarska obnova Zahodne Nemčije po letu 1945 je z novo Ustavo ZRN omejila moč zvezne države in podelila zveznim deželam znatno avtonomno odločanje. Čeprav so med dežalami drobne razlike pri izvajanju socialne politike, Ustava zagotavlja, da v vseh deželah upoštevajo glavne ideje socialne države. V Nemčiji štejejo blaginjo za spremljevalca oz. pomembno dopolnilo h gospodarskemu razvoju: socialna politika pomaga h gospodarski rasti s podporo delovni sili, s preskrbo gospodarstva s storitvami ter z zagotavljanjem varne osnove za razvoj.

3.1.1. Socialno tržno gospodarstvo

V času vlade Konrada Adenauerja se je v Nemčiji izoblikovala posebna oblika tržnega gospodarstva, ki je skušala omejiti moč trga in zaščititi šibke. Ta model si je zadal za svoje cilje visoko rast gospodarstva, nizko inflacijo, nizko stopnjo brezposelnosti, dobre delovne pogoje ter blaginjo, hkrati pa je skušal ustvariti ravnotežje med temi cilji. Instrumenti socialnega tržnega gospodarstva so bili npr. progresivno obdavčenje, sistem socialnega

¹ (GG)-Grundgesetz – Ustava Zvezne Republike Nemčije.

zavarovanja, socialna pomoč in gradnja socialnih stanovanj. Danes je ta oblika tržnega gospodarstva glavna značilnost ZRN in je hkrati osnova nemške socialne države.

Glavne značilnosti socialno tržnega gospodarstva (Cousins, 1999, str. 16 -18):

1. Močan vpliv sindikatov in združenj delodajalcev

Zveza sindikatov vsebuje 16 centraliziranih **sindikatov**, ki predstavljajo posamezne gospodarske sektorje. Dobro organizirani so tudi **delodajalci**, npr. v Nemški zvezi zaposlovalcev (BDA) oz. Zvezi Nemških industrijalcev (BDI). Te organizacije predstavljajo neke vrste kvazipolitična telesa, ki delujejo kot neuradni forumi za odločanje na področju industrije, sociale oz. gospodarstva. Zaradi tega je vladno odločanje omejeno s strani teh vplivnih interesnih skupin dela in kapitala.

2. Močno reguliran sistem kolektivnega dogovarjanja

Po drugi svetovni vojni so ponovno uvedli **sistem kolektivnega dogovarjanja** o plačah in ostalih pogojev zaposlovanja med sindikati in predstavniki delodajalcev brez vmešavanja države. Kolektivno dogovarjanje je organizirano na deželni in sektorski ravni in izhaja iz pogodbe o minimalni plači. Pogodbe vključujejo delovni čas, pravico do dopusta, postopke odpuščanja zaposlenih in veljajo eno leto. Te pogodbe pokrivajo okoli 90 odstotkov delovne sile, čeprav je le tretjina zaposlenih včlanjenih v sindikate. V praksi so dejanske plače višje kot po pogodbi, kar naj bi zaposlene motiviralo za izpopolnjevanje in izobraževanje, kar zvišuje produktivnost in s tem upravičuje visoke stroške dela.

3. Podjetniška demokracija

Obstaja v dveh nivojih, glede na delovno zakonodajo morajo imeti podjetja z več kot pet zaposlenimi predstavnika v svetu delavcev. Svet delavcev je tako edini uradni predstavnik zaposlenih znotraj podjetja, sindikat pa nima pristojnosti za kolektivno dogovarjanje znotraj podjetij. Sindikati se lahko pogajajo le na deželni ravni oz. ravni posameznega sektorja. Namen dualnosti sistema je bil, da se utrdi delavska organiziranost, ki zavezuje predstavnike kolektiva zaposlenih, da sodelujejo z managementom in tako izključijo nasprotne sindikate iz območja proizvodnje. Vse od leta 1952 so v nadzornih svetih vključeni tudi predstavniki zaposlenih. Nadzorni sveti imajo vlogo strateškega načrtovanja, medtem ko management vodi tekoče poslovanje.

Socialno tržno gospodarstvo opredeljuje način odločanja v podjetjih, kjer imajo pomembno vlogo nadzorni sveti in svet delavcev, kar pomeni, da gre pri odločanju za sodelovanje zaposlenih in delodajalcev. S tem so delodajalci primorani, da se posvetujejo s svojimi zaposlenimi in najdejo skupni jezik. Ko imajo delavci zagotovljeno pravico do soodločanja, lahko manj pritiskajo na kratkoročne koristi in se osredotočijo na dolgoročne cilje podjetja .

Banke so spoznale pomembno vlogo nadzornih svetov v podjetjih in začele graditi dolgoročne vezi s podjetji. Maksimiziranje dobička delničarjev ni tako izrazit namen podjetij, kot npr. v Veliki Britaniji, ampak **dolgoročna stabilnost podjetij**. Vezi med regijskimi, komunalnimi in deželnimi bankami ter malimi in srednje velikimi podjetji so še posebej koristne. Banke namreč bližje in bolj osebno poznajo podjetja in jim lahko ponudijo nov kapital po ugodnih cenah, s čimer jim omogočijo višjo produktivnost kapitala in dela, izvoz in inovacije. Podjetja na lokalni in deželni ravni so prav tako obdana z močnimi združenji, vendar ne le s sindikati in zvezami delodajalcev, temveč tudi s trgovinsko in gospodarsko zbornico, raziskovalnimi inštituti, bankami ter lokalnimi, deželnimi in zveznimi državnimi organizacijami. Ta močna prepletenost različnih institucij naj bi bila po mnenju različnih avtorjev razlog za uspeh nemškega gospodarstva.

3.1.2. Dualni sistem socialnega varstva²

Nemško gospodarstvo in sistem družbene blaginje se je razvilo preko korporacijskih³ struktur, kar je posledica uvedbe Bismarckovega socialnega zavarovanja, ki je temeljilo na vzajemnih prispevkih delodajalcev in delojemalcev in ostaja takšno še danes. Prav tako obstaja v nemški državi velik poudarek na subsidiarnosti, kar pomeni, da so vse storitve socialne varnosti decentralizirane oz. samostojno upravljane in da mora biti državna intervencija omejena samo na primere, ko ni možna drugačna rešitev.

❖ Dohodkovno pogojeni prejemki (Sistem vzdrževanja dohodka)

Socialna varnost je povezana z zaslužkom in naj bi ohranjala prejemnikov življenjski standard v času njegove delovne dobe. Zaposlene osebe plačujejo del prispevkov, drugi del pa njihovi delodajalci, tako da lahko v primeru brezposelnosti, bolezni in upokojitve zaposleni prejemajo denarna nadomestila, ki so odvisna od vplačil v času zaposlitve. Prispevki delovno aktivnega prebivalstva se vplačujejo v posebne zavarovalniške sheme, ki jih upravljajo privatne korporacije, sestavljene iz predstavnikov zaposlenih in delodajalcev. Ta izplačila le delno prispevajo k proračunskim izdatkom, medtem ko se denarni prejemki za socialno varnost državnih uslužbencev izplačujejo samo iz državnega proračuna. Država sofinancira pokojninske sheme ter blagajno za brezposelne, večinski delež pa je financiran s prispevki. Delež, ki ga je sofinancirala zvezna država, je znašal v letu 2000 okoli 24 odstotkov (Ferrera, Rhodes, 2000, str. 141). V Nemčiji štejejo zaposleni prispevke za socialno varnost za zavarovanje, pri katerem so prejemki odvisni od vplačil in ne kot nezaželen davek. V ta okvir socialnih prejemkov spadajo nadomestila za brezposelne in pokojnine, ki pa so bili predmet trenutno aktualnih reform in si jih bomo podrobneje ogledali v naslednjem sklopu.

² Povzeto po: Cochrane, Clarke, 1993, str. 143–168; Benefits and Wages Country Chapter Germany, 2002.

³ Korporacija - gospodarska organizacija, ki temelji na skupnem delovanju delodajalcev in delojemalcev; (SSKJ, 2002).

❖ Prejemki, pogojeni s potrebami upravičencev

- **Socialna pomoč**

Ta sistem je popolnoma ločen od sistema vzdrževanja dohodka. Načelo socialne pomoči izhaja iz **načela pomoči revnim**, ki ima korenine že v srednjem veku. Osebe, ki zaprosijo za socialno pomoč, so podvržene dohodkovnemu preizkusu cele družine. Tako mora oseba dokazati, da sama in hkrati ostali člani družine ne premorejo dovolj sredstev za pokrivanje minimalnih življenjskih potreb. Višino socialne pomoči, ki naj bi zagotovila dostojanstveno raven življenja, je predlagala Nemška zveza za javno in privatno pomoč, ki jo sestavljajo verske in prostovoljne skupine, sindikati in nemški Rdeči križ.

Čeprav višina pomoči ni obvezujoča za vse dežele, se višine le malo razlikujejo, in sicer glede na razlike v življenjskih stroških posamezne dežele. Prejemniki socialne pomoči so upravičeni tudi do stanovanjskih ugodnosti, zdravstvenih storitev in ostalih prejemkov, kar pomeni, da znaša celotni »paket socialnih prejemkov« povprečnega prejemnika socialne pomoči tudi **več kot 50% neto osebnega dohodka zaposlenih**. Pravica do socialne pomoči ne izhaja iz državljanstva, temveč temelji na potrebah upravičencev. Tako lahko za socialno pomoč zaprosijo tudi nedržavljeni, razen v primeru, ko se ugotovi, da so prišli v Nemčijo z namenom, da bi pridobili socialno pomoč. Osebe, ki prejmejo nižja nadomestila iz naslova socialne varnosti kot je višina socialne pomoči, lahko zaprosijo za socialno pomoč. Socialna pomoč tako predstavlja nek minimalni življenjski standard. Izplačuje se v okviru posameznih območij (večinoma dežel) in ne zvezne države.

- **Denarna nadomestila**

Država je za osebe, ki so izključene iz trga dela zaradi nezmožnosti za delo, uvedla **denarna nadomestila**. V 1970ih letih se je upravičenost do prejema teh nadomestil razširila še na druge skupine, kot npr. starejše delavce zaradi predčasnih upokojitev in matere, ki so zapustile trg dela. Izdatki za denarna nadomestila so že v 1980ih dosegli višino vsote izplačil socialne pomoči.

Obe vrsti denarnih prejemkov, tako socialna pomoč kot denarna nadomestila, ne temeljita na prispevkih in se izplačujeta iz davčnih prihodkov. Tudi ti prejemki so predmet trenutno aktualnih reform.

3.1.3. Zdravstveni in šolski sistem

Sistem zakonskega zdravstvenega zavarovanja (Gesetzliche Krankenversicherung - v nadaljevanju GKV) se financira preko prispevkov. V tem sistemu je zavarovanih **skoraj 90 % prebivalcev**. Višina prispevkov je odvisna od višine dohodka, družinski člani pa so sozavarovani pod določenimi pogoji. Pravica do zdravstvenih storitev ni odvisna od višine vplačanih prispevkov. Okoli 9 % oseb je privatno zavarovanih (PKV, Private

Krankenversicherung), tu pa so premije odvisne od obsega zdravstvenih storitev, zdravstvenega stanja, spola in vstopne starosti zavarovanca. Osebe z višjimi dohodki namreč lahko izstopijo iz GKV in si same uredijo zdravstveno zavarovanje. Vojaški uslužbenci in prejemniki socialne pomoči so zavarovani drugje. Lastna soudeležba pri plačilu zdravstvenih storitev dobiva v zadnjem času vedno večji pomen.

Nemčija ima nadpovprečno število zdravstvenega in negovalnega osebja ter bolniških postelj. Privatna ponudba zdravstvenih storitev vse bolj narašča, država pa pri preskrbi z zdravstvenimi storitvami deluje le kot dopolnjujoči dejavnik, in sicer s zdravstvenimi uradi, občinskimi bolnišnicami ali visokošolskimi klinikami.

Vse stopnje šolanja so brezplačne, na visokošolskem študiju morajo študentje plačati le simbolično pristojbino na semester. Nemško ustavno sodišče je določilo, da je zvezni zakon, ki prepoveduje uvedbo šolnin, neustaven in da je izobraževanje samostojna odgovornost dežel. Vzporedno z javnim šolstvom se pojavljajo tudi privatne oblike vseh stopenj šolanja. V Nemčiji ni univerzitetnih štipendij, imajo pa zakon⁴, ki omogoča študentom, da pridobijo neke vrste mesečno štipendijo, saj je določen del tega denarja mišljen kot brezobrestno posojilo, ki ga je potrebno odplačati po končanem študiju.

3.2. VELIKA BRITANIJA⁵

Za razvoj socialne države v VB je pomemben vpliv ZDA. V Zahodnem zavezništvu, v katerem so se povezovale zahodne države nasproti Vzhodnemu bloku, so imele ZDA dominantno vlogo tako v vojaški kot tudi v gospodarski in politični moči, kar je najbolj vidno v povojni obnovi Zahodne Evrope. Kot posledica tesne povezave VB z ZDA je bila britanska politika bolj atlantska kot evropska. Po drugi svetovni vojni se je v VB vzporedno z gospodarsko obnovo oblikovala tudi socialna država, zasnovana na idejah Johna Keynesa in Williama Beveridgea. Podrejenost v odnosu do ZDA je bila opazna že konec 1940ih, in sicer v nasprotovanju socialnim reformam in državnemu financiranju socialnih storitev. Kasneje, v času Thatcherizma, je vpliv viden predvsem v prevzemanju neoliberalnih idej Reaganove republikanske vlade v ZDA.

V anglosaškem sistemu socialne varnosti nastopa država bolj paternalistično. Imenuje se po angleškem reformatorju W. Beveridgeu, ki je leta 1942 objavil svoje Poročilo s priporočilom o združitvi vseh vrst javnih socialnih zavarovanj v enoten sistem, ki naj zagotavlja socialne pravice za pokrivanje minimalnih življenjskih potreb vsem, ki nimajo drugih virov dohodka. Tako so se državni izdatki za socialno varnost po drugi svetovni vojni povečali, vendar ob predpostavki, da bo večina socialnih potreb zagotovljenih v okviru družine in trga. Država je poskrbela za preskrbo z zdravstvom in izobraževanjem ter pomagala v primeru nedelovanja trga ali družine. V 1970ih letih, po nastopu naftne krize, se je v VB v razmerah stagflacije in

⁴ Bafög – Bundesausbildungsförderungsgesetz.

⁵ Povzeto po: Cochrane, Clarke, 1993, str. 19-74; Ferrera, Rhodes, 2000, str. 176-177; Benefits and Wages Country Chapter United Kingdom, 2002; Introduction to Social Policy, 2005.

velikega nezadovoljstva zaradi visoke inflacije in brezposelnosti izoblikovala nova politična klima. V tem času je prišla na oblast Margaret Thatcher, predstavnica nove desnice, ki je napovedala umik države iz gospodarstva. Po njenem mnenju je bila socialna država dežurni krivec za slab gospodarski rezultat in moralno nazadovanje. Danes velja Velika Britanija za enega najbolj dereguliranih in privatiziranih narodnih gospodarstev na svetu.

3.2.1. Trg dela v Veliki Britaniji

Z radikalnimi ekonomskimi in socialnimi reformami v času Thatcherjeve so v Veliki Britaniji zlomili moč sindikatov in s tem ukinili vpliv sindikatov na vladno politiko. Uvedli so protisindikalsko zakonodajo, hkrati so odpravili pogajanja o plačah. Poleg tega so se odpovedali reguliranju trga dela, s čimer so želeli doseči večjo gospodarsko konkurenčnost. Tako je Velika Britanija oblikovala **fleksibilni trg dela**, s čimer se je po določenem obdobju občutno znižalo število brezposelnih. OECD je v eni izmed svojih raziskav leta 1994 ocenjevala stopnjo pravne zaščite delavcev v razvitih državah. V tej raziskavi je Velika Britanija poleg ZDA prejela najnižjo oceno (Labour Groups Unite Against EU Reforms, 21. – 23.6.2002). Kasneje, v času Blairrove vlade, je pod vplivom direktiv EU Velika Britanija uvedla nekatere regulative, na primer maksimalno število delovnih ur na teden, pravico do dopusta in porodniške. Prav tako so uvedli minimalno plačo ter povečali prispevno stopnjo za socialno varstvo.

3.2.2. Sistem socialnega varstva

V sistemu nacionalnega zavarovanja plačujejo zaposleni in delodajalci prispevke za primer brezposelnosti in bolezni ter vplačujejo prispevke v pokojninsko blagajno. V času Thatcherjeve so želeli socialne prejemke preoblikovati v orodje politike zaposlovanja in ekonomskih interesov. Tako so se sredi 1980ih občutno zmanjšali zneski tovrstnih nadomestil, hkrati so ukinili povezavo višine prejemkov z višino prejšnje plače. Rast višine prejemkov je bila nižja od rasti plač oziroma inflacije, poleg tega so prejemke obdavčili.

❖ Nadomestilo za brezposelnost

Do sredine 1990ih je le še 8% brezposelnih prejelo nadomestila Nacionalnega zavarovanja. Nadomestilo za brezposelnost je bilo preoblikovano v prejemke za iskalce zaposlitve (JSA). JSA temelji na prispevkih Nacionalnega zavarovanja, zaradi česar je pogoj za upravičenost zadostna doba vplačevanja prispevkov pred nastopom brezposelnosti. Vsi dodatni prejemki, ki jih osebe prejema, se odštejejo od osnovne višine JSA. Osebe, upravičene do prejema JSA, morajo aktivno iskati delo, prejemke pa prejema do 182 dni, s 3 dnevno čakalno dobo, poleg tega je znesek obdavčen.

❖ Pokojnine

Beveridge je predvidel, da bi imel vsak državljan pravico do minimalne socialne varnosti za starost v obliki enotne nacionalne pokojnine. Ta sistem je zagotavljal relativno nizko pokojnino, ki ni bila povezana z zaposlitvijo in višino zaslužka. Enotna minimalna pokojnina je

pripadala vsem državljanom nad določeno starostjo in se je izplačevala iz državnega proračuna. V 1970ih se je izoblikoval sistem pokojnin, katerih višina je bila odvisna od višine zaslužkov (SERPS). V času Thatcherjeve so to povezavo odpravili, da bi vzpodbudili privatne pokojninske sheme, kar so skušali doseči tudi z davčnimi olajšavami za tiste, ki so se odločili za izstop iz državnega pokojninskega sistema. S tem so osvobodili proračun bodočih akumuliranih pokojninskih obveznosti, s katerimi se težko spopadajo druge evropske države. Z aprilom leta 2002 je SERPS nadomestila Druga državna pokojnina, ki omogoča višje pokojnine za osebe z nižjimi dohodki in tiste, ki so le določen čas plačevali prispevke. Končna višina pokojnine je odvisna od individualnega varčevanja za starostno pokojnino.

❖ Socialne pomoči

- **Dohodkovna pomoč**

Dohodkovna oziroma socialna pomoč je socialni prejemek, ki ne temelji na prejšnjih vplačilih, temveč temelji le **na dohodkovnem preizkusu**. Dohodkovna pomoč ni obdavčena, prav tako ni časovno omejena. To je verjetno najpomembnejši socialni transfer, saj zagotavlja minimalni dohodek za številne prejemnike. Število prejemnikov z leti konstantno narašča, čeprav je število upokojenih prosilcev upadlo po zadnji pokojninski spremembi.

- **JSA (dohodkovni preizkus)**

Brezposelni, ki ne izpolnjujejo vseh pogojev za prejemanje na prispevkih osnovanega JSA ter tisti, katerim se je iztekla doba prejemanja tovrstnega JSA, lahko prejmejo JSA, ki temelji na dohodkovnem preizkusu, višina pa je enaka višini dohodkovne pomoči, kar pomeni da je to le druga oblika socialne pomoči za brezposelne. Za razliko od dohodkovne pomoči je ta socialni prejemek obdavčen.

3.2.3. Zdravstveni in šolski sistem

Nacionalni zdravstveni sistem (National Health Service, v nadaljevanju NHS) je sistem zdravstvenega varstva, oblikovan v letu 1948, s katerim imajo vsi državljanji omogočen dostop do brezplačnih zdravstvenih in bolnišničnih storitev. Pri zdravniških receptih določen del prebivalstva doplača fiksno določen znesek. Osebam, ki zadovoljijo določene kriterije glede višine dohodka in trajnih okvar, ni potrebno doplačilo. NHS poleg plačila zdravstvenih storitev tudi zaposluje zdravniško osebje in vodi bolnišnice. Financiranje zdravstvenega sistema izhaja iz splošne obdavčitve. V začetku 1990ih so po načelih nove desnice želeli vpeljati konkurenco tudi v zdravstveni sektor. Tako so uvedli t.i. »notranje trge« znotraj NHS, da bi vzpostavili podobnost s tržnim sistemom. Država naj bi po tem principu postala le kupec zdravstvenih storitev od lastnih ali privatnih ponudnikov. Tako lahko država izbira med ponudniki in išče najugodnejšo ponudbo.

Državno osnovno in srednje šolstvo je brezplačno, visokošolski študij pa je plačljiv. Osnovno in srednje šolanje na privatnih šolah, ki imajo že dolgo tradicijo, je vsekakor kvalitetnejše in prestižnejše, od tega so odvisne tudi visoke cene. Danes obstaja tudi več novih privatnih šol, ki jih prav tako ne financira država. Proti koncu 1980ih so želeli ustvariti trg tudi znotraj izobraževalnega sistema, tako da bi šole tekmovala za svoje učence, tiste, za katere ne bi bilo zanimanja, pa bi bile izločene iz trga. S tem so želeli izboljšati kvaliteto šolanja. To so želeli spodbuditi s tem, da so šole, za katere je bilo več zanimanja, prejele več denarja iz državnega proračuna, ostale pa ne.

3.3. ŠVEDSKA⁶

Švedski sistem socialne varnosti opisujejo kot **najbolj razvito obliko socialne države**, katere glavni cilj je polna zaposlenost. Zagotovo je to posledica socialno-demokratske vladavine vse od 1930ih let naprej, z le nekaj prekinitvami. Danes je Švedska ena izmed najbolj demokratičnih držav, ki ji je uspelo zmanjšati dohodkovne in razredne razlike, hkrati pa omogočiti vsem prebivalcem visoko raven socialnih storitev. Švedski sistem opisujejo kot srednjo oziroma tretjo pot med komunizmom in kapitalizmom. ZDA pa so jo vse do 1960ih let opisovale kot pol-komunistično državo, kjer ni državljanske svobode. V 1990ih je bila švedska socialna država pod velikimi pritiski zaradi dolgotrajne ekonomske krize.

3.3.1. Švedski model trga dela

V 1950ih so na Švedskem uvedli poseben model trga dela (Rehn-Meidner Model), ki temelji na predpostavkah sporazuma iz Saltsjöbadena iz leta 1938. Cilji tega modela so bili: polna zaposlenost, stabilnost cen, gospodarska rast in pravična razdelitev dohodkov. Model je predpostavljal, da je za gospodarsko stabilnost in polno zaposlenost odgovorna država, za oblikovanje višine dohodkov pa naj bi bili odgovorni delojemalci in delodajalci.

Glavne značilnosti:

1. Centralizirano pogajanje o plačah: Švedska ima enega najbolj centraliziranih sistemov pogajanja o plačah. Sindikati so podprli ta sistem, ker je podprl plačno solidarnost, delodajalci pa, ker so bili prepričani, da bo preprečil plačno inflacijo in zagotovil gospodarski mir. Po sprejetju centralne pogodbe o plačah so morale vpletene strani spoštovati pogodbo in niso smele spodbujati kakršnihkoli sporov. V primerjavi z ostalimi državami je imela Švedska po drugi svetovni vojni precej harmonične odnose v podjetniškem sektorju.

2. Solidarnostna plačna politika: cilj te politike je, da morajo vsi zaposleni prejeti enako plačo za enako delo ne glede na finančno stanje zaposlovalca. Tako naj bi izginile plačne razlike med regijami, panogami, spoloma in starostnimi skupinami. V praksi manj

⁶ Povzeto po: Cousins, 1999, str. 23-24; Benefits and Wages Country Chapter Sweden, 2002; Government Offices of Sweden, 2005.

dobičkonosna podjetja niso bila sposobna plačevati takšnih plač, zato so zmanjšala število zaposlenih ali propadla. Bolj dobičkonosna podjetja so izplačevala nižje plače kot bi jih lahko. Takšen sistem je pospešil strukturna prilagajanja in ekonomsko rast. Takšna plačna politika je škodila manj produktivnim podjetjem in favorizirala visoko produktivna podjetja. S tem so pospešili transfer zaposlovanja iz starih, delovno intenzivnih sektorjev v sodobne, tehnološko napredne sektorje.

3. Aktivna politika na trgu dela: s centraliziranim pogajanjem o plačah in solidarnostno plačno politiko se je pojavila posebna dinamika v gospodarstvu, in sicer kombinacija visokega povpraševanja in visoke ponudbe dela (Delsen, Van Veen, 1992). Povpraševanje je izviralo iz visoko produktivnih sektorjev, ponudba pa iz nizko produktivnih. Da bi ublažili težave, ki so izvirale iz tega, so razvili aktivno politiko na trgu dela, ki je skušala povečati mobilnost delavcev, ki so izgubili delo. Ukrepi so vsebovali relokacijsko podporo, izobraževanja, izpopolnjevanja, začasne programe javnega sektorja in subvencije za zaposlovanje v privatnem sektorju.

Navedene politike so ohranile brezposlenost na nizki ravni (okoli 2-3% brezposelnost) vse do konca osemdesetih let dvajsetega stoletja. V začetku 1990ih pa je Švedsko zajela hujša ekonomska kriza, ki se je odražala v visoki stopnji inflacije in brezposelnosti. Danes je stopnja brezposelnosti zopet nizka, enako stopnja inflacije. Socialni partnerji so vsekozi nasprotovali vmešavanju države v pogajanja o plačah, čeprav je v drugi polovici 1990ih država posegla v ta sistem z namenom, da bi sistem bolje deloval tudi s pomočjo mediacije v primeru nesporazumov med socialnimi partnerji ter da bi lažje statistično spremljala oblikovanje plač, hkrati pa bi preprečila škodljive odločitve za posameznike kot in družbo kot celoto. Hkrati so določili, da bo sektor, ki je najbolj izpostavljen konkurenčnemu vplivu, postavil osnovno višino plač, ki bo vodilo za preostale sektorje. Razlogi za to odločitev so v mednarodni konkurenci, kjer so cene določene, pogoji za konkurenčnost pa naj bi bili določeni na nacionalni ravni. Minimalni zaslužek zakonsko ni določen (European Foundation for the Improvement of Living and Working conditions, Sweden, 2005).

3.3.2. Sistem socialnega varstva:

❖ Nadomestilo za brezposelnost

Švedski sistem socialnega varstva za brezposelne se deli na osnovno varstvo (pomoč) in prostovoljno varstvo, ki je odvisno od višine dohodka. Upravičeni do prostovoljnega varstva so člani Družbe za zavarovanje za primer brezposelnosti. Včlanjenost je povezana s članstvom v sindikatih, včlanijo pa se lahko tudi tisti, ki niso člani sindikatov ali organizacije delodajalcev ter samozaposelni. Za upravičenost do prejema nadomestila, odvisnega od dohodka, je potrebno imeti 6 mesecev neprekinjene delovne dobe. V to dobo se lahko šteje tudi 2 meseca starševskega dopusta ali obvezne naborniške vojske. Poleg tega je potrebno biti član Družbe za zavarovanje za primer brezposelnosti zadnjih 12 mesecev. Zaposlene osebe, ki niso včlanjene, so v primeru brezposelnosti upravičene do osnovnega varstva, prav tako tudi ostali, ki nimajo

izpolnjenega pogoja za prejem nadomestila, imajo pa zaključeno šolanje, so pripravljeni sprejeti delo in so starejši od 20 let.

❖ Socialna pomoč

Denarna socialna pomoč se izplačuje na občinski ravni, za upravičenost pa je potreben dohodkovni in premoženjski preizkus. Prejemniki socialne pomoči prejemejo še dodatna denarna sredstva, ki krijejo večje stanovanjske stroške, stroške za lokalni transport, zdravstvo itd. Doba prejemanja socialne pomoči je neomejena, znesek pa je neobdavčen.

❖ Pokojnine

Med leti 1998 in 2001 so preoblikovali pokojninski sistem iz do takrat sprotne prispevne kritja⁷ v delno sprotno prispevno kritje z dodatnim varčevanjem v posebnih individualnih pokojninskih računih. Tako ima vsak zavarovanec svoj pokojninski račun, v katerega vplačuje prispevke, ki se kapitalizirajo po sicer nizki, toda fiksni realni obrestni meri⁸ (Stanovnik, 2002, str. 171).

3.3.3. Zdravstveni in šolski sistem⁹

Vsi prebivalci Švedske imajo pravico do zdravstvene oskrbe. Okrajne oblasti so odgovorne za zdravstveno varstvo, ki se financira iz davka na dohodke. Občine so odgovorne za skrb za starejše. Pri organizaciji zdravstvenega varstva imajo okraji in občine občutno svobodo. Za vsak obisk pri zdravniku je potrebno plačati delni prispevek, pri zdravilih pa doplačilo.

Že predšolsko varstvo spada v šolski sistem, tako da je prestop v šolo avtomatski. Obvezno šolanje se prične s šestimi leti in traja devet let, zatem se šolanje nadaljuje na srednji stopnji, tretjina nato nadaljuje šolanje na visokošolskem izobraževanju. Na vseh stopnjah je šolanje brezplačno.

3.4. *PREMIK V NEOLIBERALNO DRŽAVO*

Uspeh neoliberalizma v ZDA in VB v začetku 1980ih let je močno zaznamoval prihodnjo ekonomsko politiko vsega sveta. Svet so preplavile **ideje o svobodnem trgu**, kjer vlada svobodna inciativa zasebnega kapitala, zaradi česar je potreben **umik države iz gospodarstva**. Država naj bi imela le vlogo varuha in naj bi se osredotočila zgolj na vlogo zakonodajalca. Deregulacija, liberalizacija in privatizacija državnega premoženja so omogočile izstop države iz gospodarstva, s tem pa so postale močno zaželenе politike vse večjega dela sveta. Da bi odstranili ovire prostemu pretoku dobrin in kapitala, so se države poleg tega začele postopoma odpovedovati protekcionizmu in ostalim zaščitam domačega trga. Vse to so podpirale tudi različne mednarodne organizacije kot npr. Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka, kakor

⁷ Načelo PAYGO (Pay-as-you-go).

⁸ NDC (National Defined Contribution System).

⁹ Povzeto po: Government Offices of Sweden, 2005.

tudi OECD (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj). Danes velja širom po svetu prevladujoče prepričanje, da je za uspeh gospodarstva pomembno **odstraniti ovire prostemu pretoku kapitala, dobrin in dela**. Obdavčitev dohodkov, dobička in različni socialni prispevki, kakor tudi zakonsko zaščiten trg dela za interes kapitala pomenijo namreč omejitve, ki onemogoča maksimalni iztržek podjetniškega udejstvovanja. Če je omogočen prost pretok kapitala, bo kapital vsekakor poiskal takšen trg, kjer teh omejitev ni ali pa so vsaj manjše. To postavlja državo v podrejen položaj in ji hkrati odreka denarne prilive, ki so sloneli na vpletenosti v tržno dogajanje. Za izvajanje socialne politike pa je pomembno imeti proračunske prilive. Države hkrati želijo omogočiti čim večjemu številu oseb zaposlitev. Pri tem pride do nasprotujočih si interesov – država ne more zagotoviti dela ljudem, če se kapital lahko preseli, ko vidi drugje boljše priložnosti delovanja. Da bi obdržala kapital, mora država zmanjšati za kapital nezaželene dajatve in omejitve, kar pomeni, da mora na drugi strani okrniti socialne pravice. Danes smo priča svetovnemu trendu osvobajanja kapitala, ki se lahko kadarkoli preseli, če kje drugje vidi boljše priložnosti in s tem povezane višje donose. Med manj razvitimi državami poteka prava tekma, katera bo z večjimi olajšavami ali subvencijami pritegnila več kapitala. VB in ZDA, ki sta prvi uvedli neoliberalizem, sta s posredno pomočjo mednarodnih organizacij in povezav ustvarili konkurenčno okolje, ki sili k temu početju tudi ostale države.

4. KRIZA NEMŠKE SOCIALNE DRŽAVE

Nemčija je bila v 1980ih letih ena izmed najbogatejših držav na svetu, kar je dokazoval tudi za 20 % višji BDP na prebivalca od povprečja držav Evropske unije. V letu 2003 je bil nemški BDP na prebivalca za 1 % nižji od evropskega povprečja, le štiri članice takratne evropske petnajsterice pa so imele nižji dohodek na prebivalca (Odd European Out (German Economy), 21.02.2004). Slabši gospodarski rezultati vodijo v povečanje brezposelnosti, kar vodi k večanju izdatkov za socialno varnost, to pa v vse večjo državno zadolževanje in s tem k željam po reformiranju socialnega sistema. Ob vedno večjem številu brezposelnih javno mnenje črnogledno gleda na prihodnost. Po februarški raziskavi nemškega inštituta za raziskovanje trga TMS Emnid naj bi bilo le 25 % Nemcev optimističnih glede prihodnosti, (85 % med njimi jih kljub temu skrbi, kaj bo prinesla prihodnost), 48 % jih je prepričanih, da se bo gospodarska situacija poslabšala, 37 % pa se jih boji, da bodo v prihodnosti izgubili službo (German Unemployment Is Rising and So Is Pessimism, 18.03.2005) Vsekakor vlada v Nemčiji splošen pesimizem in strah glede prihodnosti, ki stanje v gospodarstvu le slabša, saj je nagnjenost k varčevanju zaradi strahu glede prihodnosti zelo visoka, tako da notranje povpraševanje slabi. Upadanje notranjega povpraševanja onemogoča prepotrebno gospodarsko rast, saj ga ne more v celoti nadomestiti povečan izvoz.

4.1. TRG DELA

Nemški trg dela je **močno reguliran** na področju zakonske zaščite delavcev in na področju reguliranja rasti plač, ki je plod dogovarjanj med delodajalci in sindikati. Predvsem zaradi razmer na trgu dela je nemško gospodarstvo že dlje časa v slabšem konkurenčnem položaju.

Zato si ga bomo tudi podrobneje ogledali. Opazovano obdobje je obdobje po nemški združitvi, saj se nemško gospodarstvo vse od združitve bori z gospodarskimi težavami.

4.1.1. Produktivnost dela

Po podatkih IAB (Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung der Bundesagentur für Arbeit) je produktivnost dela v obdobju 1992 do 2004 vseskozi naraščala. V letu 2004 je bila rast produktivnosti dela na zaposlenega 1,2 odstotna, na uro dela pa 1,1 odstotna. Hkrati pa lahko opazimo, da se je v obdobju 1993 do 2002 število ur dela na zaposlenega vseskozi zmanjševalo. Šele v letu 2003 se je pokazal obratni trend, saj se je število ur dela na zaposlenega zvišalo za 0,2 odstotka, v letu 2004 pa za 0,1 odstotka. Kakšna je bila rast produktivnosti in števila ur dela, si lahko ogledamo v Tabeli 1.

Tabela 1: Rast produktivnosti in števila ur dela na zaposlenega

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Rast produktivnosti dela na zaposlenega (v %)	3,8	0,3	2,5	1,5	1,1	1,6	0,9	0,8	1,1	0,4	0,7	0,9	1,2
Rast produktivnosti dela na uro dela (v %)	2,7	1,6	2,6	2,5	2,3	2	1,3	1,5	2,2	1,3	1,5	0,7	1,1
Rast št. ur dela na zaposlenega (v %)	1	-1,3	-0,1	-1	-1,2	-0,4	-0,5	-0,7	-1,1	-0,9	-0,8	0,2	0,1

Vir: Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung der Bundesagentur für Arbeit, 2005.

4.1.2. Stroški dela

V Nemčiji je višina stroškov dela v proizvodnji **za 39% nad stroški dela** v ostalih industrijskih državah, glavni prispevek k razliki pa je v **dodatnih stroških dela**, v bančnem sektorju ti stroški znašajo kar 3 % več kot same plače. (The Wall Street Journal Europe, 07.01.2002). Po podatkih OECD je davčna obremenitev na zaposlenega že vse od leta 1995 več ko 50 odstotna. V to obremenitev se štejejo zakonsko določeni prispevki ter davek. Obseg davčne obremenitve kot delež celotnih stroškov dela, si lahko ogledamo v Tabeli 2.

Tabela 2: Davčna obremenitev na zaposlenega (v %)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Davčna obremenitev na zaposlenega	46,4	48,3	50,2	51,2	52,3	52,2	51,9	51,8	50,8	51,1	52,0

Vir: OECD Factbook, 2005.

Stroški dela so sestavljeni iz direktnih in indirektnih stroškov dela. Direktni stroški na zaposlenega predstavljajo plačilo za opravljeno delo (vključno s prispevki za socialno varnost), skupaj z nadomestilom plače v primeru bolezni ali dopusta ter odpravnino v primeru odpustitve, indirektni stroški pa delodajalčeve prispevke za socialno varstvo, davke ter ostale stroške zaposlovanja.

Po podatkih nemškega ministrstva za zdravstvo in socialno varstvo so predstavljali v industriji v letu 2000 direktni stroški dela v povprečju 75,4 odstotka, indirektni pa 24,6 odstotka. (Slika 1

v Prilogi 1). Na višino stroškov dela vplivajo različni dejavniki. Med njimi so poglavitnega pomena plače ter prispevki za socialno varnost.

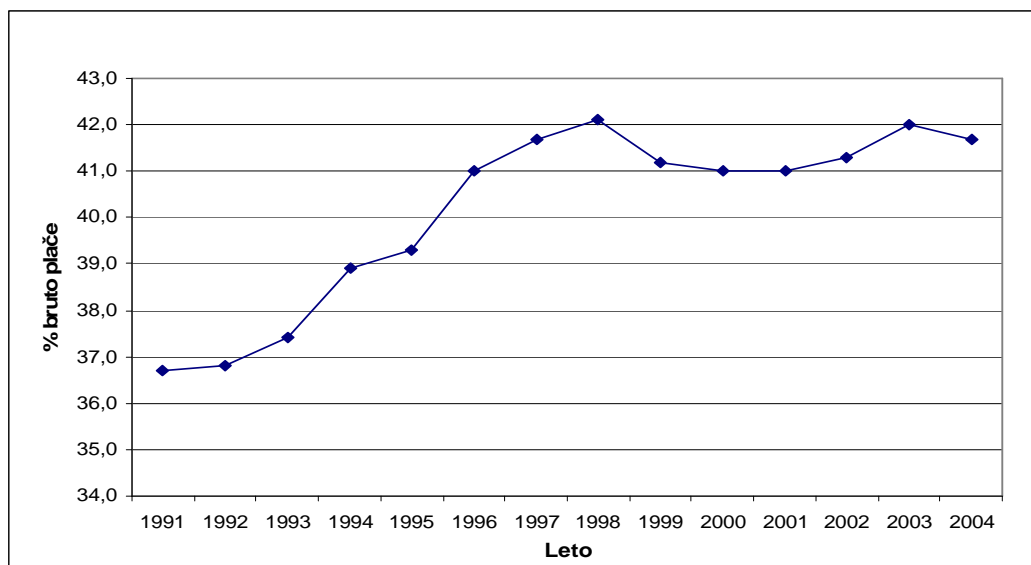
❖ Plače

Bruto plača zaposlenega vsebuje prispevke za pokojninsko zavarovanje, zdravstveno varstvo, primer brezposelnosti, nego (Pflegeversicherung), solidarnostni prispevek, cerkveni davek, prostovoljne prispevke (npr. privatno rentno varčevanje) ter davek na dohodek. Celotni stroški dela na zaposlenega presegajo znesek bruto plače za okoli dvajset odstotkov. K znesku bruto plače se namreč prištejejo različni prispevki, ki jih izplačuje delodajalec. Med njimi je tudi delodajalčev del prispevkov za socialno varstvo. Glede na podatke Nemškega statističnega urada so v obdobju 1997 do 2004 plače v industriji vseskozi naraščale. V letu 2003 se je bruto urna postavka v industriji zvišala za 2,5 odstotka, v letu 2004 pa za 2,1 odstotka. Rast bruto urne postavke v industriji v tem obdobju si lahko ogledamo v Tabeli 1 v Prilogi 2. Na celotni gospodarski ravni so po podatkih ministrstva za zdravje in socialno varnost bruto plače prav tako ves čas od leta 1992 naprej naraščale, medtem ko so se neto plače v letih 1996 in 1997 nominalno zmanjšale. Če pa si ogledamo realno rast neto plač, lahko opazimo, da so se realne neto plače v obdobju od 1994 do 1997 ter v letu 2002 in 2003 zniževale (Tabela 2 v Prilogi 2). V Tabeli 3 (Priloga 2) lahko vidimo, da so se dajatve delodajalcev ves čas zviševale, z majhno izjemo v letu 2001 in občutnejšo v lanskem letu. Zaslugo za lansko zmanjšanje imajo nižji davki na plače in ne prispevki za socialno varnost, ki vseskozi naraščajo.

❖ Prispevki za socialno varnost

V obdobju od nemške združitve so izdatki za socialno varnost kot delež bruto plače vseskozi naraščali, z majhnim znižanjem v obdobju od leta 1998 do 2001. V lanskem letu je zopet prišlo do majhnega zmanjšanja odstotnega deleža izdatkov za socialno varnost. To je lepo razvidno na Sliki 1.

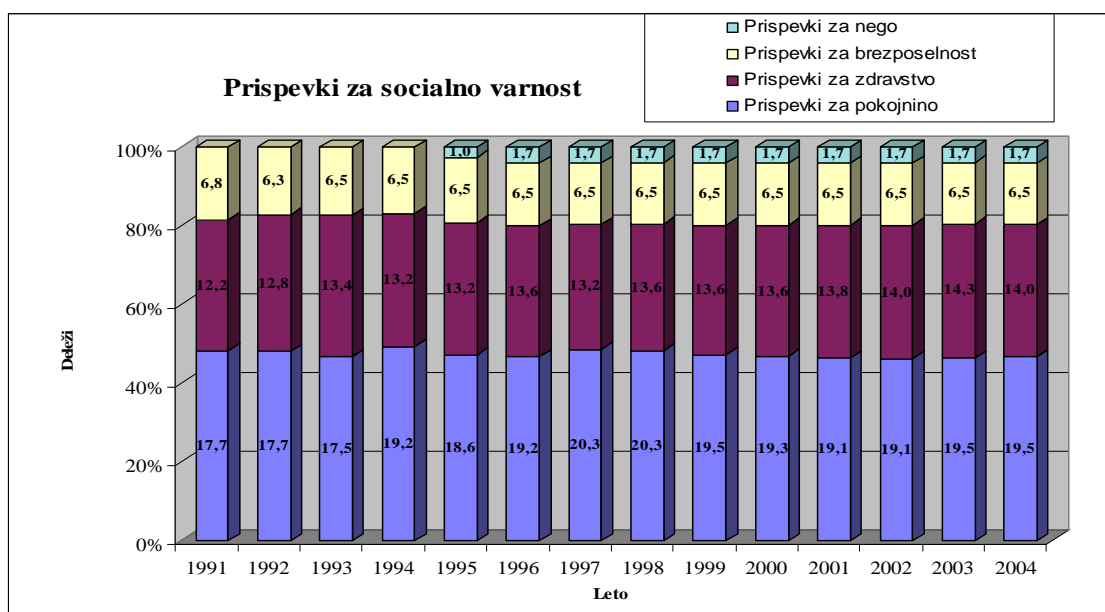
Slika 1: Delež skupnih izdatkov za socialno varnost v % bruto plače

Vir: Bundesministerium für Gesundheit und soziale Sicherung, 2005.

Kako so se spreminjale prispevne stopnje za socialno varnost si lahko ogledamo na naslednji sliki (Slika 2). Največji delež izdatkov za socialno varnost predstavljajo prispevki za pokojninsko varstvo, druga najpomembnejša kategorija socialnih izdatkov so prispevki za zdravstvo. Ti dve kategoriji skupno predstavljata okoli 80 odstotkov vseh izdatkov za socialno varnost. Preostalih dvajset odstotkov predstavljajo prispevki za primer brezposelnosti in prispevki za nego. V letu 2004 je prispevna stopnja za pokojninsko varstvo znašala 9,75 odstotka, za zdravstvo 7,0 odstotka, za brezposelnost 3,25 odstotka, za nego pa 0,85 odstotka bruto plače. Prispevne stopnje so tako za delojemalca kot delodajalca enake.

Slika 2* : Prispevne stopnje za socialno varnost v deležih

*Prispevne stopnje so seštevek delodajalčevega in delojemalčevega deleža; oba prispevata enak del.

Vir: Bundesministerium für Gesundheit und soziale Sicherung, 2005.

4.1.3. Vpliv sindikatov

V času gospodarskega čudeža po drugi svetovni vojni so nemški sindikati veljali za motor socialne pravičnosti. V največjem evropskem gospodarstvu se je razvil edinstven sistem z mrežo kolektivnih pogodb in veliko varnostjo zaposlenih. Usklajevanje med sindikati in delodajalci je bilo ključ za uspeh nemškega gospodarstva in socialni mir. Zasluge sindikatov so zavidljiv standard nemških delavcev – visoke plače, dolg dopust, delovni čas, ki je med najkrajšimi v Evropi, soodločanje pri poslovnih odločitvah, varnost pred odpustitvijo in človeku prijazno delovno mesto. V obdobju gospodarskega zaostajanja Nemčije so sindikati postali eni izmed glavnih krivcev za gospodarsko krizo s svojimi zahtevami in nasprotovanji reformam, s katerimi bi se znižali stroški dela. Sindikatom očitajo vztrajanje pri rednih zvišanih plač v skladu s kolektivnimi pogodbami in togem sistemu zaščite pred odpustitvijo. Drugačne razmere na trgu dela, kjer postaja vedno bolj pomemben storitveni sektor, vpliv globalizacije ter novi načini zaposlovanja vplivajo na zmanjševanje članstva v sindikatih, kar

pa lahko pripelje do zmanjšanja vpliva sindikatov na gospodarstvo. V sindikatih ostajajo modri ovratniki, starejši od 40 let. V storitvenem sektorju, ki prispeva dve tretjini BDP, je v sindikate včlanjenih le deset odstotkov zaposlenih. Sindikati odbijajo članstvo z birokratizacijo, prepletenostjo s strukturami moči in skrbjo za lasten stolček. Kjer so sindikalni voditelji člani nadzornih svetov, glasujejo za visoke nagrade menedžerjem, da ne bi prišlo do odpuščanj delavcev. Sindikalni voditelji so tako razdvojeni med interesi kapitala in interesi dela, kot člani nadzornega sveta pa bi morali zastopati interese uprave podjetja. Zelo slabo pa je vplival na ugled sindikatov primer bivšega predsednika IG Metalla Klausea Zwickla, ki je bil skupaj z vodstvom telekomunikacijskega koncerna Mannesmana obtožen, da so škodovali podjetju in delničarjem, ko so prejeli visoke denarne nagrade za uspešen Vodafonov prevzem Mannesmana. Sindikalisti tako postajajo v očeh tistih, ki delajo za nizke mezde ali pa so brez dela zagovorniki lastnih interesov in ne interesov delavcev (Današnjemu času neprilagojeni kozli, 2005).

4.1.4. Brezposelnost

Stopnje brezposelnosti, objavljene na Nemškem statističnem uradu predstavljajo stopnjo registrirane brezposelnosti, medtem ko OECD meri t.i. standardizirano stopnjo brezposelnosti, izračunano po ILO standardih zaradi primerljivosti kazalcev. V Tabeli 3 lahko vidimo gibanje stopnje registrirane brezposelnosti v obdobju 1993 – 2004 in stopnjo standardizirane brezposelnosti, kakor tudi delež dolgotrajno brezposelnih (oseb brez zaposlitve več kot eno leto) v celotnem številu brezposelnih v obdobju 1992 – 2003.

Tabela 3: **Brezposelnost**

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Stopnja brezposelnosti*	8,5	9,8	10,6	10,4	11,5	12,7	12,3	11,7	10,7	10,4	10,8	11,6	11,7
Standardizirana st. brezposelnosti (v %)	6,4	7,7	8,2	8,0	8,7	9,7	9,1	8,4	7,7	7,8	8,7	9,6	9,2
Delež dolgotrajne brezposelnosti (v %)	33,5	40,3	44,3	48,7	47,8	50,1	52,6	51,7	51,5	50,4	47,9	50,0	

* Stopnja registrirane brezposelnosti.

Viri: Statistisches Bundesamt Deutschland; OECD Factbook 2005, 2005; Bundesbank, 2005.

Če opazujemo podatke o registrirani brezposelnosti, ta od leta 2000 ponovno narašča, že vse od leta 1994 pa je **nad 10 odstotki aktivnega prebivalstva**. Standardizirana stopnja brezposelnosti je nižja od registrirane. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je v celotnem opazovanem obdobju zelo visoka, zadnje desetletje je v povprečju polovica brezposelnih brez dela dlje kot 12 mesecev. V letu 2004 je znašala standardizirana stopnja brezposelnosti 9,2 odstotka, kar je manj kot v predhodnem letu (Bundesbank, 2005), stopnja registrirane brezposelnosti pa je v primerjavi s prejšnjim letom narastla. V letošnjem letu sta se oba kazalca stopnje brezposelnosti še naprej dvigovala (Tabela 4 v Prilogi 2). Če si ogledamo deleže brezposelnih v letu 2003, ki so brez zaposlitve manj kot en mesec vidimo, da jih je zgolj 11,1%, nekaj nad 20% pa jih je bilo brez zaposlitve od 6 mesecev do enega leta. Dolgoročno

brezposlenih je bilo okoli 18%, vsekakor pa so najbolj problematična skupina dolgoročno brezposelni, starejši od 55 let. To je razvidno na spodnji tabeli:

Tabela 4: **Trajanje brezposelnosti v % (leto 2003)**

	Vsi brezposelni	Brezposelni med 55 in 65 let	Brezposelni mlajši od 25 let
2 leti in več	17,7	32,6	0,9
1 do 2 leti	18,7	22,2	6,7
6 mesecev do 1 leta	20,6	18,8	14,6
3 do 6 mesecev	14,6	11,2	15,2
1 do 3 mesecev	17,3	9,4	37,5
manj kot 1 mesec	11,1	5,7	25

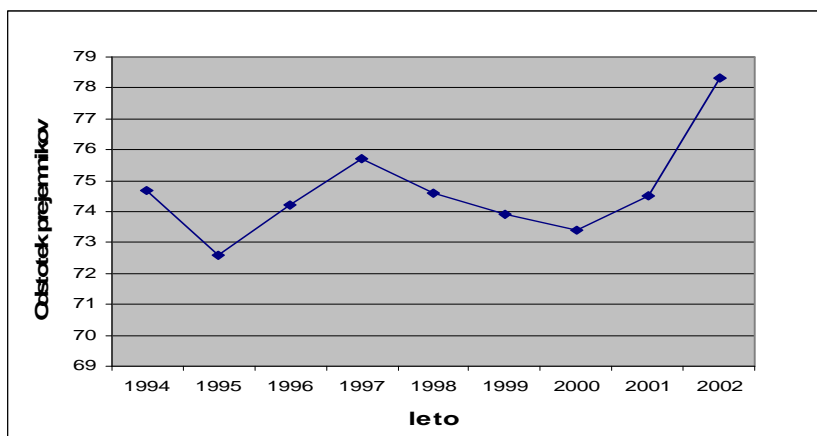
Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

V začetku leta 2005 je število brezposelnih preseglo 5 milijonov, v mesecu februarju je bilo brez dela že 5.216.434 ljudi. Glavni razlog za občutno rast brezposelnosti v prvih dveh mesecih leta 2005 je uvedba zadnjega sklopa reform na trgu dela (Hartz IV), po kateri se za delo sposobni prejemniki socialne pomoči od novega leta statistično štejejo med brezposelne (Na cesti 5,2 milijona Nemcev, 2005).

❖ Blagajna za brezposelne

Blagajna za brezposelne se financira v večinskem deležu iz prispevkov (83,3%), druga pomembnejša kategorija je državno sofinanciranje (10,9%) (Slika 2 v Prilogi 1). Na Sliki 3 (Priloga 1) lahko vidimo kako so porazdeljeni odhodki iz blagajne. Okoli 55 odstotkov odhodkov predstavljajo nadomestila plač, 21 odstotkov gre za aktivne politike zaposlovanja, 15 odstotkov za druge dejavnosti za spodbujanje zaposlovanja, malce manj kot 9 odstotkov odhodkov pa predstavljajo preostali izdatki, vključno z administrativnimi stroški. Državno sofinanciranje Zavoda za zaposlovanje od leta 2001 zopet narašča (Slika 4 v Prilogi 1), kar dodatno bremeni državni proračun. Število brezposelnih prejemnikov socialnih transferjev se iz leta v leto veča. Kolikšen delež brezposelnih dobi te transferje, si lahko ogledamo na Sliki 3.

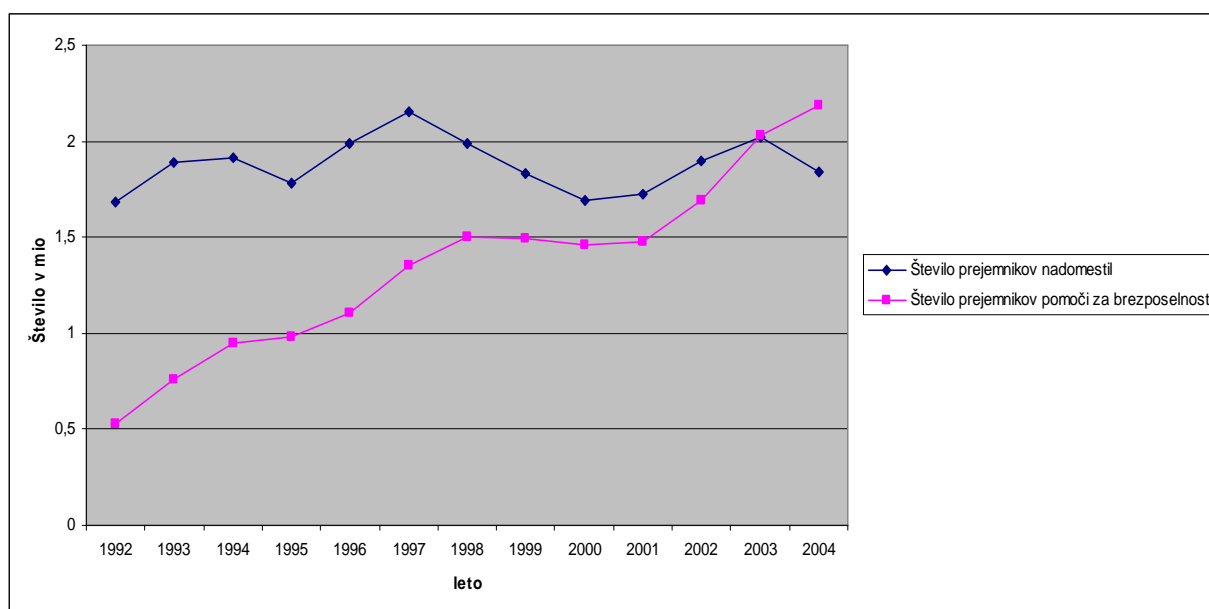
Slika 3: **Delež prejemnikov socialnih transferjev med brezposelnimi (v %)**

Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

Od leta 2000 se je ta delež povečal za okoli 5 odstotkov na nekaj več kot 78 odstotkov vseh brezposelnih. Nemška socialna država je omogočala brezposelnim, da so prejeli denarno nadomestilo v višini 60 odstotkov njihove prejšnje plače (67 odstotkov, če so imeli otroke) tudi do 32 mesecev. Po tem času so socialni prejmi padli na 53 % in 57 % prejšnje plače, doba prejemanja pa je bila neomejena. To je bila tako imenovana pomoč za brezposelne (Arbeitslosenhilfe)¹⁰. Poleg pomoči so bili brezposelni upravičeni še do ostalih socialnih transferjev, na primer družinskih in stanovanjskih prejemkov. Zaradi tako radodarnega socialnega varstva za brezposelne je bilo le malo nizko kvalificiranih delavcev pripravljenih delati v slabo plačanih službah – ti pa so predstavljali več kot polovico brezposelnih (Economist, 14.08.2004). Kako je naraščalo število prejemnikov nadomestil za brezposelnost ter pomoči v primeru brezposelnosti si lahko ogledamo na Sliki 4, ki kaže, da se je število prejemnikov nadomestil za brezposelnost ves čas gibalo okoli 2 milijonov, število prejemnikov pomoči za brezposelne pa je vse od leta 1992 nenehno naraščalo in v letu 2003 preseglo število prejemnikov nadomestil, kar kaže na podaljševanje obdobja nezaposelnosti.

Slika 4: Število prejemnikov nadomestil za brezposelnost ter pomoči za brezposelnost

Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

Povprečne višine prejemkov nadomestil in pomoči za brezposelnost si lahko ogledamo v tabelah 5 in 6 v Prilogi 2. Višina obeh prejemkov se razlikuje glede na spol, zakonski status ter število otrok. Povprečna višina nadomestil v letu 2003 je bila 740 €, višina pomoči za brezposelnost pa 515 €.

¹⁰ Opisani sistem je veljal do konca leta 2004.

4.2. PREBIVALSTVO

Nemško prebivalstvo kaže tipične demografske znake najbolj razvitih industrijskih držav: manjšanje števila sklepanja zakonskih zvez, zapozneno sklepanje zakonskih zvez in rojstva prvega otroka, nizka stopnja rodnosti, majhna velikost gospodinjstev, visoka pogostost zakonskih razvez in podaljšana pričakovana življenjska doba.

4.2.1. Demografski trendi

Že pred združitvijo sta imeli obe Nemčiji dokaj podoben demografski razvoj. V 1950ih letih sta obe doživeli baby-boom obdobje, že v 1970ih letih pa je prišlo do negativnega prirasta prebivalstva, če izključimo stopnjo rodnosti v Nemčiji živečih tujcev (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend). Sliki 9 (Priloga 1) nam pove, da število prebivalcev narašča kljub negativni stopnji rodnosti, kar pa lahko pripišemo zviševanju pričakovane življenjske dobe in migracijam.

❖ Rodnost

V Tabeli 5 imamo podatke o stopnji rodnosti v obdobju od združitve Nemčije. Podatki Nemškega statističnega urada kažejo, da je stopnja rodnosti leta 1994 dosegla najnižjo raven in sicer **1,24 živorojenega otroka na žensko v rodni dobi**. K tako nizki stopnji rodnosti je veliko prispevala stopnja rodnosti v Vzhodni Nemčiji, ki se je po združitvi skoraj prepolovila in je dosegla najnižjo vrednost 0,83 v letu 1992. Po letu 1995 se je stopnja rodnosti v Vzhodni Nemčiji dvignila nad 1 in sedaj znaša nekaj nad 1,2, kljub temu pa je skupna stopnja rodnosti še vedno pod potrebno stopnjo za samoregeneracijo prebivalstva.

Tabela 5: Stopnja rodnosti v Nemčiji, 1990 - 2000

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Stopnja rodnosti	1,45	1,33	1,3	1,28	1,24	1,25	1,32	1,37	1,36	1,36	1,38

Vir: Statistisches Bundesamt, 2005.

❖ Starostna struktura

Od 1970ih let dalje pričakovana življenjska doba konstantno raste, v povprečju znaša danes pričakovana življenjska doba novorojenih dečkov 74,8 let, deklic pa 80,8 let (Statistisches Bundesamt, 2005). V letu 2000 je bilo 21,3 % nemškega prebivalstva mlajšega od 20 let, 56,3 % jih je bilo starih od 20 do 60 let, 22,4% pa jih je bilo starejših od 60 let. Ob predpostavki sedanjega trenda rasti pričakovane življenjske dobe, stopnje rodnosti in konstantnem dotoku migrantov, se bo prebivalstvo **še naprej staralo**, hkrati pa bo po letu 2010 prišlo do **zmanjševanja skupnega števila prebivalcev** (Statistisches Bundesamt, 2005). Trend staranja in zmanjševanja števila prebivalstva si lahko ogledamo na Sliki 10 in 11 v Prilogi 1.

❖ Migracije

Zaradi potreb po obnovi zahodno nemškega gospodarstva je Nemčija v povojnem obdobju potrebovala veliko število delovne sile. Pred zaprtjem meje med vzhodno in zahodno Nemčijo leta 1961 je v zahodno Nemčijo imigriralo veliko število vzhodnih Nemcev, po zaprtju meje pa se je znatno povečal **tok priseljencev** iz drugih držav, predvsem iz južne Evrope. Ta priseljevanja so bila predvsem ekonomske narave (t.i. Gastarbeiterji). V vseh obdobjih pa je prihajalo do priseljevanja Nemcev iz ostalih vzhodnoevropskih držav, kjer so bili Nemci etnična manjšina. Med priseljenci niso bili samo delavci, temveč tudi njihove številčne družine. Vsekakor se je število priseljencev iz Vzhodne Nemčije močno povečalo takoj po združitvi, že z letom 1985 pa se je začelo obdobje novega priseljevanja zaradi iskanja političnega azila, čemur je botroval konec hladne vojne, začetek vojne v bivši Jugoslaviji ter zaostrene razmere v kurdskem delu Turčije. Danes je v Nemčiji med tujimi državljani največ Turkov, državljanov bivše Jugoslavije ter Italijanov. Na rast prebivalstva v Nemčiji že dolgo časa bolj vplivajo imigracije kot spremembe naravnega prirastka, poleg tega imajo družine imigrantov veliko višjo rodnost kot nemške družine (Raguz, 2003, str. 3). Po letu 1973 je Nemčija prenehala z zaposlovanjem tuje delovne sile, vendar se obstoječi delavci niso želeli vrniti. Država je v 1980ih skušala pospešiti vračanje tujcev v domovino z različnimi finančnimi stimulacijami, vendar se jih je vrnilo relativno malo. Število tujcev tako ni upadlo, čeprav se je zmanjšalo število njihovih delovnih mest. Vsekakor je prisotnost tujcev vitalnega pomena za nemško gospodarstvo predvsem v določenih gospodarskih panogah, poleg tega je na dolgi rok bistvenega pomena njihova pozitivna stopnja rodnosti. Po nekaterih študijah naj bi Nemčija pri svoji stopnji rodnosti potrebovala vsaj **200.000 priseljencev letno**, če bi želela še naprej vzdrževati svoj socialni sistem (Country studies: Germany, 2005). V zadnjem času je Nemčiji moč opaziti nov zaskrbljujoč trend in sicer **izseljevanja mladih, visokokvalificiranih ljudi v tujino**. Po raziskavi, ki jo je opravila agencija Raphaels-Werk Hamburg naj bi kar 60,94 % Nemcev, ki se nameravajo izseliti, navedlo za razlog izselitve poklicno neperspektivnost v Nemčiji (Karriere.de, 2005). Število imigrantov, emigrantov ter neto migracije v obdobju 1991 do 2003 si lahko ogledamo v Tabeli 7 (Priloga 2), število zaposlenih tujcev pa v Tabeli 8 v Prilogi 2. Ta pokaže, da delež tujcev v celotnem številu zaposlenih narašča, hkrati pa so neto migracije v primerjavi z začetkom devetdesetih let prejšnjega stoletja upadle, kar je verjetno posledica vračanja iskalcev azila v domovino.

4.2.2. Pokojninsko varstvo

Demografski trendi vsekakor niso spodbudni za prihodnost pokojninskega sistema, še posebno če bo ta tudi v prihodnosti temeljil na sprotnem prispevnem kritju. V letu 2003 je bilo v pokoju skoraj 20 milijonov ljudi, če pa se bo demografski trend odvijal po predvidevanjih, bo zelo težko vzdržal vedno večje breme starejšega prebivalstva. Po nekaterih izračunih naj bi bilo v letu 2040 razmerje med aktivnim in neaktivnim prebivalstvom 1:1. Pričakovati je mogoče, da se bo brez korenitih sprememb pokojninskega sistema življenjska raven upokojencev v prihodnosti precej poslabšala. V tem pogledu je bila pokojninska reforma, ki je bila izpeljana leta 2001 in je uvedla dodatni kapitalski steber pokojnin, korak v pravi smeri. Osnovni problem

državnega pokojninskega zavarovanja - vedno manj zavarovancev mora plačevati prispevke za vedno več upokojencev - pa s tem ni bil rešen. Možne rešitve pa so še povečanje zaposlovanja neaktivnih prebivalcev ter poznejše upokojevanje (Vollmaier, 2002, str. 43).

❖ **Financiranje pokojninske blagajne**

Slika 5 v Prilogi 1 kaže, da predstavljajo prispevki delojemalcev okoli tri četrtine vseh dohodkov pokojninske blagajne, preostalo pa je večinoma krito s pomočjo državnega sofinanciranja. Več kot 95 odstotkov izdatkov iz pokojninske blagajne je namenjenih za socialno varstvo upokojencev – skoraj 90 odstotkov za pokojnine, preostalo pa za prispevke za zdravstveno varstvo in nego (Slika 6 v Prilogi 1). Delež BDP-ja, namenjenega izplačilu pokojnin, je v letu 2003 predstavljal 11,20 % (Tabela 6).

Tabela 6: **Financiranje pokojninske blagajne**

	Leto 2003
Skupno število upokojencev	19.557.939
Prihodki pokojninske blagajne	231,592 Mrd. €
Odhodki pokojninske blagajne	233,943 Mrd. €
Odhodki kot delež BDP	11,20%

Vir: Rentenversicherung in Zahlen, 2004.

4.2.3. Zdravstveno varstvo

Stroški zdravstvenih storitev naraščajo zaradi znanstvenega napredka na področju medicine in odkrivanja novih, tehnološko vedno zahtevnejših načinov zdravljenja. Vedno večjemu številu ljudi tako nova medicinska spoznanja omogočajo daljšo življenjsko dobo. Vzporedno s staranjem prebivalstva se zvišujejo tudi izdatki za zdravstvo. Slika 7 (Priloga 1) kaže, kakšni so bili izdatke za zdravstvo na prebivalca glede na starost in spol v letu 2002. Izdatki s starostjo osebe naraščajo, najvišji stroški so za osebe od 85 leta starosti naprej, še posebej za ženske. Iz tega lahko sklenemo, da bodo stroški zdravstvenih storitev v prihodnje še naprej naraščali, saj pričakovana življenjska doba narašča, poleg tega pa ženske v povprečju živijo dlje kot moški.

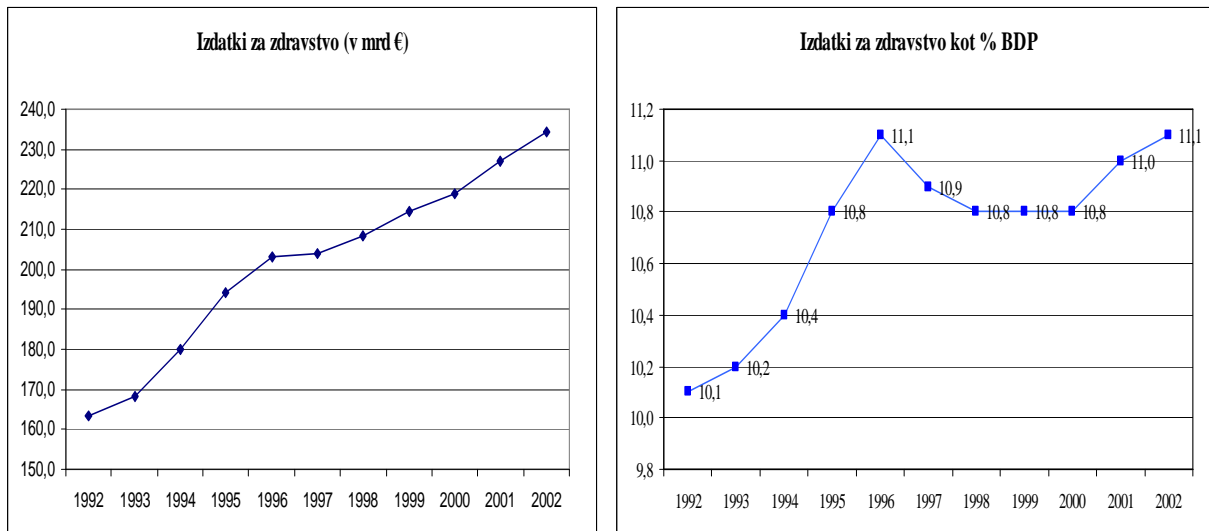
❖ **Financiranje zdravstvene blagajne**

Nominalno so izdatki konstantno naraščali, kot delež BDP pa so se v obdobju 1996 do 2002 malce znižali, vendar so v letu 2002 zopet dosegli najvišjo vrednost iz leta 1996. Nemčija se je v letu 1995 odločila za uvedbo novega obveznega zavarovanja za primer dolgotrajne nege. Zavarovanje pokriva celotno prebivalstvo, zaposleni in delodajalci so na začetku skupaj prispevali 1% mase plač, od leta 1997 pa prispevajo 1,7% mase plač. Odpor delodajalcev so odpravili z ukinitvijo enega od številnih cerkvenih praznikov, tako da so največji delež novega bremena prevzeli na delavce. V Nemčiji deluje v okviru zakonskega zdravstvenega zavarovanja več zdravstvenih blagajn. Največ jih deluje v okviru podjetij (Betriebskrankenkassen), saj jih je kar 258 (Bundesministerium für Gesundheit und soziale Sicherung, 2005). Zdravstvene izdatke pa ne krije samo zakonsko zdravstveno zavarovanje, temveč tudi ostala zavarovanja (npr. pokojninsko, nezgodno, zavarovanje za nego ter privatno

zdravstveno zavarovanje). Nekaj prispevajo tudi gospodinjstva, proračuni ter delodajalci (Slika 8 v Prilogi 1).

Na Sliki 5 si lahko ogledamo porast izdatkov za zdravstvo v obdobju 1992 do 2002.

Slika 5: Izdatki za zdravstvo

Vir: Statistisches Jahrbuch 2004, 2005.

4.3. EKONOMSKO OKOLJE

Po recesiji leta 1993 je Nemčija leta 2003 ponovno doživela padec gospodarske rasti, in sicer za 0,1 %, že pred tem je v letu 2002 gospodarstvo rastlo le za 0,2 %, v letu 2001 pa za 0,8 %. Tri zaporedna leta gospodarske stagnacije so zato povečala proračunski primanjkljaj na 3,9 % BDP, kar je nad dovoljeno mejo 3 % proračunskega primanjkljaja po maastrichtskih kriterijih. V letu 2004 je rast BDP na prebivalca dosegla 1,6 %, vendar se je zaposlenost povečala le za 0,3 % (Statistisches Bundesamt, 2005).

4.3.1. Gospodarska rast

❖ Rast BDP na prebivalca

Rast BDP na prebivalca v obdobju 1992 – 2004 si lahko ogledamo v Tabeli 7 (na naslednji strani). Stopnja rasti BDP na prebivalca je po letu 2000 začela ponovno upadati; v lanskem letu je sicer opazen obraten trend, ki bi ga lahko pripisali širitvi Evropske unije in izvozni naravnosti nemškega gospodarstva. Nemčija je namreč globalni vodja v izvozu in skoraj 72 odstotkov izvoza je vezanega na območje Evrope, kjer postajajo vse bolj pomembne uvoznice nove članice Evropske Unije (Poljska, Češka, Madžarska itd.) (Bundesregierung, 2005).

Tabela 7: **Rast BDP per capita (v %) v obdobju 1992 - 2004**

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Rast BDP per capita (v %)	2,2	-1,1	2,3	1,7	0,8	1,4	2	2	2,9	0,8	0,1	-0,1	1,6

Vir: Statistisches Bundesamt, 2005.

❖ **Agregatna poraba**

Eden izmed glavnih razlogov za tako šibko rast je **domače povpraševanje**, ki stagnira že od druge polovice devetdesetih let. Zaradi velikih omejitev, ki jih je za sicer potratno nemško državo uvedel maastrichtski dogovor in ji s tem preprečil, da bi z okrepitevijo proračunske porabe podprla gospodarsko rast, je prav zasebna poraba tista, ki oblikuje dinamiko rasti domačega povpraševanja. Nominalno je sicer zasebna poraba ves čas naraščala, vednar manj kot zasebno varčevanje (Tabela 9 v Prilogi 2). V zadnjih 12 trimesečjih naj bi zasebna poraba realno kar šestkrat upadla (Tuj kapital se Nemčije ogiba, 23.5.2005). Domača poraba stagnira zlasti pod bremenom brezposelnosti, ki je pri 12 odstotkih dosegla svojo najvišjo raven po drugi svetovni vojni. Stopnja varčevanja od leta 2000 zopet narašča, leta 2003 je dosegla 11 % razpoložljivega dohodka. To je gotovo posledica globokega nezaupanja in strahu glede prihodnosti, kar pa še nadalje slabša gospodarske rezultate.

❖ **Bančni sistem**

V preteklosti je prihajalo v Nemčiji do prevelikega investiranja zaradi subvencioniranih stroškov kapitala, kar so omogočale banke v državni lasti. Banke so bile lastnice deležev podjetij, kar je nudilo podjetjem veliko varnost, saj so veliko vlagale predvsem v podjetja, katerih lastništvo je bilo v njihovih rokah. Takšna povezanost je zmanjšala potrebo po iskanju drugih vlagateljev (Kebrič, 2003, str. 18). Zaradi prekomernega investiranja v preteklosti nemška podjetja danes dosegajo nizke donose na kapital. Sedaj višina stroškov kapitala dosega normalno raven, kar pomeni, da morajo podjetja zmanjšati investicije. Na daljši rok bo bolj učinkovita uporaba kapitala zagotovo koristila nemškemu gospodarstvu, vendar bodo v prehodnem obdobju višji stroški kapitala verjetno zadužili investicije in rast (Odd European Out, 21.02.2004).

4.3.2. Javne finance

Zaradi daljšega obdobja nizke gospodarske rasti in visoke brezposelnosti, kakor tudi demografskih trendov, se slabo gospodarsko stanje odraža na javnih financah. S kompleksnim in hkrati nepreglednim davčnim sistemom, visokimi prispevnimi stopnjami za socialno varnost ter nestimulativno obdavčitvijo podjetij je Nemčija **naložbeno neprivlačna država**. Ker ni interesa vlagateljev, se stanje proračuna in socialnih blagajn slabša.

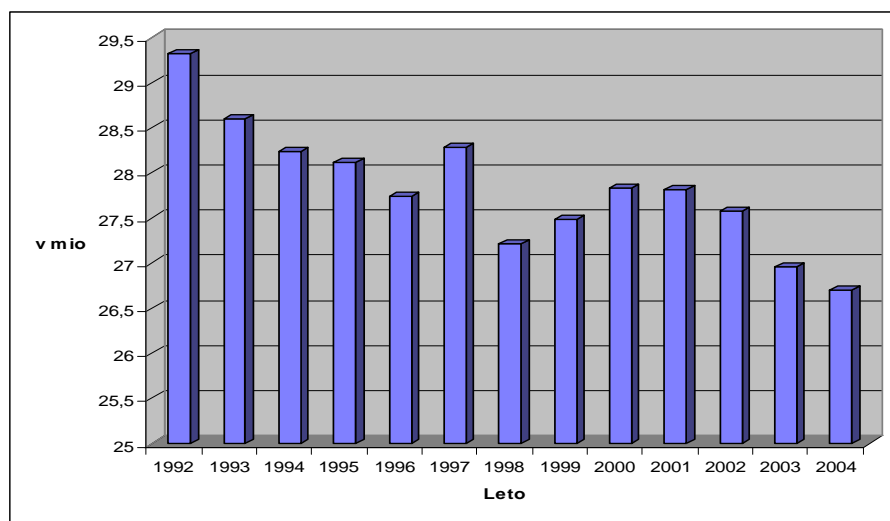
❖ Proračun

Maastrichtski kriteriji določajo za članice Evropske unije zgornjo dopustno mejo proračunskega primanjkljaja 3 odstotke ter zgornjo mejo javnega dolga 60 odstotkov domačega proizvoda države. Če bi država prekoračila navedeni meji, so zagrožene visoke kazni. Nemčija že nekaj let zapored krši omenjena določila, vendar se je do sedaj vedno izognila kazni. Letos so s preoblikovanjem sporazuma o stabilnosti ta določila malce omehčali, tako da se bodo sedaj prekoračeni proračunski primanjkljaji podrobneje analizirali. Tisti del proračunskega primanjkljaja, ki je namenjen investicijam, bo izvzet, prav tako bo kot olajševalno okoliščino možno navesti recesijo in večletno počasno gospodarsko rast. Nemci so si priborili, da se bodo stroški združitve države še vedno obravnavali kot naložbe, s čimer bodo ti izdatki izvzeti iz proračunskega primanjkljaja (Kdo bo v Evropi rekel: crkni!, 2005).

❖ Izdatki za socialno varnost

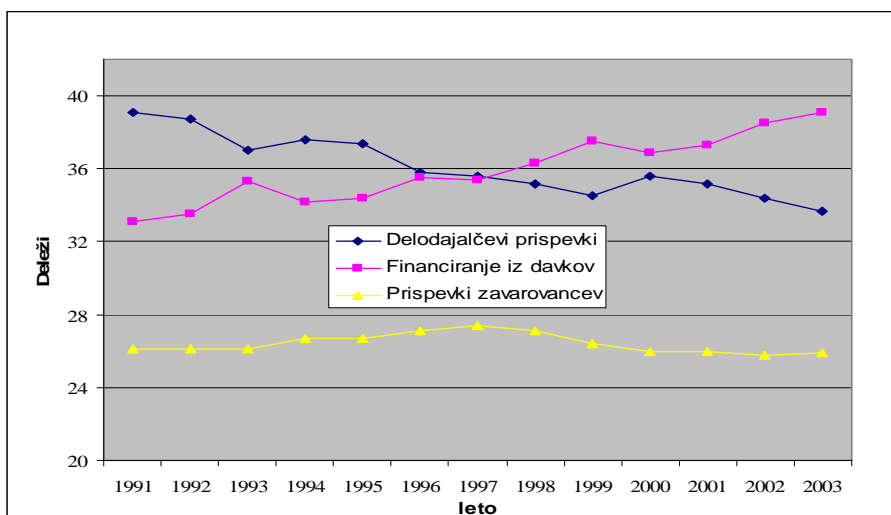
Število zaposlenih, ki so vključeni v sistem obveznega socialnega zavarovanja, se je v obdobju 1992 do 2004 zmanjšalo. V to kategorijo ne spadajo samostojni podjetniki in njihovi družinski člani, vojaki in državni uslužbenci. Prav tako mednje ne štejemo oseb, zaposlenih za dobo 2 mesecev ali manj in tiste, ki delajo manj kot 15 ur na teden. V letu 2004 je bilo nekaj več kot 26,5 milijona oseb, ki so vključene v sistem obveznega socialnega zavarovanja (Slika 6). Kako se financira socialni sistem, si lahko ogledamo na Sliki 7 (na naslednji strani). Opazen je trend zmanjševanja financiranja s strani delodajalcev, kar se kompenzira s proračunskimi izdatki, delež financiranja s strani delojemalcev pa ostaja na enaki višini.

Slika 6: Število zaposlenih v sistemu socialnega zavarovanja (v mio)

Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

Slika 7: **Financiranje socialnih storitev**

Vir: Bundesministerium für Gesundheit und Soziale Sicherung, 2005.

❖ **Stroški združitve**

V minulem desetletju je zahodna Nemčija na Vzhod nakazala 4,5 odstotka zahodnonemškega BDP, vendar je bilo kar 70 odstotkov tega denarja porabljenega za potrebe socialne države in ne za investicije. Prenos denarja na Vzhod je stal zahodno Nemčijo 0,3 odstotka gospodarske rasti. Brez vzhodnih dežel bi imeli v Nemčiji nižje socialne stroške, saj grede visoke vsote za oskrbo tamkajšnjih ostarelih, bolnih in brezposelnih. Poleg tega prejemajo zaposleni v vzhodnih deželah za 30 odstotkov višje plače od tamkajšnje produktivnosti (Meje nemške države blaginje, 2003).

4.3.3. **Mednarodno okolje**

❖ **Menjalni tečaj**

Močan euro zmanjšuje konkurenčnost nemških proizvodov v ZDA in ostalih državah izven EU. Zaradi tega prihaja do dodatnega pritiska na selitev proizvodnje iz Nemčije (Euro's rise tears a hole in Germany's industrial fabric, 13.01.2004). Po konstantni rasti tečaja eura od leta 2003 je prišlo do pritiskov s strani držav članic euroobmočja (v veliki meri tudi iz Nemčije) na Evropsko centralno banko (ECB), naj zaustavi rast eura. Kot je vidno na Sliki 12 (Priloga 1), je vrednost eura v primerjavi z dolarjem dosegla maksimalno raven konec decembra 2004, v tem letu pa postopoma izgublja na vrednosti, kar pozitivneje vpliva na evropski izvoz. Razlog za rast vrednosti eura je predvsem v šibkem dolarju, kar je posledica ameriške odvisnosti od uvoza kapitala ter rekordnega primanjkljaja zvezne blagajne.

❖ Mednarodna menjava

Tuji kapital se stroškovno nekonkurenčne in naložbeno nezanimive Nemčije raje izogiba. Prav tako nemška podjetja raje vlagajo v tuje, stroškovno bolj zanimive države. Najpomembnejša sestavina nemške gospodarske rasti je tako izvoz. Njegovo dinamiko rasti v zadnjih nekaj letih bremeni vse močnejši euro, katerega rast se glede na dolar obrača nemškim izvoznikom v prid šele od začetka tega leta (Tuj kapital se Nemčije ogiba, 23.05.2005). Nemška zunanja trgovina se je kljub temu v zadnjih letih povečevala. Izvoz dobrin in storitev predstavlja tretjino celotnega BDP (v letu 2000 okoli 33,4%). Vsako četrto delovno mesto je odvisno od izvoza. Vse več nemških podjetij utrjuje in povečuje svoje prodajne trge z močnejšimi povezavami s tujimi podjetji, vključno z direktnimi investicijami v tujini (Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, 2005).

❖ Globalizacijski vplivi

Podjetja vsepovsod po svetu navezujejo mednarodne stike, da bi ostala konkurenčna. Ko so se nemška podjetja začela povezovati z britanskimi in ameriškimi podjetji, je prišlo do velikih sprememb v podjetniški kulturi. Tuja podjetja namreč niso razumevajoča do izplačevanja božičnic in do miselnosti, da so velika podjetja odgovorna za blaginjo svojih zaposlenih od zibelke do groba (Dvakrat hura za porenjski model, 2004). Ni pa se spremnila le podjetniška kultura. Proizvodnja, ki je bila do nedavnega glavni vir moči nemškega gospodarstva, se je začela množično preseljevati drugam, v srednjo in vzhodno Evropo ter azijske države, kjer so stroški dela občutno nižji. Nemški delavci, ki imajo v zaledju močne sindikate, delavcem iz teh držav ne morejo konkurirati. Globalna konkurenca in možnost selitve kapitala omogoča podjetjem lažjo selitev proizvodnje v stroškovno bolj ugodne države. Nemško gospodarstvo je zaradi tega pred izzivom, da se preoblikuje v sodobno, visokoproduktivno storitveno gospodarstvo, kjer je možnost generiranja novih visokoplačanih delovnih mest.

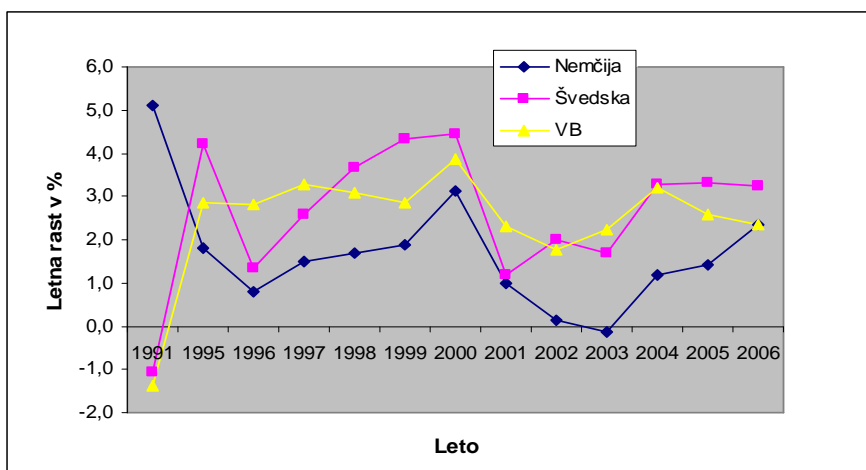
4.4. PRIMERJAVA IZBRANIH KAZALCEV Z VELIKO BRITANIJO IN ŠVEDSKO

Da bi lažje ocenili gospodarske rezultate Nemčije, jih je smotrno primerjati z rezultati drugih držav. Ogledali si bomo primerjavo z Veliko Britanijo in Švedsko, ki sta predstavnici preostalih dveh modelov države blaginje.

• **Gospodarska rast**

BDP na prebivalca se je v obdobju od 1990 do 2002 v vseh treh državah gibal v približno enaki višini (Slika 13 v Prilogi 1). Velika Britanija je v letu 2001 prehitela nemški BDP na prebivalca, naslednje leto pa še švedskega. Že od leta 1991 imata Švedska in Velika Britanija pozitivne letne stopnje gospodarske rasti, medtem ko je Nemčija v letu 2003 zabeležila negativno gospodarsko rast.

Slika 8: Rast realnega BDP v obdobju 1991 - 2006

Vir: OECD Factbook, 2005.

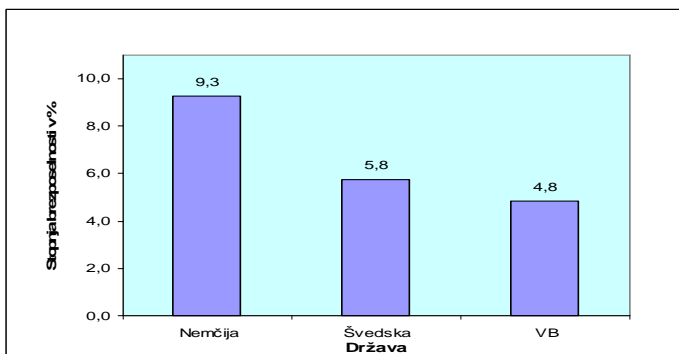
- **Proračun**

Javni dolg v Nemčiji že vse od 1990 narašča. Švedski ga je uspelo znižati, tako da je bil v letu 2003 že nižji od nemškega, Velika Britanija ima v celotnem opazovanem obdobju nižji javni dolg kot Nemčija in Švedska, in ga je uspela poleg tega še znižati (Slika 14 v Prilogi 1). Če primerjamo proračunske primanjkljaje, lahko vidimo, da je Švedska močno izboljšala proračunske finance, Nemčiji in Velika Britanija pa sta dosegli ravno obratno (Slika 15 v Prilogi 1).

- **Brezposelnost**

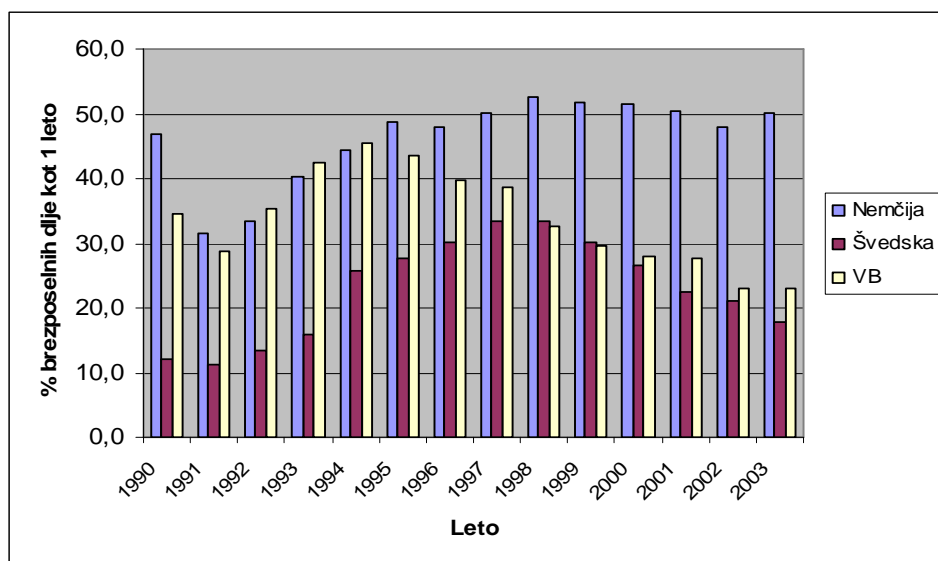
Slika 9 pove, da je imela leta 2003 najvišjo stopnjo brezposelnosti Nemčija z 9,3%, Švedska je imela 5,8% stopnjo brezposelnosti, Velika Britanija pa 4,8%. Z vidika dolgotrajne brezposelnosti ima Nemčija zopet najslabše rezultate. Trend, ki se je izoblikoval v devetdesetih letih, se namreč ne spreminja. V tem obdobju je bilo v povprečju okoli 50 odstotkov brezposelnih dlje kot 1 leto brez zaposlitve. V Veliki Britaniji so dolgotrajno stopnjo brezposelnosti učinkovito zmanjšali, tako da je bilo v letu 2003 le še nekaj več kot 20 odstotkov brezposelnih dlje kot eno leto brez zaposlitve. Švedska je imela sicer obdobje povečane dolgotrajne brezposelnosti, vendar jo je zopet znižala (Slika 10-na naslednji strani).

Slika 9: Primerjava stopnje brezposelnosti v letu 2003

Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 10: Primerjava dolgotrajne brezposelnosti v obdobju 1990 - 2003

Vir: OECD Factbook, 2005.

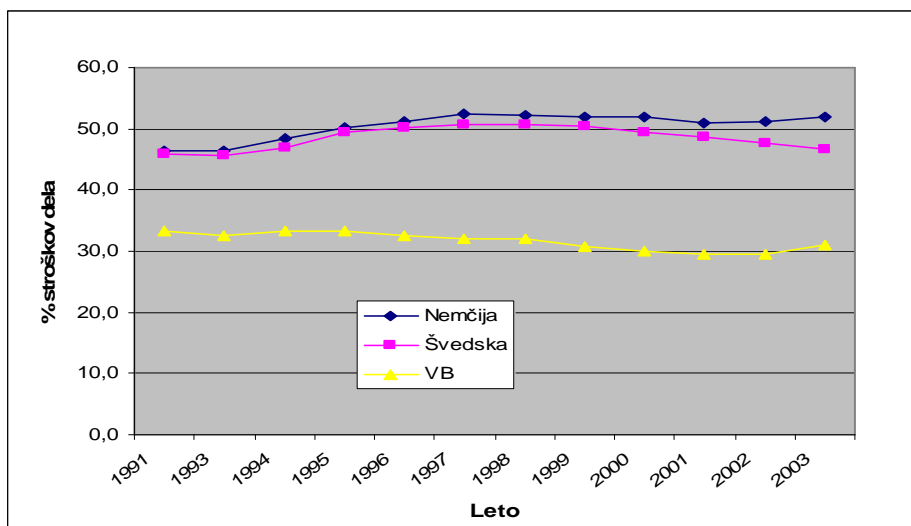
- **Prebivalstvo**

Nemčija je imela tako leta 1990 kot leta 2002 nižjo stopnjo rodnosti od preostalih dveh primerjanih držav. V vseh treh državah se je stopnja rodnosti zmanjšala, če primerjamo leti 1990 in 2002 (Slika 16 v Prilogi). V vseh treh državah se bo prebivalstvo tudi v prihodnje staralo, najbolj v Nemčiji in na Švedskem ter malce manj v Veliki Britaniji, saj se bo predvidoma delež starejših od 65 let v celotnem prebivalstvu še naprej dvigoval. Leta 2015 bosta imeli Švedska in Nemčija predvidoma več kot 20 % prebivalstva starejšega od 65 let, Velika Britanija pa za okoli 3 odstotke manj (Slika 17 v Prilogi 1).

- **Davčna obremenitev**

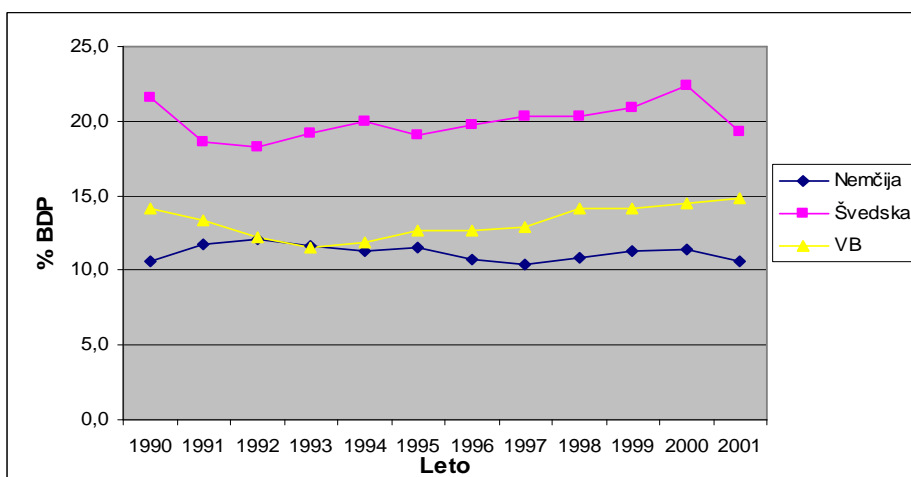
Celotni davčni prihodki so najvišji na Švedskem, Velika Britanija je imela v devetdesetih nižje davčne prihodke kot Nemčija, leta 2001 pa so se izenačili (Slika 18 v Prilogi 1). Davčna obremenitev na zaposlenega je rahlo višja v Nemčiji kot na Švedskem že daljše obdobje. Na Švedskem stopnja davčne obremenitve počasi pada že daljše obdobje, medtem ko v Nemčiji od leta 1999 zopet rahlo narašča. Velika Britanija ima občutno nižjo stopnjo davčne obremenitve delavcev, ki pa v celotnem opazovanem obdobju še naprej pada (Slika 11-na naslednji strani). Davki na dohodek in dobiček predstavljajo na Švedskem kar 20 odstotkov BDP, v Nemčiji 10 odstotkov, v Veliki Britaniji pa okoli 15 odstotkov. V Veliki Britaniji je opaziti, da delež teh davkov v BDP narašča, v Nemčiji pa zelo rahlo pada (Slika 12-na naslednji strani).

Slika 11: Davčna obremenitev zaposlenih v % stroškov dela

Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 12: Davki na dohodek in dobiček kot delež BDP

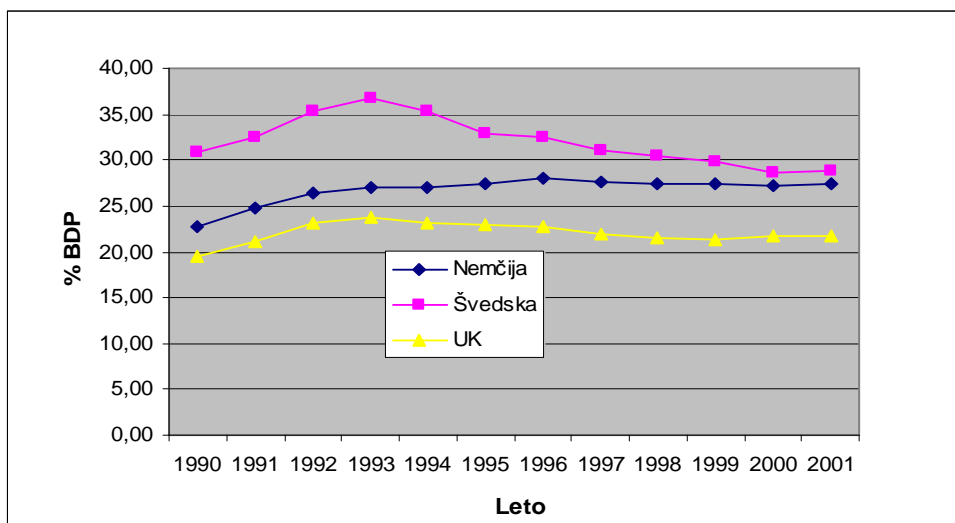
Vir: OECD Factbook, 2005.

- **Socialna varnost**

Izdatki za socialno varnost kot delež BDP (Slika 13-na naslednji strani) so najvišji na Švedskem, čeprav že od leta 1993 padajo. Nemčija je imela le malce nižji delež BDP kot Švedska namenjen za socialno varnost (okoli 27 %) v letu 2001. V Nemčiji pa je v opazovanem obdobju prišlo do rahlega povečanja deleža BDP za socialno varnost. V Veliki Britaniji se delež BDP, namenjen za socialno varnost, giblje nad 20 odstotki in se skoraj ne spreminja. Na Sliki 19 (Priloga 1) lahko vidimo, kakšen delež BDP predstavljajo izdatki za pokojnine v primerjavi s celotnimi izdatki za socialno varnost. Največji delež BDP predstavljajo izdatki za pokojnine v Nemčiji, nato v Veliki Britaniji, najmanjši delež pa na Švedskem. Javni izdatki za zdravstvo, merjeni v dolarjih na osebo, so bili v obdobju 1992 do 2002 vseskozi najvišji v Nemčiji. Med izbranimi državami so bili najnižji v Veliki Britaniji. V vseh treh državah so v celotnem obdobju naraščali (Slika 20 v Prilogi 1). Celotni izdatki za

zdravstvo na osebo so bili v vseh treh državah višji od javnih. Najvišji so bili zopet v Nemčiji, nato na Švedskem, najnižji pa v Veliki Britaniji (Slika 21 v Prilogi 1).

Slika 13: Delež socialnih izdatkov v BDP (v %)

Vir: OECD Factbook, 2005.

- **Dohodkovna porazdelitev**

Kot mero za dohodkovno neenakost bomo uporabili Ginijev koeficient. Če je vrednost Ginijevega koeficienta enaka nič, imamo popolno dohodkovno enakost, če je enaka ena, pa popolno neenakost, kjer en državljan dobi celoten družbeni dohodek, preostali pa ničesar. Najnižjo vrednost Ginijevega koeficienta ima Švedska s 0,24, sledi ji Nemčija z vrednostjo Ginijevega koeficienta 0,28, najvišjo vrednost je v letu 2000 dosegla Velika Britanija z vrednostjo 0,33 (Slika 22 v Prilogi 1). Iz tega lahko sklepamo, da je imela v letu 2000 med primerjanimi državami najmanjšo dohodkovno neenakost Švedska, najvišjo pa Velika Britanija. Stopnja relativne revščine je prav tako najnižja na Švedskem s 5,3 %, v Nemčiji znaša 9,8 %, v Veliki Britaniji pa 11,4 % (Slika 23 v Prilogi 1).

4.5. *POLITIČNE DILEME IN POTREBE PO REFORMI*

Nemška socialna država je zelo draga, socialni izdatki naraščajo, prebivalstvo se stara, stroški dela so med najvišjimi v Evropi, podjetja investirajo v tujini in selijo proizvodnjo v stroškovno in davčno prijaznejše države, ob tem pa narašča število brezposelnih. Splošno nezadovoljstvo, ki vlada v Nemčiji zaradi slabih gospodarskih rezultatov, kakor tudi zaradi vedno večjega števila brezposelnih, sili vlado v **reforme**, ki naj bi poskušale rešiti problem brezposelnosti in gospodarske stagnacije.

Trenutno vladajoča SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) je levosredinska stranka, katere stalni privrženci so bili delavci in sindikati. SPD je bila zagovornica delavskih pravic in socialno tržnega gospodarstva. Nemški kancler Gerhard Schröder je leta 1998 zmagal z obljubo, da bo državo po dolgem obdobju gospodarskega zastoja prenovil, toda takoj po

vzponu na oblast se je moral podrediti skrajnolevičarskim vplivom tedanjega predsednika SPD Oskarja Lafontaine, po drugem dobljenem mandatu pa je zaradi vztrajno slabših gospodarskih rezultatov skušal poiskati rešitev v svežnju reform, imenovanem **Agenda 2010**, ki naj bi vzpodbudile gospodarstvo in zmanjšale brezposelnost. To naj bi dosegli z znižanjem izdatkov za socialno varnost, bolj prilagodljivo zakonodajo na področju zaposlovanja in znižanjem davčnih bremen. Z idejo o zmanjševanju socialnih pravic in ukinjanju socialne države ter skrbi za podjetniški sektor je razočaral predvsem stalne volivce. Po drugi strani je nemška opozicija (CDU/CSU) ves čas opozarjala, da so predlagane reforme premile in da ne bodo dosegle željenega rezultata. CDU/CSU bi tako še bolj zaostрила zmanjševanje socialnih pravic in dala prednost liberalizaciji gospodarstva. Največji odpor do reform izražajo sindikati in delavci, ki z reformami izgubljajo socialne pravice. SPD je tako pred dilemo, kako na najbolj neboleč način okrniti socialne pravice, da bi vzpodbudili gospodarsko rast, in hkrati ohranili svojo volilno bazo. Zavedajo se namreč, da bodo izgubili na naslednjih volitvah, če jim ne uspe zmanjšati brezposelnosti in vzpodbuditi gospodarske rasti. S tem bodo izgubili na kredibilnosti in zaupanje svojih volivcev, ki so morali žrtvovati svoje socialne pravice za gospodarski neuspeh.

Po katastrofalnem porazu rdeče-zelene koalicije v osrčju nemške socialdemokracije Severnem Porenju - Vestfaliji konec maja, se je kancler odločil za predčasne volitve v mesecu septembru. Jasno je, da so volivci v Porenju in Porurju, kjer so bili socialdemokrati na oblasti dolga desetletja, izvolili konservativce, ker so bili nezadovoljni s krčenjem socialnih pravic in kanclerjevimi reformami. Te doslej niso bile učinkovite ne za gospodarski položaj ne za občutek ljudi, da se bo njihovo življenje izboljšalo. Bivši vzhodnonemški komunisti (PDS) in lani ustanovljena stranka, sestavljena iz socialdemokratskih, vendar s Schröderjevo politiko nezadovoljnih levičarjev (Volilna alternativa – delo in socialna pravičnost), so napovedali, da bodo na predčasnih septembrskih volitvah nastopili skupaj. Skupna točka obeh je nasprotovanje kanclerjevemu svežnju reform 2010, zlasti krčenju socialne države in nepriljubljenim ukrepom na trgu dela (Lafontaine vrača udarec Schröderju, 2005).

5. ZAMISLI O REŠEVANJU PROBLEMOV

5.1. AGENDA 2010

Agenda 2010 je idejni koncept vlade SPD in Zelenih, s katerim želijo reformirati nemški socialni sistem in trg dela. Kritiki govorijo o uničenju socialne države. Objavljena je bila 14.03.2003, sledi pa določilom Lizbonske deklaracije iz leta 2000, v katerem so se vodilne članice EU zavezale, da bo EU do 2010 najbolj konkurenčna, na znanju temelječa regija sveta. Zastavljeni cilj Agende 2010 je vzpodbuditi gospodarsko rast in s tem višjo stopnjo zaposlenosti. Osnovna ideja Agende 2010 izhaja iz prepričanja, da so stroški dela v Nemčiji na splošno previsoki in da bi znižanje stroškov dela povzročilo večjo privlačnost zaposlovanja. Naslednji cilj Agende 2010 je znižanje socialnih izdatkov, kar naj bi dosegli predvsem s skrajšanjem trajanja prejemanja nadomestil za brezposelne in ukinitvijo pomoči za brezposelne

(Hartz IV). Reformni paket uresničuje neoklasične ekonomske ideje. Mnoge reforme socialne države in trga dela so del trenutno aktualnega dogajanja v Nemčiji.

5.1.1. Reforme na trgu dela¹¹

V letu 2002 je državna komisija pod vodstvom Petra Hartz, kadrovskega direktorja v Volkswagnu in enega izmed »vladnih modrecev«, pripravila poročilo »Moderne storitve na trgu dela«, s katerim so skušali predstaviti predloge za posodobitev nekonkurenčnega trga dela. Predstavili so 13 modulov, ki naj bi skupaj odpravili masovno brezposelnost in naj bi v treh letih znižali brezposelnost za polovico. Vseh predstavljenih idej ni bilo mogoče vpeljati na enkrat, saj je bilo potrebno spremeniti veliko število zakonov s področja delovnopravne zakonodaje. Neuradno se posamezni zakoni imenujejo Hartz I, II, III in IV, še posebno neprijjubljen pa je zadnji zakon, ki od leta 2005 polno nadomestilo za brezposelnost zagotavlja le še prvo leto po izgubi dela. Reforme so bile uvedene kot zakonska določila v različnih časovnih terminih.

❖ Hartz I, Hartz II in Hartz III

Hartz I (*uvedba s 1.1.2003*) je postavil zakonsko podlago za ustanovitev t.i. PSA (Personal Service Agentur), ki naj bi kot zasebne agencije v sodelovanju z Uradom za delo iskale delo za brezposelne, ki so težko zaposljivi. PSA poišče delo za brezposelnega, v poskusni dobi šestih mesecev dobi brezposelna oseba neto plačo v višini nadomestila za brezposelne, nato pa eno leto tarifno določeno PSA plačo. Zaposlene po PSA pogodbi statistično posebej obravnavajo.

Hartz II (*uvedba s 1.1.2003*) je uvedel t.i. »minislužbe« brez popolne socialne zaščite, a z več gibljivosti in možnosti za dodatni zaslužek ter »Ich-AG«, s katerim država pri brezposelnih spodbuja ustanavljanje podjetij. Letni prihodki Ich-AG so do višine 25.000 € pavšalno obdavčeni z 10 % davčno stopnjo, »minislužbe« z mesečnimi prihodki do 400 € pa imajo 12 % pavšalno prispevno stopnjo za socialno varnost. S tem so želeli ustvariti nove zaposlitve in zmanjšati delo na črno. Poleg tega so zakonsko uredili pospeševanje poklicnega izobraževanja.

Z zakonom Hartz III (*uvedba s 1.1.2004*) so zvezni urad za delo preuredili v sodobno agencijo za zaposlovanje, ki naj bi bila osredotočena na pomoč brezposelnim in iskalcem zaposlitve. Združuje storitve Zavoda za zaposlovanje, centra za mlade, storitve stanovanjskega urada, svetovanja odvisnikom, svetovanja pri zadolženosti ter ostale socialne storitve. Svetovalci za brezposelne so osredotočeni na iskanje prostih delovnih mest in negovanje kontaktov s podjetji. Delojemalci morajo po izgubi zaposlitve o tem takoj obvestiti pristojni Urad za delo, v nasprotnem primeru pride do zmanjšanja zneska nadomestil. Brezposleni, ki imajo družine, so prednostno obravnavani. Za otroke bo poskrbljeno z dodatnimi zmogljivostmi za varstvo otrok. Pri mladih brez družine se pričakuje večja pripravljenost na mobilnost, kot pri starejših z odvisnimi družinskimi člani.

¹¹ Povzeto po Arbeitsmarktreform, 2005.

❖ Hartz IV

Najbolj sporen med vsemi zakoni je bil Hartz IV, ki so ga uvedli v začetku tega leta. Z njim se je prejemanje nadomestila za brezposlene, ki je odvisno od višine prejetega dohodka v zadnjih mesecih, omejilo na dobo 12 mesecev, neodvisno od dobe vplačevanja prispevkov za primer brezposelnosti. Za ljudi, starejše od 55 let, se ta doba podaljša na dobo 18 mesecev (pred tem 32 mesecev). Denarna pomoč za brezposelne je bila z uvedbo zakona ukinjena, tako da so osebe po preteku prejemanja nadomestila za brezposelne začele prejemati t.i. nadomestilo za brezposelne II (Arbeitslosengeld II) v višini (prav tako znižane) socialne pomoči. Po prvih ocenah brezposelni po uvedbi Hartza IV bolj resno jemljejo oglase za delo, ki so jim bili do sedaj nezanemljivi. Prav tako je opaziti porast prijav za delo za določen čas.

Dolgotrajno brezposleni

Dolgotrajno brezposelne želi država ponovni vključiti v trg dela, kar poskuša doseči z zmanjšanjem denarnih prejemkov (ALG II) in preverjanjem premoženja brezposelnih.

- ALG II (Arbeitslosengeld II)

Njegova osnova znaša v zahodnih deželah 345 eurov, v vzhodnih pa štirinajst eurov manj. K osnovnemu znesku je sicer treba prišteti dodatke za otroke, za brezposelnega partnerja, za stanovanje itd. Če se vse skupaj sešteje, lahko štiričlanska družina dobi od države tudi 1500 €.

K osnovni nadomestila za brezposelne II se prištevajo:

- stanovanjski stroški in stroški ogrevanja, stroškov elektrike urad za delo ne krije;
- par, ki je brezposlen, prejme 90 % skupne vsote nadomestila za brezposelne II;
- mladostniki v starosti od 15 do 18 let prejmejo 80 % nadomestila za brezposelne II;
- otroci do 14 let prejmejo 60 odstotkov nadomestila;
- izdatki za prvo opremo stanovanja;
- obleka in prevoz otrok;
- prispevki za socialno varstvo (prispevki za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje ter nego).

Plačevanje prispevkov za socialno varstvo je čisto nova storitev, ki jo sedaj financira država. Na uradu za delo bo od julija 2005 en svetovalec (Fallmanager) skrbel za 75 brezposelnih oseb, kar je radikalno zmanjšanje števila brezposelnih na enega svetovalca (pred reformo je bilo kar 800 brezposelnih na enega svetovalca), da bi se lahko zvišala kvaliteta storitev in bi se resnično lahko posvetili vsakemu brezposelnemu. Za osebe, mlajše od 25 let, so omogočene različne možnosti nadaljnjega izobraževanja. V primeru, da se brezposelni ne želi izobraževati, se mu odvzame pravica do prejemanja nadomestil. Prav tako izgubijo pravico do prejemanja nadomestil že po prvi zavrnitvi dela. Prejemniki nadomestila za brezposelne II (dolgotrajno brezposelni) morajo po določenem obdobju sprejeti vsako moralno sprejemljivo delo, tudi do 30 odstotkov nižje plačano kot običajno. Če se oseba temu upre, se pomoč za brezposelne

zmanjša oziroma ukine. Po prvi odklonitvi dela se nadomestilo za brezposelne II zmanjša za 30 odstotkov za obdobje 3 mesecev. Nadaljnje odklonitve pomenijo nadaljnjih 30 odstotkov nižje nadomestilo. S tem lahko pride tudi do več kot 100 odstotnega zmanjšanja prejemkov, kar na primer pomeni, da brezposelni ne dobi več plačane najemnine (Bundesregierung, 2005).

- **Premoženje brezposelnih**

Med novostmi je tudi strožji nadzor premoženja prejemnikov nadomestila za brezposelne II. Pred začetkom prejemanja nadomestil za brezposelne II, se od dolgotrajno brezposelne osebe pričakuje, da bo porabila svoje presežno premoženje. Brezposelni so tako dolžni razkriti svoje premoženjsko stanje na bančnih računih, v vrednostnih papirjih, v avtomobilih, parcelah, stanovanjskih in vikend hišah, lastniških stanovanjih, vključno z dediščinami, prihranki za pokojnino in varčevalnimi knjižicami za otroke. Osebe, rojene v letu 1948 in kasneje lahko razpolagajo z do 13.000 € na osebo (s 200 € na leto življenja), rojeni pred letom 1948 pa s 520 € na leto življenja in maksimalno 33.800 € na osebo. Če je ta mejna vrednost presežena, oseba ni več upravičena do prejemanja nadomestila, dokler se presežno premoženje ne porabi.

V seštevek premoženja se ne vključuje:

- kapitalsko življenjsko zavarovanje, v višini 200 €/leto življenja, maksimalno do 13.000 €;
- Riesterjeva renta¹²;
- premoženje gosposinjstev z mladoletnimi otroki (do 4.100 € na osebo);
- vozno sredstvo z vrednostjo do 5.000 €;
- lastno lastniško stanovanje, gradbena parcela;
- 750 € na osebo;
- priložnostni zaslužki (1-Euro-Job).

Če upravičenec za prejemanje nadomestila za brezposelne II umre in zapusti premoženje, ki po zgoraj navedenih določilih ni bilo vključeno v seštevek premoženja, lahko država v obdobju 3 let uveljavlja pravico do premoženja kot nadomestilo za vsa izplačana nadomestila za brezposelne II za obdobje zadnjih 10 let pred smrtjo upravičenca. Dediči so upravičeni do 1.700 €, življenjski sopotnik in sorodnik, ki je dlje časa skrbel za pokojnika in ga negoval, pa do 15.500 €. Nadzor premoženja brezposelnih, ki prejemajo ALG II (Arbeitslosengeld II), je primerljiv nadzoru premoženja dosedanjih prejemnikov pomoči za brezposelne in ni tako strog kot pri dosedanjih prejemnikih socialne pomoči. Pri prejemnikih nadomestila za brezposelne II se ugotavlja tudi primernost stanovanja, v katerem živijo, zlasti zato, ker vlada ne želi več plačevati najemnin in stanovanjskih stroškov tistim brezposelnim, ki živijo v bistveno prevelikih stanovanjih (Razgradnja socialne države, 2005).

¹² opisano v nadaljevanju (Pokojninska reforma)

Sprejemljiva velikost stanovanj, za katere bi država še plačala stanovanjske stroške je:

- za štiričlansko družino: do 120 m² za lastniško stanovanje in 130 m² za hišo;
- za najeta stanovanja so velikosti stanovanj manjše (odvisno od dežele);
- za samska gospodinjstva je sprejemljiva velikost okoli 45 m².

Prehodno obdobje za preselitev v primerno stanovanje znaša 6 mesecev. Stroški selitve in kavcijo za stanovanje krije Urad za delo. Dejansko je bilo po uvedbi teh določil le malo brezposelnih prisiljeno v selitev.

- **Vključitev dolgotrajno brezposelnih na trg dela**

Kot možnost dodatnih zaslužkov v času brezposelnosti so uvedli priložnostna dela, imenovana **1-Euro-Jobs**, ki omogočajo dolgotrajno brezposelnim poleg prejetanja nadomestil tudi zaslužek v višini 1-2 € na uro. Plačilo vsebuje predvsem povračilo stroškov prevoza, delovne obleke itd. Delo traja od šest do devet mesecev, poleg tega vsebuje tudi izobraževanje. To dejansko ni služba v pravem pomenu besede, temveč javna dela za splošno dobro. Običajno za delo v turnusu in ob koncu tedna ni nujno doplačilo. Cilj takšne oblike zaposlitve v javnem in ostalih sektorjih je:

- ohranjanje delovnih sposobnosti oziroma ponovno navajanje na redno delo (delovnik) pri dolgotrajno brezposelnih;
- integracija v trg dela.

Predvsem v šibkejših regijah namerava vlada vpeljati priložnostna dela tudi za dolgotrajno brezposelne, starejše od 58 let. Predvidoma se bo odprlo okoli 50.000 novih priložnostnih delovnih mest za starejše brezposelne. Za njih naj bi veljalo, da bo zaposlitev trajala do treh let in ne le šest do devet mesecev.

Poleg tega je država omogočila dolgotrajno brezposelnim, ki najdejo slabo plačano delo (le malce nad višino dosedanjih prejemkov ALG II), prejetanje denarnih doklad. Denarne doklade (Einstiegsgeld) lahko prejemajo največ 24 mesecev. Višina doklad je odvisna od posameznega primera, o višini denarnih doklad pa odloča osebni svetovalec na Uradu za delo. Da bi vzpodbudili zaposlovanje starejših brezposelnih, so za njih znižali prispevno stopnjo za brezposelnost.

- **Oskrba dolgotrajno brezposelnih**

Za oskrbo dolgotrajno brezposelnih in administracijo nadomestila za brezposelnost II skrbijo hkrati občine (okraji) in območni uradi za delo. Ta sistem se imenuje **ARGE** (Arbeitsgemeinschaft). Hkrati poskusno uvajajo t.i. **OPTIONSMODELL**.

1. ARGE SISTEM

Okrožja so pristojna za:

- stroške bivanja in gretja;
- varstvo otrok;
- svetovanje v primeru dolgov in odvisnosti;
- psihosocialno oskrbo (za reintegracijo v poklicno življenje);
- prvo stanovanjsko opremo in preskrbo z obleko;
- financiranje šolskih voženj.

Uradi za delo so odgovorni za:

- vključitev brezposlenih na trg dela (svetovanje, posredovanje del, ukrepi za reintegracijo na delo);
- zagotavljanje življenjskega minimuma (npr. ALG II);
- plačevanje prispevkov za socialno varstvo.

2. OPTIONSMODELL

Optionsmodell uvajajo poskusno v 69 okrožjih. V tem primeru okrožja sama organizirajo celotno oskrbo za dolgotrajno brezposelne, brez pomoči Urada za delo. Poskusna doba traja šest let. Po zaključku te dobe bodo primerjali rezultate obeh sistemov in skušali ugotoviti, kateri sistem je učinkovitejši pri odpravi dolgotrajne brezposelnosti.

5.1.2. Zdravstvena reforma¹³

Spremembe temeljijo na uvedbi Zakona za posodobitev zakonskega zdravstvenega zavarovanja (GKV), ki je bil uveden v začetku leta 2004. V zakonu so črtali mnogo storitev iz GKV, čeprav je v ospredju predvsem zniževanje stroškov zakonskega zdravstvenega zavarovanja.

Glavne značilnosti uvedbe novega zakona so:

- **Sistem domačega zdravnika:** vsak zavarovanec zakonskega zdravstvenega zavarovanja (GKV) si mora izbrati domačega zdravnika, na katerega se mora v primeru bolezni tudi najprej obrniti. Domači zdravnik je s tem dobil pomembno osrednjo vlogo v zdravstvenem sistemu, saj svetuje, koordinira celotno zdravljenje, ter napoti na nadaljnje zdravljenje. S tem se želijo izogniti dvojnimi preiskavam.
- **Pristojbina:** za vsak 1. obisk zdravnika v četrtletju mora vsak zavarovanec GKV plačati 10 €. Vsa nadaljnja zdravljenja v četrtletju so brezplačna. Prav tako je potrebno plačati omenjeni znesek za nujne primere in telefonsko svetovanje. Otroci in mladoletniki do 18. leta starosti so upravičeni do zdravljenja brez plačila pristojbine.

¹³ Povzeto po: Gesundheitsreform, 2004.

- **Upokojeenci** sedaj plačujejo **celotni znesek prispevkov za zdravstveno zavarovanje** (pred tem polovični).
- **Povračilo stroškov zdravljenja** (tudi iz netradicionalne medicine) v Nemčiji in tujini na podlagi predloženih računov, povračila so določena v določilih GKV. Za bolnišnično zdravljenje v tujini je potrebno dovoljenje zavarovalnice.
- **Doplačila:**
 - **Zdravila** (10 % cene; minimalno 5 €, maksimalno 10 €, če je cena manj kot 5 €, plača zavarovanec zdravilo v celoti)
 - **Različna zdravljenja** (10 €/napotnico + 10 % cene); *obsevanja, razgibavanja, itd.*
 - **Zdravstveni pripomočki** (10 % cene; minimalno 5 €, maksimalno 10 €, če je cena manj kot 5 €, plača zavarovanec ceno v celoti); *slušni aparati, itd.*
 - **Zdravljenje v bolnišnici** (10 €/dan; zavarovanec je lahko največ 28 dni v bolnišnici, omejitev doplačil: do 2 % bruto letnega dohodka zavarovanca)

Zgornja meja doplačil je na letni ravni 2 % bruto letnega dohodka, za kronične bolnike pa znaša zgornja meja doplačil 1 % bruto letnega dohodka.

- **»Rauchen für die Gesundheit«¹⁴**: nadomestilo za porodniško odsotnost, storitve za nosečnost in porod in nadomestilo za čas odsotnosti zaradi bolezni otroka je financirano z davkom na tobak (povišanje davka v 3 stopnjah za 1 €).
- **Ukinitev/zmanjšanje pravic iz GKV:**
 - ukinitev plačila pogrebne
 - stroški prevoza do zdravnika s taksijem ali najetim avtomobilom se ne povrnejo
 - GKV krije sterilizacijo le, če je zdravstveno upravičena
 - umetna oploditev: 1. krije zavarovalnica v celoti, nato 50 % cene
 - stroški očal se krijejo le še otrokom, mladostnikom in hudo vidno prizadetim
- **Nepredpisanih zdravil** se ne da več dobiti na recept, prav tako tudi zdravil za izboljšanje kvalitete življenja, kar pomeni, da tega GKV ne krije. Izvzeti so otroci do 12. leta starosti in mladi z motnjami v razvoju.
- **Bonusni programi:** Zavarovanci si lahko pridobijo bonuse, če naredijo nekaj za svoje zdravje in če smotrno uporabljajo zdravstvene storitve. (*Redno obiskovanje preventivnih pregledov in pregledov za zgodnje odkrivanje bolezni ter vključitev v sistem domačega zdravnika, v programe za preventivo in kronične bolezni*). Oblikovanje bonusnih shem je odločitev posameznih zavarovalnic, npr. zmanjšanje pristojbine za obisk zdravnika, znižanje prispevne stopnje itd. Zavarovanec se odloči za privlačnejšo zavarovalnico.
- **Zdravstveni preskrbni centri:** v bolnišnicah je sedaj mogoče tudi ambulantno zdravljenje (visoko specializirane strokovne zdravstvene storitve), prav tako tudi strokovna oskrba kronično bolnih. V zdravstveno preskrbnem centru sodelujejo zdravniki, terapevti ter drugi specialisti. Skupaj se sporazumejo o ciljih zdravljenja in terapije, ki bi bila v interesu

¹⁴ Kajenje za zdravje.

pacienta. S tem naj bi preprečili dvojne preiskave, zdravljenje pa bi bilo hitrejše in kvalitetnejše.

- Za **zobno protezo** in **nadomestilo za čas odsotnosti z dela zaradi bolezni** morajo zavarovanci od začetka leta 2005 doplačati poseben prispevek (dodatno 0,9 %) pri svoji GKV zavarovalnici. Zaposleni s tem prevzamejo celotno plačilo teh storitev, saj tu delodajalcev del odpade. Zavarovalnica namreč izplača nadomestilo za odsotnost iz dela zaradi bolezni šele po 7. tednu na bolniškem dopustu.

V bolnišnicah je sedaj večji poudarek na kvaliteti zdravstvenega osebja in njihovem nadaljnjem izobraževanju. Lekarne morajo po novem zakonu ponujati tudi generična zdravila. Cilj zdravstvene reforme je znižanje prispevne stopnje za obvezno zdravstveno zavarovanje na okoli 13 % dohodka, s čimer bi se znižali stroški dela. Posledice reforme so poleg znižanja primanjkljajev zdravstvenih zavarovalnic še večja konkurenca med zavarovalnicami.

5.1.3. Pokojninska reforma

Že v letu 2001 sprejeti predlogi pokojninske reforme so v letu 2002 vpeljali pomembne spremembe na področju pokojninskega zavarovanja. Zaradi vse slabših demografskih razmer se je vlada odločila vpeljati kapitalsko krito zasebno dodatno pokojnino (t.i. Riesterjeva¹⁵ pokojnina). To bi upokojencem v prihodnosti omogočilo prejemanje normalne pokojnine, saj bo pokojnina, ki temelji na sprotnem prispevnem kritju, v prihodnosti občutno nižja. Država podpira zasebno pokojninsko varčevanje z zajetnimi subvencijami, s čimer skuša v sistem privatnega pokojninskega zavarovanja pritegniti čim večje število ljudi. V letu 2002 so tako osebe, ki so se želele vključiti v ta sistem, za pokojnino prispevale 1% letne bruto plače. V letu 2004 se je prispevek za pokojnino povečal na 2%, v letu 2006 se bo povečal na 3% in v zaključni fazi, od leta 2008 dalje na največ 4% letne bruto plače, vendar največ do določene mejne vrednosti za odmero prispevka. Zvezna vlada pri kapitalsko kitem pokojninskem zavarovanju izhaja iz 4% nominalne stopnje donosa. Predvsem pri varčevalcih z majhnim osebnim dohodkom predstavljajo prispevki iz naslova državne subvencije (gledano relativno, glede na delež lastnih sredstev) pomemben dodatek. V takšnih primerih so seveda tudi donosi na prispevke, plačane iz lastnega žepa, ustrezno visoki. Ravno tako lahko družine z otroki, ki so stroške za prispevke pokojninskega zavarovanja poravnale iz lastnega žepa, računajo z njihovim visokim obrestovanjem, kajti država za vsakega otroka prispeva še dodatne doklade.

Tabela 8: Subvencije za zasebno pokojninsko zavarovanje

	2002	2004	2006	2008
Subvencija/zavarovanca	38 €	76 €	114 €	154 €
Subvencija/otroka	46 €	138 €	138 €	185 €

Vir: Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, 2005.

Pokojninska reforma v enakem obsegu podpira razvoj privatnega pokojninskega zavarovanja preko zavarovalnic, bank in vzajemnih skladov in podjetniškega pokojninskega zavarovanja

¹⁵ Walter Riester – zvezni minister za delo, predlagatelj reforme.

(neposredna zavarovanja, podjetniške pokojninske blagajne, in pokojninski skladi). Za varčevanje se lahko odločijo vsi zaposleni (razen državnih uradnikov, sodnikov, zdravnikov, vojakov in vseh drugih, za katere je dodatno poskrbela že država ali stroka), ker lahko državna podpora, glede na zaslužek in življenjsko situacijo posameznika, predstavlja večji del naložbene vsote. Eden izmed zastavljenih ciljev pokojninske reforme v letu 2001 predvideva, da se raven pokojnin do leta 2030 ne bo spustila pod 67 % povprečne plače zaposlenih. Tu je že všteta dodatna zasebna pokojnina, saj naj bi po predvidevanjih že v bližnji prihodnosti zakonsko določena pokojnina nadomestila samo še približno od 50 do 55% zadnje neto plače. Kljub temu so predpostavke, na katerih slonijo izračuni prihodnje ravni pokojnine, na dokaj trhlih nogah. Po teh predpostavkah naj bi se brezposelnost do leta 2030 znižala na vsega 1 milijon brezposelnih ljudi, kar bi ustrezalo stopnji brezposelnosti v višini 3% in s tem dejansko polni zaposlenosti prebivalstva.

V letu 2004 so bile sprejete še dodatne spremembe na področju pokojninskega zavarovanja.

- Država se je zavezala, da bodo z različnimi ukrepi obdržali prispevno stopnjo pokojninskega zavarovanja na 19,5% bruto plače, do leta 2020 naj bi se dvignila na največ 20 % bruto plače, do leta 2030 pa na največ 22 % bruto plače.
- Poleg tega so uvedli minimalno pokojnino, ki naj bi do leta 2020 znašala najmanj 46 %, leta 2030 pa 43 % bruto plače.
- V formulo za izračun pokojnine bo s 1.7.2005 vgrajen t.i. trajnostni faktor (Nachhaltigkeitsfaktor), ki upošteva razmerje med upokojenci in zaposlenimi, ki vplačujejo prispevke za pokojninsko zavarovanje. Z njim želijo pravično obremeniti tako vplačnike v pokojninski sistem kot upravičence iz pokojninskega zavarovanja. V primeru ko se poveča število upokojencev v breme vplačnikov v pokojninski sistem, pride do znižanja pokojnin, v nasprotnem primeru pa do zvišanja.
- Da bi ustavili dosednji trend predčasnega upokojevanja, se brezposelni in zaposleni na osnovi polovičnega delovnega časa za starejše ne bodo smeli več upokojiti pri 60, temveč šele s 63 leti in še to z odbitki pri višini pokojnine. Starostna meja se bo dvigovala do leta 2008, z letom 2009 bo omenjena starostna meja za nastop predčasne upokojitve v polni veljavi.
- V prihodnje se bodo ukinili možnost pridobitve študijskih let (do maksimalno 3 let) za zvečanje pokojninske dobe za osebe, ki so se šolale po dopolnjenem 17. letu starosti. Izključeni so tisti, ki so obiskovali poklicne šole oziroma izobraževanja na poklicnem področju (Bundesregierung, 2005).

5.1.4. Davčna reforma

Področje davčne politike:

Postopoma je vlada zniževala najnižjo stopnjo progresivne obdavčitve od 25,9% na v tem času 15% ter najvišjo stopnjo pri progresivni obdavčitvi od 53% (leto 1998) na 42% (leto 2005). Poleg tega se je zvišala višina neobdavčenega letnega dohodka od 6.322 € (leto 1998) na 7.664

€ (leto 2005). S tem naj bi pridobile vse skupine davčnih zavezancev, predvsem pa družine in ljudje z najnižjimi in povprečnimi dohodki.

Poleg tega je vlada že v letu 2001 znižala davke na dobičke podjetij in sicer na 25 %, vendar je bil na letošnjem »Vrhu za službe«¹⁶, kjer je vlada razpravljala o možnih rešitvah za odpravo množične brezposelnosti, sprejet predlog, da bi se stopnja tega davka znižala na 19 odstotkov (Bundesregierung, 2005).

5.1.5. Ostala področja

Predvideni so ukrepi:

• Področje družinske politike:

Zvišanje otroških doklad na 154 €, povečanje investicij za otroško varstvo za otroke, mlajše od treh let, vzpostavitev celodnevniš šol, uvedba davčnih olajšav za otroško varstvo in za zaposlitev gospodinjske pomoči v zasebnih gospodinjstvih.

• Področje izobraževanja:

Posebne ponudbe šolanja za mlade. Poklicno izobraževanje tudi s strokovno usposobljenimi in izkušenimi svetovalci v podjetjih. Povišanje izdatkov za izobraževanje v obdobju petih let za 25%, reforma zakona o štipendiranju (BaföG), da bi lahko omogočili študij večjemu številu mladih, ki bi želeli študirati. Investicija v vrednosti 4 mrd € za financiranje celodnevniš šol, kjer bi lahko bili šolarji v celodnevni oskrbi in bi imeli možnost za intenzivnejše učenje.

• Področje gospodarske politike:

Vzpodbujanje ustanavljanja srednje velikih podjetij s pomočjo sprememb obrtnega pravilnika (podjetje se sedaj sme ustanoviti tudi brez mojstrske diplome). Zrahljanje pravnega varstva pri odpuščanju delavcev ter prealitev spremljevalnih stroškov dela na delojemalca.

5.2. AGENDA ZA DELO¹⁷

Opozicijske predloge reform za večjo gospodarsko rast so predstavili pod imenom Agenda za delo po napovedi o predčasni volitvah v septembru. Celovit predvolilni program je bil predstavljen 11. julija 2005. Reforme, ki jih napoveduje opozicijska kandidatka za kanclerja Angela Merkel iz vrst (CDU/CSU) so veliko bolj mile od pričakovanih, kar je zagotovo predvolilna poteza.

¹⁶ Zasedanje z dne 17.03.2005.

¹⁷ Povzeto po: Regierungsprogramm 2005-2009.

Spremembe, ki jih napoveduje Angela Merkel:

5.2.1. Področje trga dela

- Odstopanja od tarifnih sporazumov, s čimer se bo moralo strinjati dve tretjini zaposlenih, v podjetjih bodo tako mogoča odstopanja od splošne kolektivne pogodbe, kar bo omogočilo lažje reševanje podjetij v težavah;
- V podjetjih z do 20 zaposlenimi novo zaposleni ne bodo imeli več varstva pred odpustitvijo;
- **Dolgotrajno brezposelni:**
 - V prvih dveh letih po začetku delovnega razmerja je plača lahko nižja do 10 % od tarifno določene. Država bo dodala razliko do neke primerne višine dohodka.
 - Izboljšanje izvajanja Hartz-a IV
 - Vpeljava Kombi-Lohn-Modella: za zaposlovanje tudi težje zaposljivih. Manj zahtevna delovna mesta, plačilu bi država dodala del denarne pomoči.
 - Ukinitev Ich-AGjev, saj naj bi večina brezposelnih, ki se je odločila za samostojno pot, le izkoriščala državne doklade in pomoč pri ustanavljanju podjetij.
- **Zmanjšanje stroškov dela:**
 - Znižanje prispevne stopnje za brezposelnost (s 1.1.2006) za dve odstotni točki (od 6,5% na 4,5%). Hkrati bi se zvišal davek na dodano vrednost od 16 % na 18 %.

5.2.2. Področje socialnega varstva

❖ Zdravstvo

- Prispevna stopnja za zdravstveno varstvo, ki jo plačuje delodajalec, se v bodoče ne bo več spreminjala. Za upokojence plačuje delodajalčev del zdravstvenega prispevka pokojninska blagajna in bo prispevna stopnja prav tako ostala nespremenjena.
- Zdravstveno zavarovanje otrok se bo financiralo z davki; vsi otroci bodo tako brezplačno zdravstveno zavarovani.
- Med zdravstvenimi blagajnami je potrebno vzpostaviti večjo konkurenčnost (z različnimi ponudbami zdravstvenih premij, z lažjim prehodom k drugi zavarovalnici), prav tako tudi med zdravniki, bolnišnicami, lekarnami in farmacevtskimi družbami.

❖ Pokojnine

- Za vsakega novorojenega otroka bodo starši od 1.1.2007 prejeli Kinderbonus v višini 50 € in sicer kot znižanje prispevne stopnje za pokojnino.
- Poudarek bo na privatnem in podjetniškem zavarovanju za starost.

❖ Nega

- Uvedba kapitalnega kritja pri socialnem zavarovanju za nego starejših.

5.2.3. Področje davčne politike

- Poenostavitev davčnih predpisov, vključno z ukinitvijo oprostitev plačila davkov in davčnih olajšav.
- Zmanjšanje pavšala za prevoz na delo na 0,25 € za oddaljenost več kot 50 kilometrov.
- Ukinitvev oprostitve plačila davka za nočno delo ter delo ob nedeljah in praznikih.
- Najnižja stopnja progresivne obdavčitve bi se s 1.1.2007 znižala na 12%, najvišja stopnja na 39%, davki na dobičke podjetij bi se znižali na 22%. Višina neobdavčenega dohodka bi se dvignila na 8.000 € tako za otroke kot za odrasle.

5.2.4. Javne finance

- Do leta 2013 naj ne bi bilo več novega zadolževanja, hkrati naj bi bil proračun uravnovežen.
- Odprava subvencij in finančnih pomoči (npr. rudniki v Nordrhein – Westfaliji)

V volilnem programu, ki ga je koalicija CDU/CSU poimenovala kar »vladni program«, je poudarek na vzpodbudah, ki ustvarjajo nova delovna mesta. To bi dosegli s privlačnim podjetniškim okoljem, kjer ni birokratskih ovir in kjer vlada visoka podjetniška samoinciativa, okolje pa je naklonjeno inovacijam. Vsa opisana področja skušajo tako narediti nemško gospodarstvo privlačno za investicije in s tem za ustvarjanje novih delovnih mest.

5.3. SINDIKALNI (DELAVSKI) ODPOR PROTI REFORMI SOCIALNE DRŽAVE

Reforme Agende 2010 so vzpodbudile velike demonstracije proti razgrajevanju sistema socialne varnosti. Vse od začetka leta 2004 so se začela množična protestna zborovanja vzporedno po vseh večjih nemških mestih. V Berlinu, Kölnu, Stuttgartu in drugih mestih so vzklikali in piskali v piščalke proti krčenju delavskih, pokojninskih, zdravstvenih in drugih pravic iz Agende 2010. V začetku aprila 2004 se je zbralo kar pol milijona protestnikov. Nato so se protesti, kjer se je zbiralo na desettisoče protestnikov, nadaljevali skozi vse leto, kar pa vlade ni omajalo pri odločitvi za nadaljevanje uvajanja reform. Sindikalisti so se v protestnih shodih povezali z nasprotniki globalizacije. Za sindikaliste so bili vladni ukrepi vračanje k neobzdanemu zgodnjemu kapitalizmu devetnajstega stoletja. Nemški sindikati so bili po množičnih demonstracijah prepričani, da imajo za seboj tudi ljudstvo, zaradi česar so verjeli, da bodo uspeli omajati vladno pri vztrajanju pri reformah. Kljub temu obstaja že brez sindikalnega upora velika verjetnost, da bodo na naslednjih parlamentarnih volitvah zmagali konservativci, od teh pa lahko pričakujejo le še bolj radikalne ukrepe. Mnogi nad socialdemokratsko stranko razočarani sindikalisti želijo odhod kanclerja Gerharda Schröderja, ki mu pripisujejo krivdo za vse težave (Pol milijona ljudi proti krčenju pravic, 2004).

Sindikati kritizirajo predvsem prekomerno obremenitev nizkih in povprečnih dohodkov, namesto da bi se obremenilo skupine z visokimi dohodki in lastnike premoženja. Prav tako so prepričani, da za brezposelnost niso krivi posamezniki, temveč na milijone manjkajočih delovnih mest, česar se ne da rešiti s kaznovanjem brezposelnih. To je razvidno tudi iz majhnega števila razpoložljivih delovnih mest. Predvsem pa obsojajo zmanjšanje življenjskega standarda pri daljši brezposelnosti. Zaskrbljujoče je dejstvo, da so se ob ljudskem odporu ob krčenju pravic pri Hartzu IV začeli politično udejstvovati tudi neonacisti, ki se s tem skušajo približati prebivalstvu (Utrjevanje neonacistov, 2005).

5.4. VLOGA NEMČIJE V EU IN DILEME RAZVOJA/ŠIRITVE EU

Glede na rezultate javnomnenjske raziskave bruseljske komisije o priljubljenosti EU in njenih ustanov jeseni 2003, je le 37 odstotkov vprašanih menilo, da je članstvo v EU koristno za Nemčijo, 48 odstotkov pa jih je bilo nasprotnega mnenja. Za širitev EU na vzhod je bilo 38 odstotkov vprašanih Nemcev, medtem ko je bilo 36 odstotkov vprašanih proti (Zakaj Nemci ne marajo EU, 16.4.2004). Razlog za to je verjetno v netransparentnosti in zbirokratiziranosti evropskih inštitucij in šibkemu vplivu državljanov na odločitve. Evropska komisija, kot najpomembnejša inštitucija EU, namreč ni izvoljena neposredno s strani državljanov članic EU. Poleg tega vlada v Nemčiji prepričanje, da je finančno breme nepravilno razdeljeno med državami članicami. Nemčija je namreč največja neto plačnica v evropski proračun, medtem ko si je Velika Britanija že za časa Thatcherjeve izbojevala znaten rabat in s tem plačuje dosti manj, kot bi morala glede na svojo gospodarsko moč. Prav tako številne nemške državljanke moti porazdelitev glasov med državami, zaradi česar ima Nemčija po njihovem mnenju prešibak vpliv na odločitve na evropski ravni. Ob zadnji širitvi EU je v Nemčiji prevladoval strah pred množicami poceni delovne sile, ki bi v želji po boljšem zaslužku vdrle v Nemčijo in prevzele že obstoječa delovna mesta. Zaradi tega je Nemčija uvedla sedem letno zamrznitev zaposlovanja delavcev iz novih članic. Zaradi skrbi, da se bo kapital zaradi ugodnih davčnih razmer selil v nove članice, je nemška vlada obsodila ravnanje teh držav (primer Slovaške). Vsekakor bo zadnja širitev EU v starih industrijskih panogah (kmetijstvo, jeklarstvo, delovno intenzivne panoge) povzročila selitev kapitala iz Nemčije, kar bo vplivalo na porast števila brezposelnih. Problem brezposelnosti bo možno rešiti le s prestrukturiranjem gospodarstva, s preusmeritvijo v gospodarstvo, ki temelji na visoki tehnologiji, storitvah in znanju.

Vsekakor so konkurenčni vplivi novih članic EU že prisilili Nemčijo k razmišljanju, da je potrebno spremeniti nekonkurenčne razmere nemškega gospodarstva, tako na davčnem področju, kot tudi področju trga dela.

6. NEMŠKI PRIMER KOT NAUK ZA SLOVENIJO

Slovenska socialna država vsebuje vse glavne značilnosti nemške socialne države. Slovensko socialno varstvo namreč temelji na podobnih, vendar skromnejših okvirih. V primerjavi z Nemčijo Slovenija nima tako radodarnega socialnega varstva v primeru brezposelnosti ter tako pomembnega vpliva sindikatov na odločitve podjetij. Vsekakor se Slovenija nahaja pred

podobnimi težavami, ki pa trenutno še niso problematične, saj pozitivna gospodarska rast omogoča obvladljiv proračunski primanjkljaj. Zagotovo je za Slovenijo to lahko dobra iztočnica, iz katere bi se dalo naučiti, da je potrebno ukrepati pred nastopom težav. To seveda pomeni, da je potrebno pretehtati, kaj je res potrebno za ohranitev socialnega miru in kaj je nepotrebno oziroma je celo nestimulativno za gospodarsko rast. Nestimulativne socialne prejemke bi bilo potrebno črtati iz proračunskih izdatkov, hkrati razviti miselnost ljudi, da morajo predvsem sami poskrbeti za svojo prihodnost in s tem odgovorno vzeti prihodnost v svoje roke.

V zadnjem času je vse več govora o neoliberalni ekonomski misli tudi v slovenskem političnem prostoru, kjer je vsakdanja tema tudi predraga socialna država, ki naj bi bila nestimulativna za bodočo gospodarsko rast. Ideje neoliberalne ekonomske misli so za slovensko družbo težko sprejemljive in kot take zagotovo ne bodo v celoti našle mesta v prihodnji gospodarski politiki. Bodo pa zagotovo deloma vplivale na posamezne politične odločitve.

7. SKLEP

Zakaj Nemčija že nekaj let zaporedoma gospodarsko stagnira? Kaj jo ovira, da bi ponovno postala gospodarsko najuspešnejša država v Evropi? Nemčija je bila vedno svetel zgled ostalim državam. Po njej so se zgledovale, saj je imela cvetoče gospodarstvo, hkrati pa je nudila zavidljiv življenjski standard in visoko socialno varnost svojim državljanom. Kje se je potem zalomilo? Socialna država in njen socialni sistem sta postala glavni krivec gospodarskega neuspeha. Socialna država je v preveliki meri prevzela nase skrb za prihodnost svojih državljanov, s tem pa zmanjšala njihovo odgovornost za lastno prihodnost.

Tako je v Nemčiji ogromno ljudi, ki enostavno ne želijo sprejeti dela, če zanj ni obljubljeno dovolj visoko plačilo, saj vedo, da bodo v primeru brezposelnosti prejeli dovolj visoke socialne prejemke, da si bodo lahko še naprej privoščili dostojno življenje. Poleg tega do sedaj ni bilo zasebne vzpodbude in zavesti, da je potrebno poskrbeti za lastno starost, saj je država izplačevala visoke in gotove pokojnine. Število upokojencev se z leti večja zaradi negativnega prirasta prebivalstva, hkrati narašča število brezposelnih, zaradi česar je prišlo do težav na področju javnih financ, saj pada število vplačnikov v socialne blagajne, hkrati pa narašča število upravičencev do socialnih transferjev.

Hkrati je nemški trg dela močno nepriljubljen za domače in tuje investitorje zaradi visokih stroškov dela. Stroški dela so namreč zelo visoki tako zaradi močnega vpliva sindikatov na določanje višine plač, kot tudi zaradi prispevkov za socialno varnost. Poleg tega velja prepričanje, da je splošna obdavčitev posameznikov in podjetij previsoka, zaradi česar ni svobodne iniciative in spodbude za gospodarsko rast. Dejstvo namreč je, da nemška podjetja bežijo v države s cenejšo delovno silo in nižjimi davki. Današnji svet je namreč svet globalnih odločitev in možnosti preselitve kapitala v državo z bolj ugodnimi davčnimi pogoji in pogoji na trgu dela.

Da bi ohranili svoja delovna mesta je zato potrebno prestrukturirati državo, ki premočno vpliva na tržno dogajanje. Ukrepi Agende 2010 so zato korak v pravo smer, saj so bile ukinjene določene pravice brezposelnih in postavljeni strožji pogoji za upravičenost do prejemanja socialnih transferjev. Prav tako so bile uvedene spremembe na področju pokojninskega ter zdravstvenega varstva ter pomembne spremembe na področju davčne zakonodaje. Po prepričanju opozicije so bile te reforme premalo korenite, da bi lahko vzpodbudile gospodarsko rast. Ko pa so v volilnem »vladnem programu« predstavili svoje ideje, so bile te mnogo manj ostre od pričakovanih.

Nemčija vsekakor mora reformirati socialno državo, da bi ponovno vzpodbudili gospodarsko aktivnost. S tem bi vzpodbudili zasebno iniciativo in državljanom naložili odgovornost za svojo prihodnost. V to jo sili tudi mednarodna konkurenca, ki pritiska na znižanje stroškov dela, poleg tega pa tudi javnofinančni položaj, ki se iz leta v leto slabša zaradi vedno novih zadolževanj.

Vsekakor mislim, da je sam uspeh reform odvisen tudi od vere v njihov uspeh. Nemci so namreč zelo črnogledi glede prihodnosti, kar pri izvedbi reform ni preveč vzpodbudno, saj jih spremlja splošno prepričanje, da ne bodo uspele.

LITERATURA

1. Cochrane Allan, Clark John: Comparing welfare states: Britain in international context. London : Sage, 1993. 269 str.
2. Bošković Dragiša: Kdo bo v Evropi rekel: crkni!. Delo (Sobotna priloga), Ljubljana, 2.4.2005.
3. Cousins Christine: Society, work and welfare in Europe. London : Macmillan Press, 1999. 207 str.
4. Dahrendorf Ralf: Dvakrat hura za porenjski model. Delo (Sobotna Priloga), Ljubljana, 21.8.2004.
5. Euro's rise tears a hole in Germany's industrial fabric. The Wall Street Journal Europe, Heerlen, 13.01.2004.
6. Ferrera Maurizio, Rhodes Martin: Recasting European Welfare States. London : Frank Cass Publishers, 2000. 293 str.
7. It's those people, all over again. Economist, London, 14.08.2004. str. 21–22.
8. Južina Simona: Zgodovina in razvoj socialne politike. Diplomsko delo. Ljubljana : Visoka šola za socialno delo, 1998. 73 str.
9. Kebrič Peter: Nemška srednje velika podjetja in njihova vloga v nemškem gospodarskem sistemu. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 53 str.
10. Kramžar Barbara: Meje nemške države blaginje. Delo, (Sobotna priloga), Ljubljana, 4.1.2003.
11. Kramžar Barbara: Pol milijona ljudi proti krčenju pravic, Delo, Ljubljana, 6.4.2004.
12. Lapajne Janez: Ekonomski programi desnih političnih strank. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 42 str.
13. Labor Groups Unite Against EU Reforms. Wall Street Journal Europe, Heerlen, 21-23.6.2002.
14. McGuinness Damien: German Unemployment Is Rising and So Is Pessimism. Spiegel, Berlin, 18.03.2005.
15. Norčič Oto: Razvoj in temelji sodobne ekonomske misli. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 488 str.
16. Novak Mojca: Razvoj evropskih modelov države blaginje. Učbenik za predmet Socialna politika. Ljubljana : Visoka šola za socialno delo, Institut Republike Slovenije za socialno varstvo, 1997. 156 str.
17. Odd European Out (German Economy). Economist, London, 21.02.2004.
18. Raguz Lidija: Novejši razvoj politike na trgu dela v Nemčiji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 53 str.

19. Rus Veljko: Socialna država in družba blaginje. Ljubljana : DOMUS, 1990. 434 str.
20. Some German Problems will persist. The Wall Street Journal Europe, Heerlen, 07.01.2002.
21. Stanovnik Tine: Javne Finance. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 237 str.
22. Uhlig Peter: Zakaj Nemci ne marajo EU. Delo, Ljubljana, 16.4.2004.
23. Usenik Boštjan: Tuj kapital se Nemčije ogiba. Finance, Ljubljana, 23.05.2005.
24. Vollmaier Mohor: Demografske razmere in pokojninska reforma v Nemčiji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 47 str.
25. Žerjavič Peter: Današnjemu času neprilagojeni grešni kozli. Delo, Ljubljana, 3.5.2005.
26. Žerjavič Peter: Lafontaine vrača udarec Schröderju. Delo, Ljubljana, 11.6.2005.
27. Žerjavič Peter: Na cesti 5,2 milijona Nemcev. Delo, Ljubljana, 2.3.2005.
28. Žerjavič Peter: Razgradnja socialne države. Delo, Ljubljana, 4.1.2005.
29. Žerjavič Peter: Utrjevanje neonacistov. Delo, Ljubljana, 8.1.2005.

VIRI

1. An introduction to Social Policy.
[URL: <http://www2.rgu.ac.uk/publicpolicy/introduction/state.htm>], 20.02.2005.
2. Arbeitsmarktreform. Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit.
[URL: www.arbeitsmarktreform.de], 02.05.2005.
3. Auswirkungen der Gesundheitsreform. [URL: <http://www.gesundheitsreform-2004.de/gmg-im-detail/auswirkungen-versicherte-1.html>], 10.06.2005.
4. Benefits and Wages Country Chapter Germany. OECD Secretariat.
[URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/2/60/34004521.pdf>], 2002. 17. str.
5. Benefits and Wages Country Chapter Sweden. OECD Secretariat. 14. str.
[URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/3/31/34005444.pdf>], 2002.
6. Benefits and Wages Country Chapter United Kingdom. OECD Secretariat. 17. str.
[URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/4/7/34005708.pdf>], 2002.
7. Bundesagentur für Arbeit. [URL: <http://www.arbeitsagentur.de/>], 02.03.2005.
8. Bundesministerium für Gesundheit und Soziale Sicherung.
[URL: <http://www.bmgs.bund.de/>], 28.03.2005.
9. Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit. [URL: <http://www.bmwa.bund.de/>], 02.04.2005.
10. Bundesregierung. [URL: <http://www.bundesregierung.de/>], 19.04.2005.

11. Country studies: Immigration.
[URL: <http://www.countrystudies.com/germany/immigration.html>], 13.04.2005.
12. Die Familie im Spiegel der amtlichen Statistik. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Bonn. 71. str.
[URL: <http://www.bmfsfj.de/RedaktionBMFSFJ/Broschuerenstelle/Pdf-Anlagen/PRM-24184-Gesamtbericht-Familie-im-Spieg,property=pdf.pdf>], 2003.
13. Deutsche Bundesbank. [URL: <http://www.bundesbank.de>], 04.04.2005.
14. Evropska centralna banka. [URL: <http://www.ecb.int>], 16.04.2005.
15. European Foundation for the Improvement of Living and Working conditions.
[URL: www.eurofound.eu.int], 03.04.2005.
16. Glas Miroslav: Prosojnice pri predmetu Politična ekonomija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001.
17. Government Offices of Sweden. [URL: <http://www.sweden.gov.se>], 14.04.2005.
18. Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung der Bundesagentur für Arbeit - IAB Online.
[URL: <http://iab.de/iab/default.htm>], 23.03.2005.
19. Karriere.de. [URL: <http://www.karriere.de>], 15.05.2005.
20. Main Economic Indicators. OECD. 283. str.
[URL: <http://new.sourceoecd.org/upload/3103013e.pdf>], januar 2003.
21. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD).
[URL: <http://www.oecd.org>], 20.02.2005.
22. OECD Factbook 2005.
[URL: <http://ceres.sourceoecd.org/vl=4326159/cl=13/nw=1/rpsv/factbook/>], 22.02.2005.
23. OECD Social Indicators.
[URL: http://www.oecd.org/document/24/0,2340,en_2649_37419_2671576_1_1_1_37419,00.html], 10.03.2005.
24. Regierungsprogramm CDU/CSU (2005 – 2009). 47. str.
[URL: <http://www.regierungsprogramm.cdu.de/download/regierungsprogramm-05-09-cducsu.pdf>]; 11.07.2005.
25. Rentenversicherung in Zahlen. Verband Deutscher Rentenversicherungsträger.
[URL: <http://www.vdr.de>], 2004.
26. Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ). Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša in avtorji. Elektronska izdaja v1.0., Ljubljana : Anebis. 2002.
27. Sozialpolitik in Deutschland ... aktuell. [URL: <http://www.sozialpolitik-aktuell.de>], 27.02.2005.
28. Statistisches Jahrbuch 2004. Statistisches Bundesamt Deutschland. 47. str.
[URL: <http://www.destatis.de/download/jahrbuch/bevjb04.pdf>], 07.03.2005.

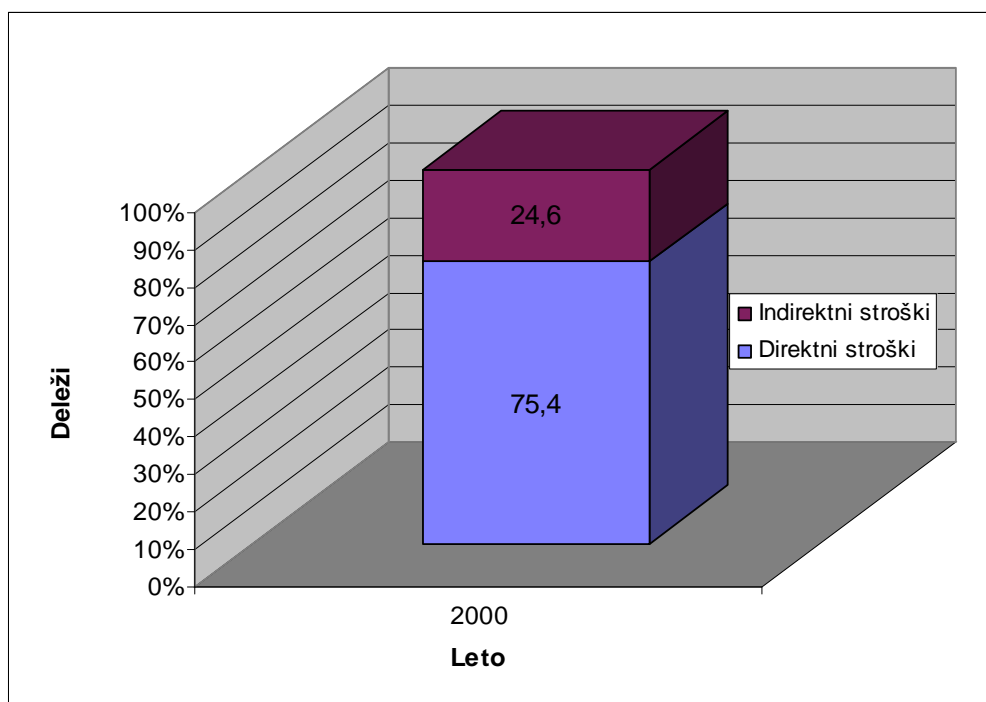
29. Statistisches Taschenbuch 2004. Arbeits- und Sozialstatistik, Bundesministerium für Gesundheit und Soziale Sicherung. 166. str.
[URL: http://www.bmgs.bund.de/downloads/STB_2004.pdf], 20.03.2005.
30. Statistisches Bundesamt Deutschland. [URL: <http://www.destatis.de/>], 20.02.2005.
31. Steuerreform 2005. Bundesregierung.
[URL: <http://www.bundesregierung.de/Artikel/,-413.498878/dokument.htm>], 15.06.2005.
32. United Nations Economic Commission for Europe.
[URL: <http://www.unece.org/stats/data.htm>], 17.02.2005.
33. World Bank. Distribution of Income or Consumption. 4. str.
[URL: <http://www.worldbank.org/data/wdi2004/pdfs/table2-7.pdf>], 15.03.2005.
34. Zeitreihen. Deutsche Bundesbank.
[URL: http://www.bundesbank.de/statistik/statistik_zeitreihen.php], 04.04.2005.

PRILOGA

PRILOGA 1: Grafični prikazi

TRG DELA

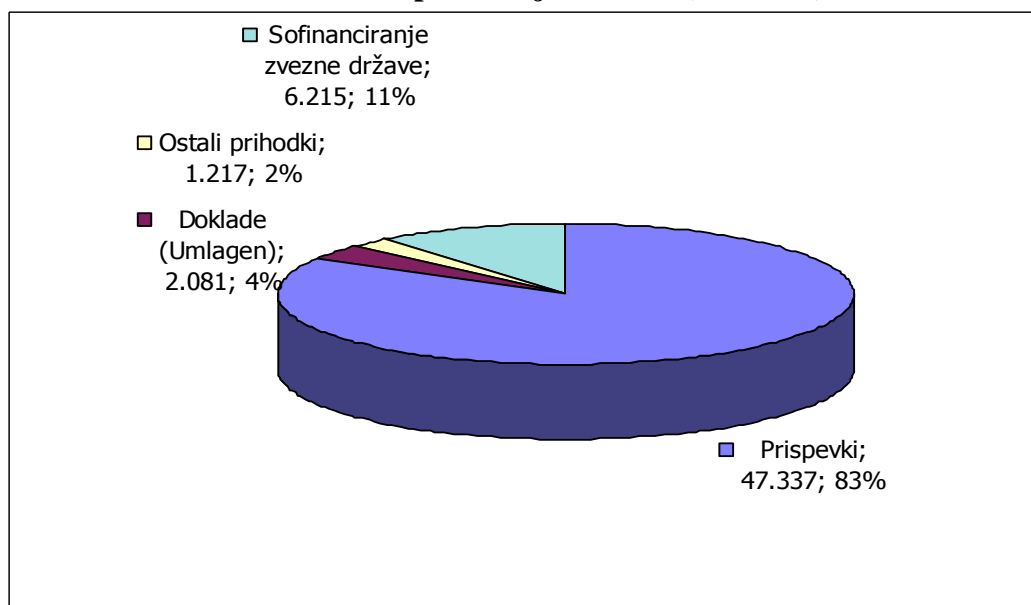
Slika 1*: Celotni stroški dela v industriji, leto 2000

* **Direktni stroški:** plačilo za opravljeno delo, skupaj z odpravnino in nadomestili plač, **indirektni stroški:** delodajalčevi socialni prispevki, davki ter ostali stroški zaposlovanja

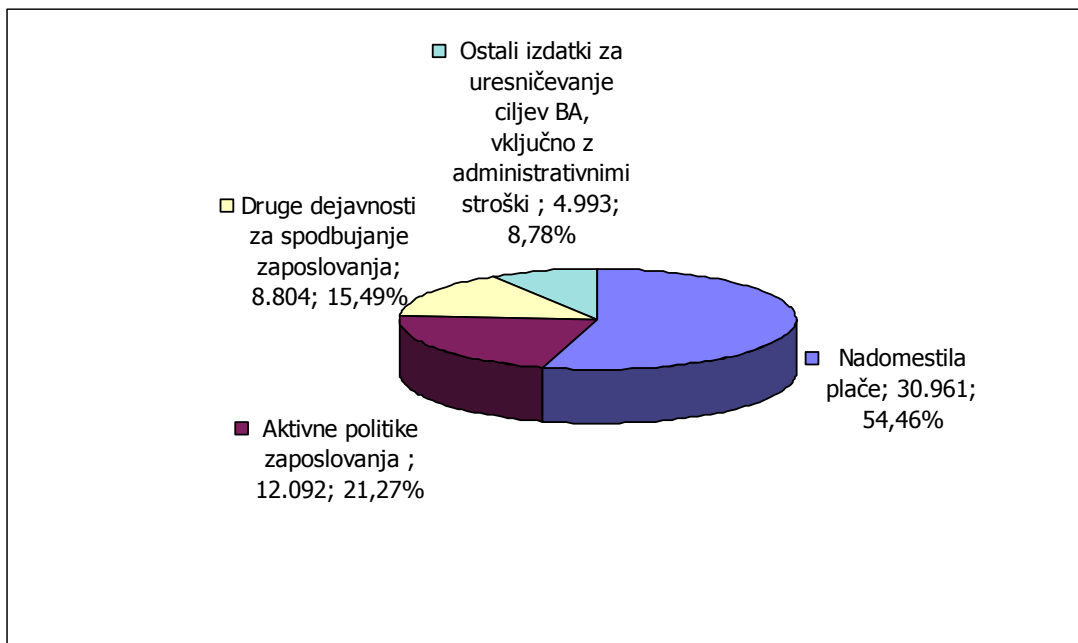
Vir: Statistisches Taschenbuch, 2004.

Slika 2: Prihodki Zavoda za zaposlovanje v mrd € (leto 2003)

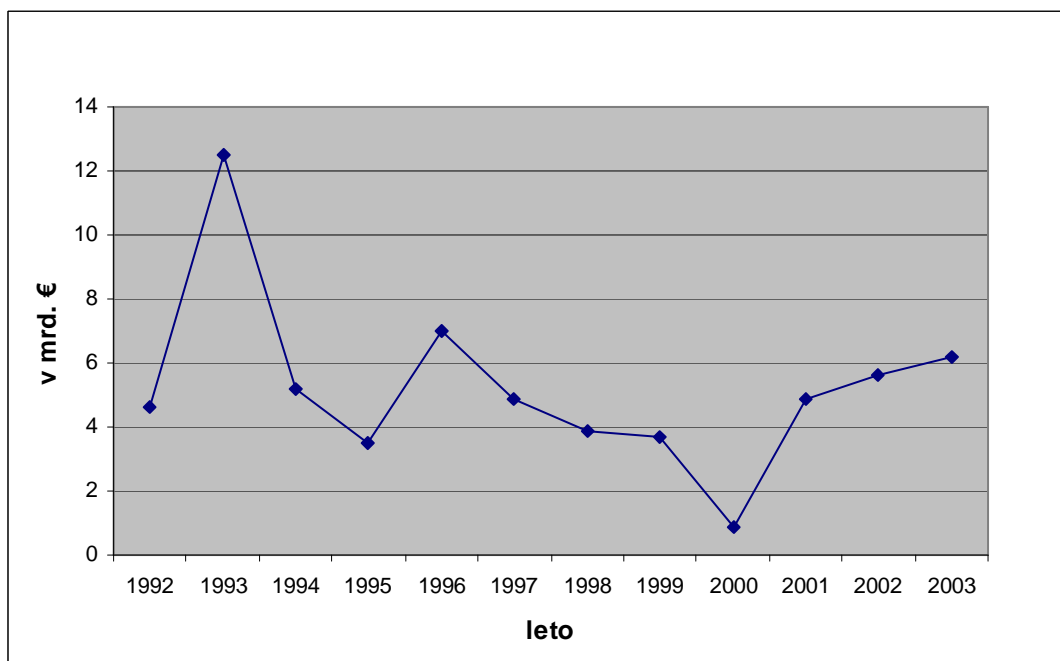
Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

Slika 3: **Odhodki Zavoda za zaposlovanje v mrd € (leto 2003)**

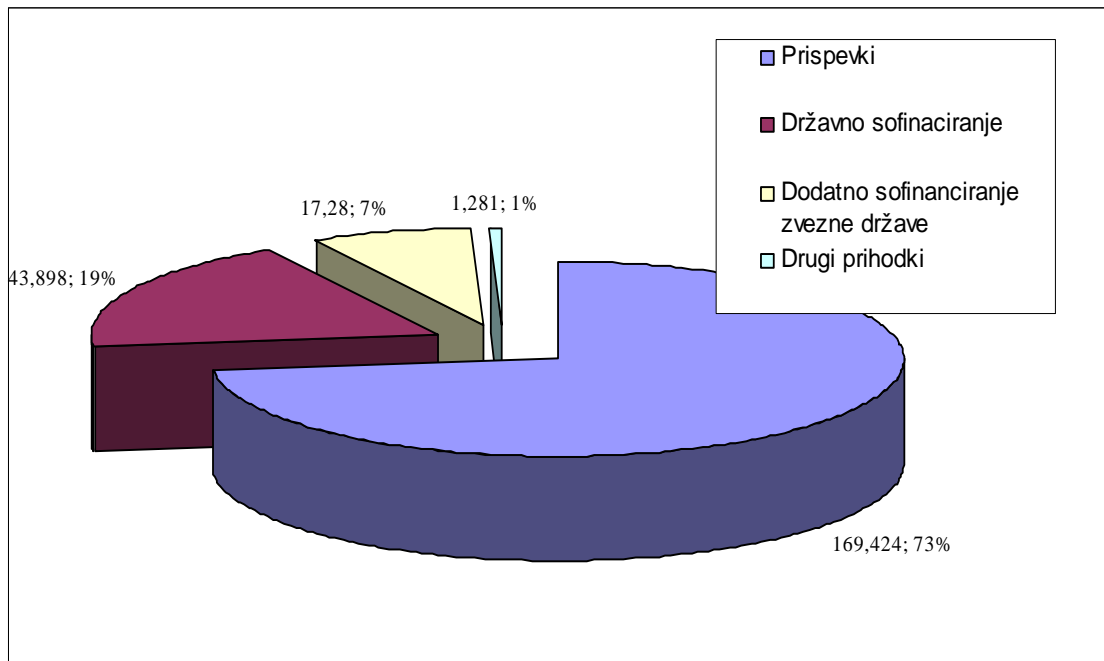
Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

Slika 4: **Državno sofinanciranje proračuna Zavoda za zaposlovanje (v mrd €)**

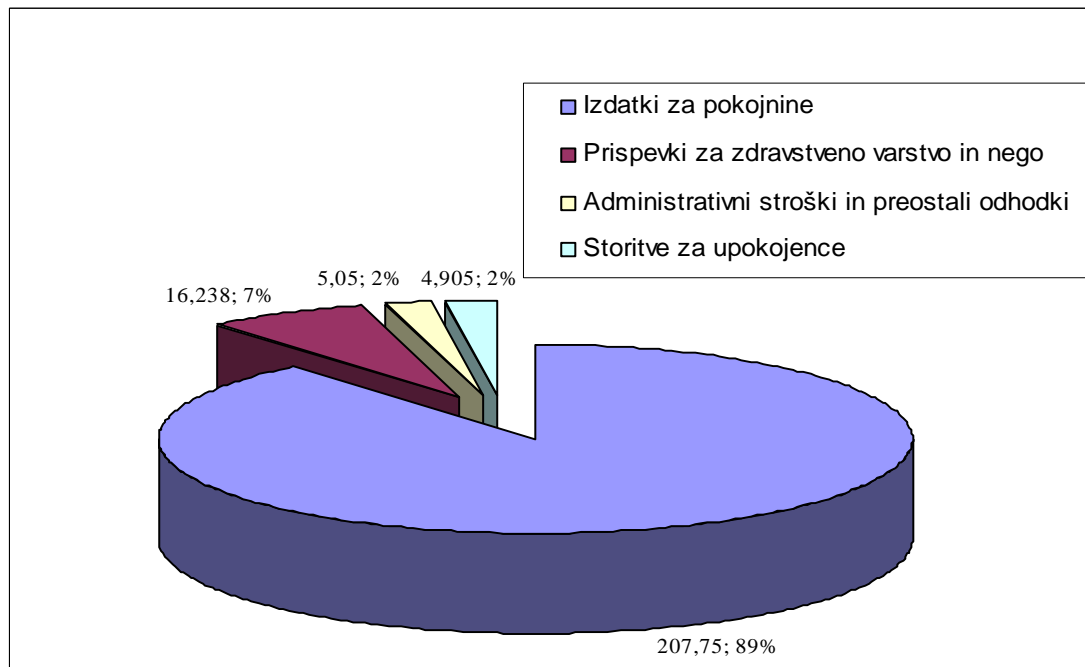
Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

Slika 5: Prihodki pokojninske blagajne (v mrd €), 2003

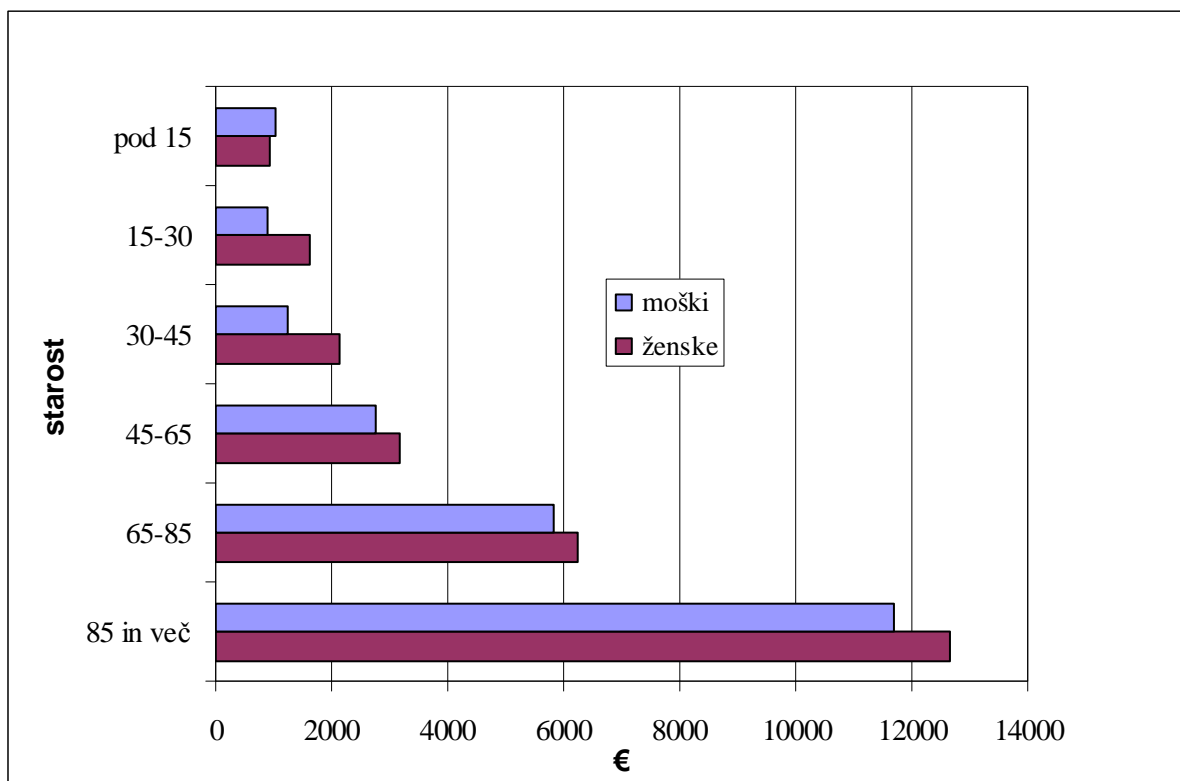
Vir: Rentenversicherung in Zahlen, 2004.

Slika 6: Odhodki pokojninske blagajne (v mrd €), 2003.

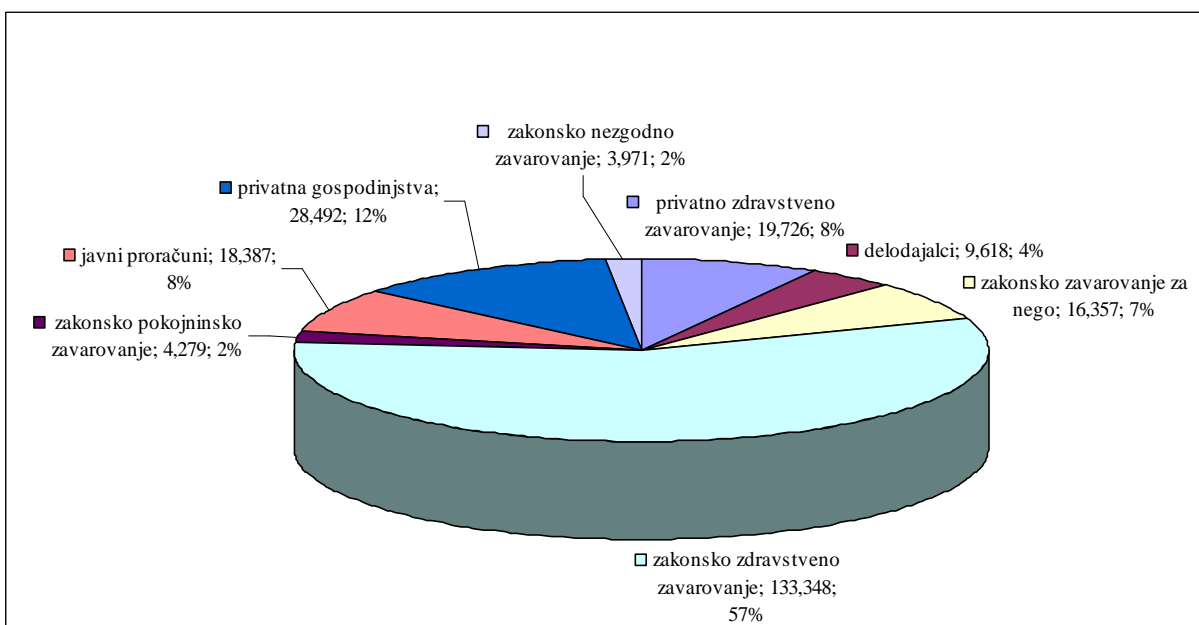
Vir: Rentenversicherung in Zahlen, 2004.

Slika 7: Povprečni stroški zdravstvenih storitev na prebivalca (2002)

Vir: Statistisches Bundesamt, 2005.

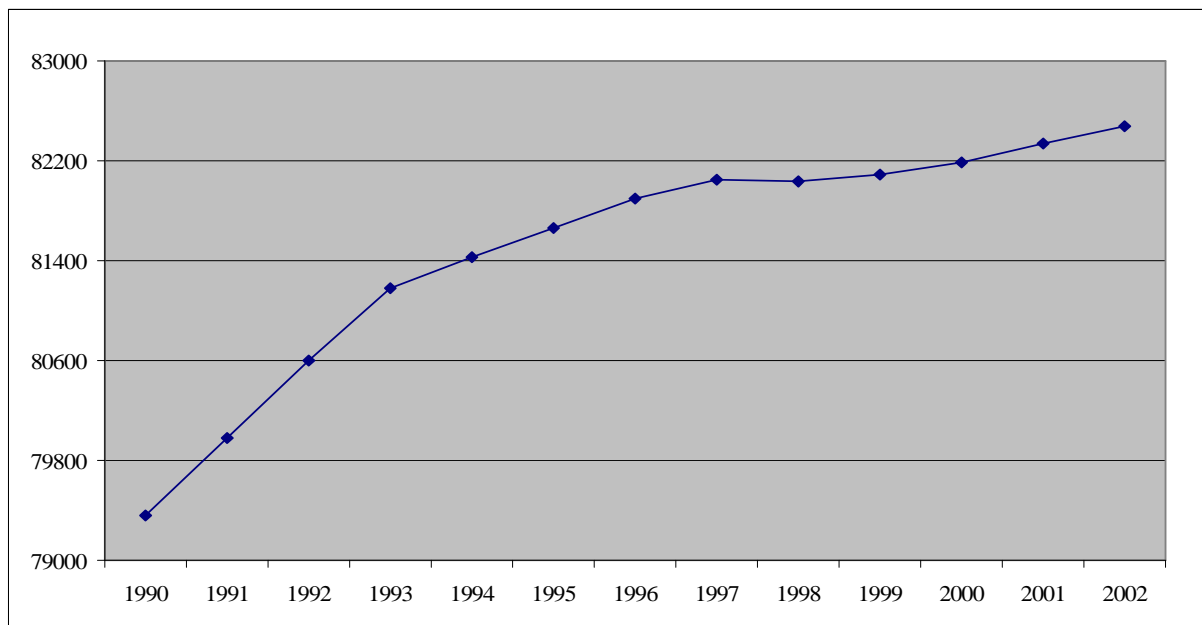
Slika 8: Nosilci izdatkov zdravstvenih storitev (v mrd €), 2002

Vir: Statistisches Bundesamt, 2005.

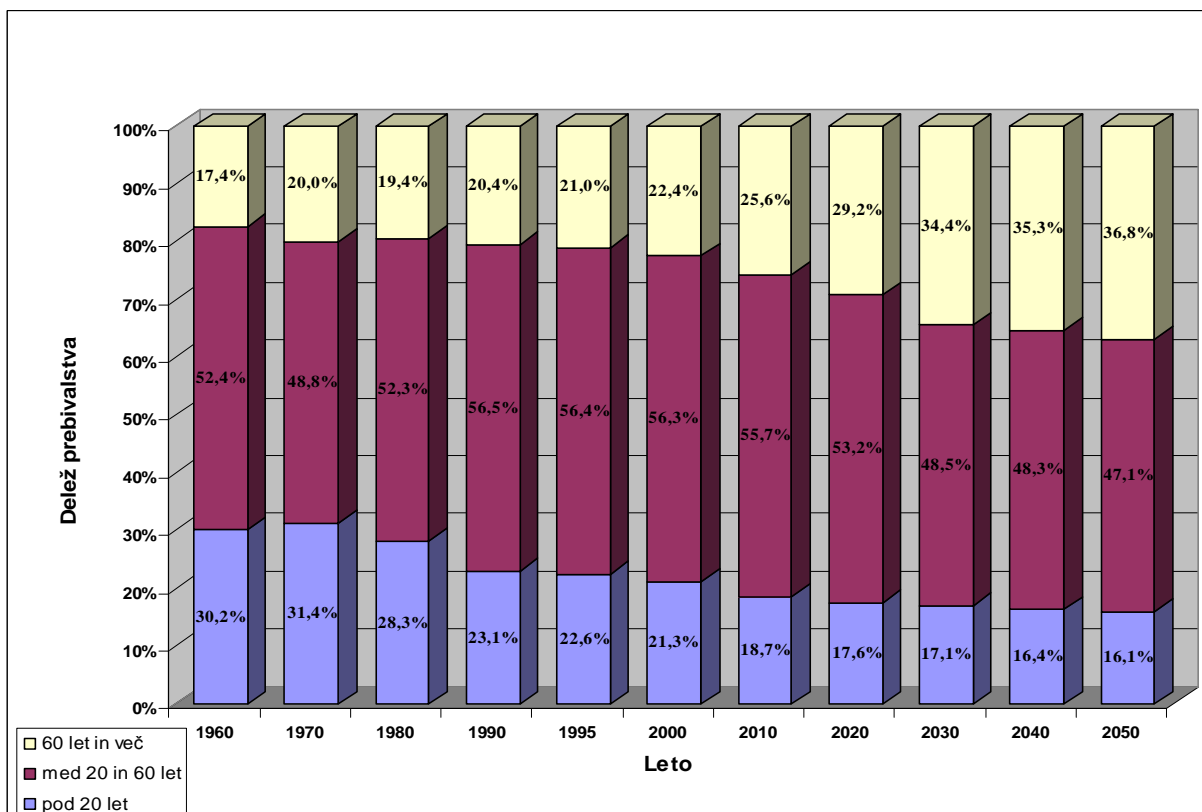
PREBIVALSTVO

Slika 9: Povprečno število prebivalcev v 1000 (1990 – 2002)

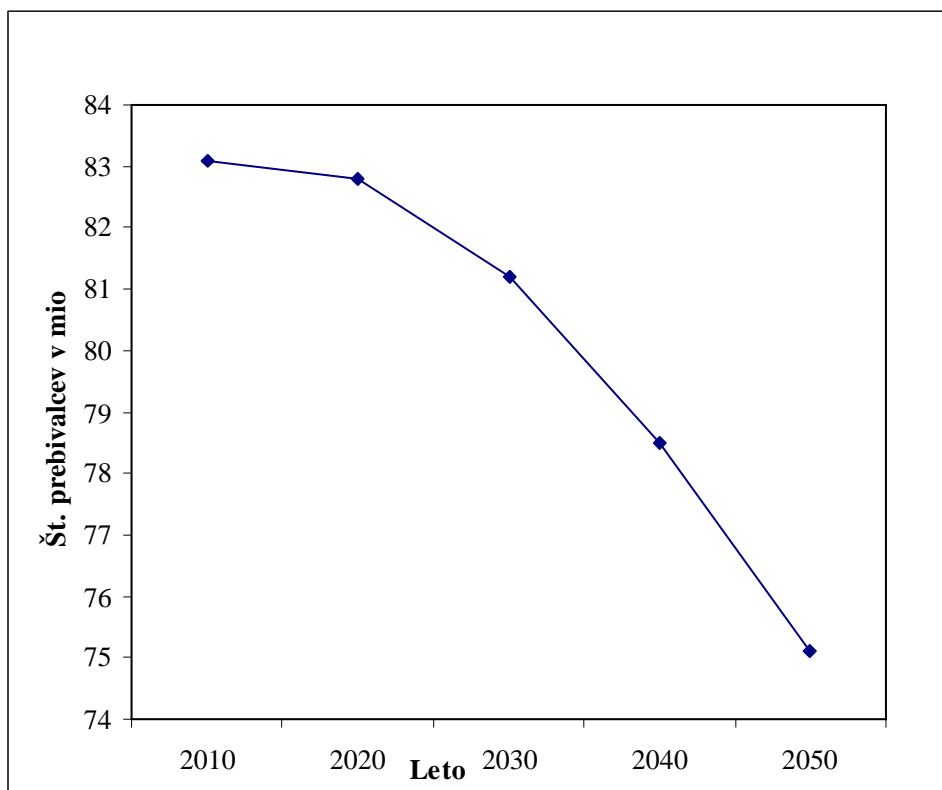
Vir: Statistisches Jahrbuch 2004, 2005.

Slika 10: Starostna struktura (1960 – 2050)*

*Izračuni od leta 2000 naprej vključujejo povprečno rast pričakovane življenjske dobe ter neto migracije 200.000 oseb na leto
Vir: Statistisches Bundesamt, 2005.

Slika 11: **Predvideno število prebivalcev (v mio)**

Vir: Statistisches Bundesamt, 2005.

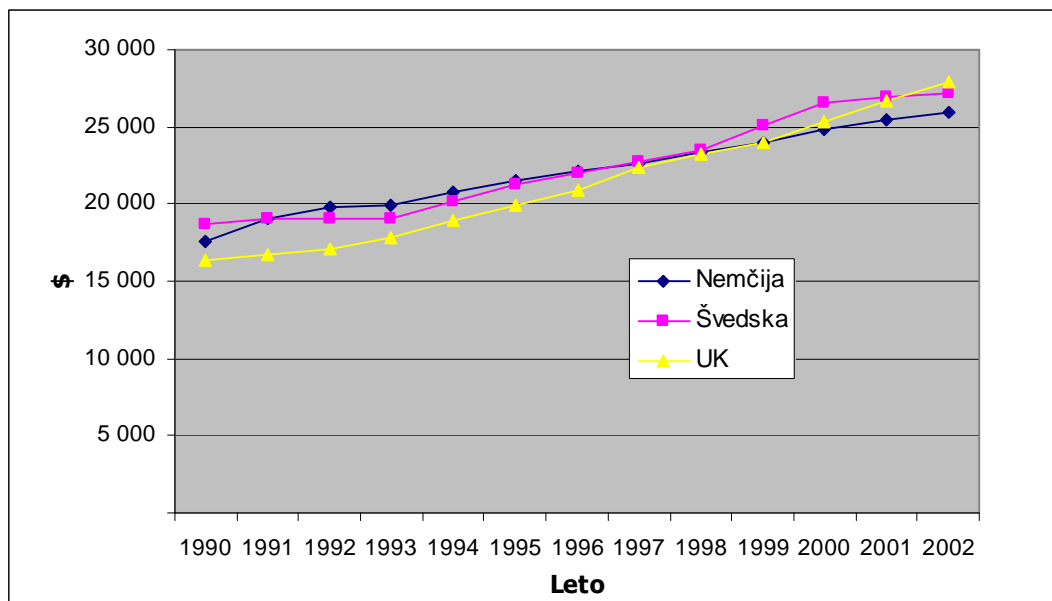
Slika 12: **Gibanje tečaja eura v primerjavi z vredostjo dolarja**

Vir: Evropska centralna banka, 2005.

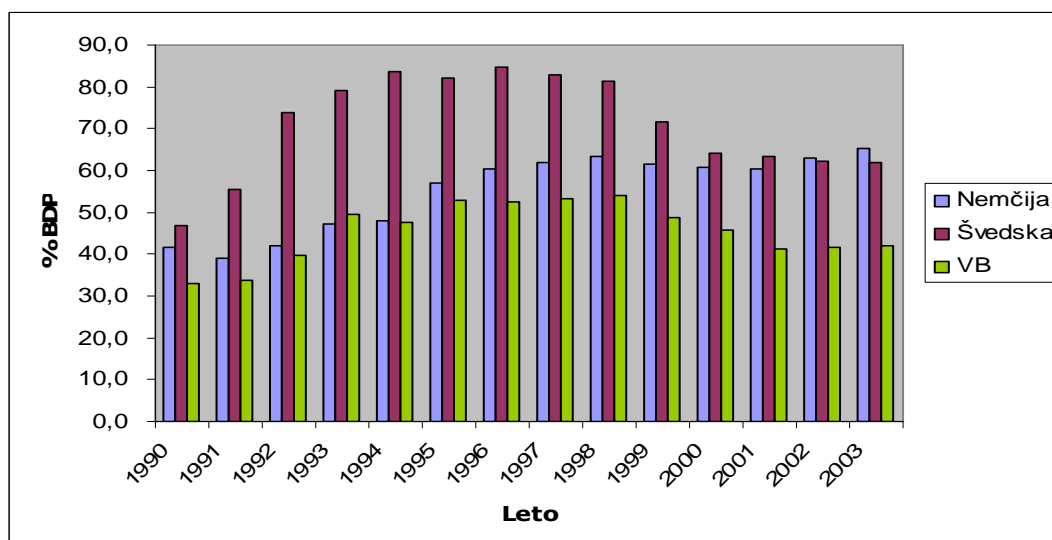
PRIMERJAVA IZBRANIH KAZALCEV:

Slika 13: Primerjava gibanja BDP na prebivalca

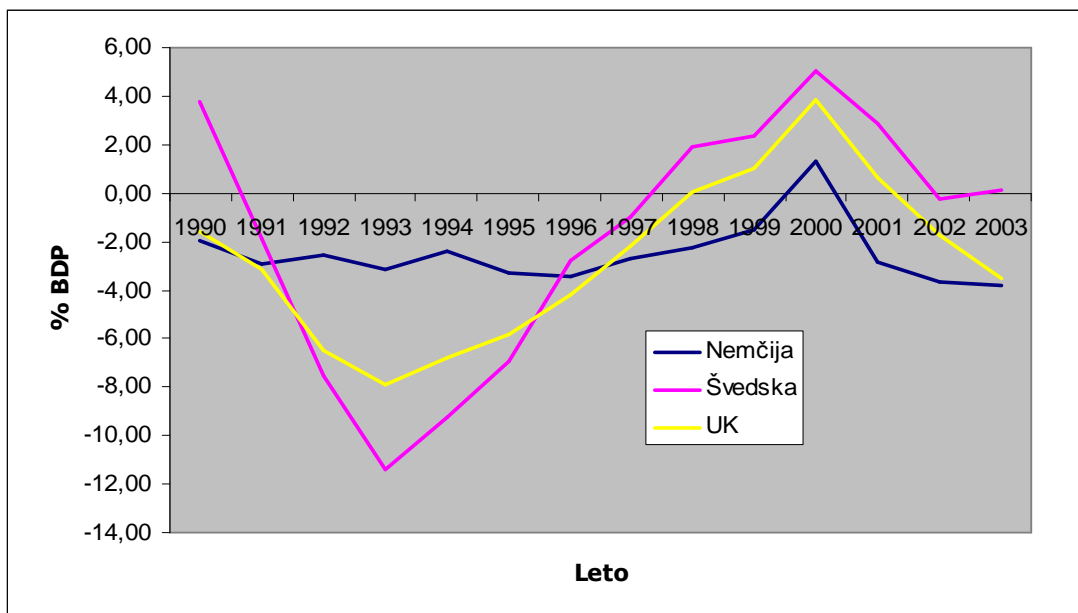
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 14: Javni dolg

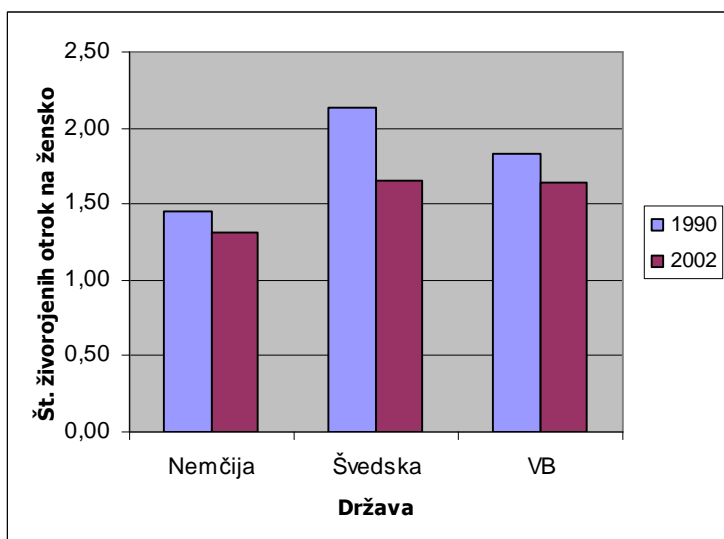
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 15: Proračunski primanjkljaj

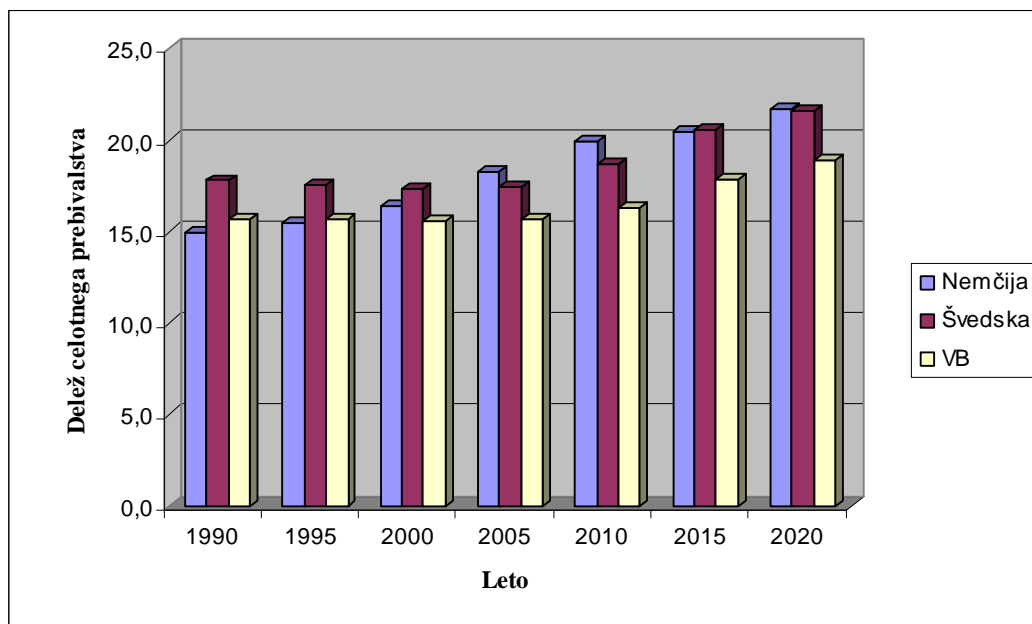
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 16: Stopnja rodnosti

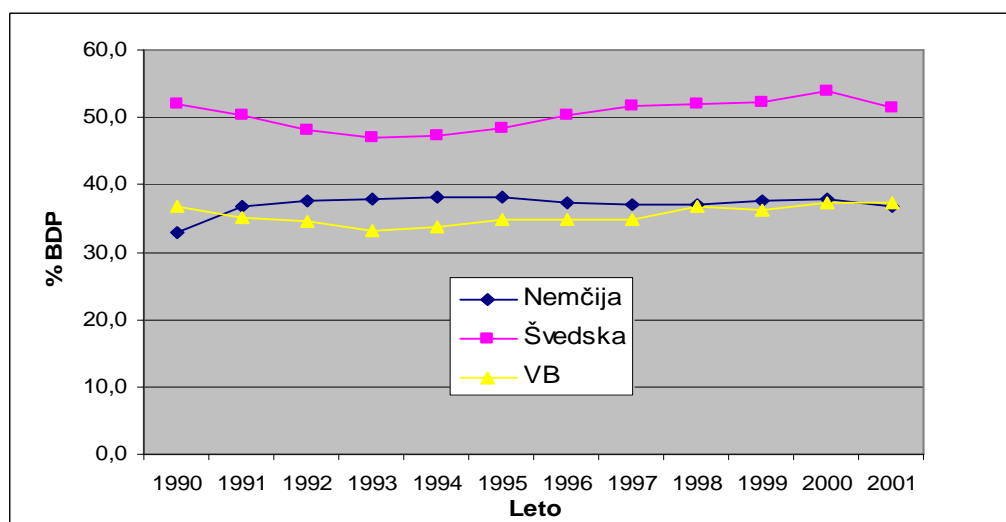
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 17: Odstotek prebivalstva nad 65 let

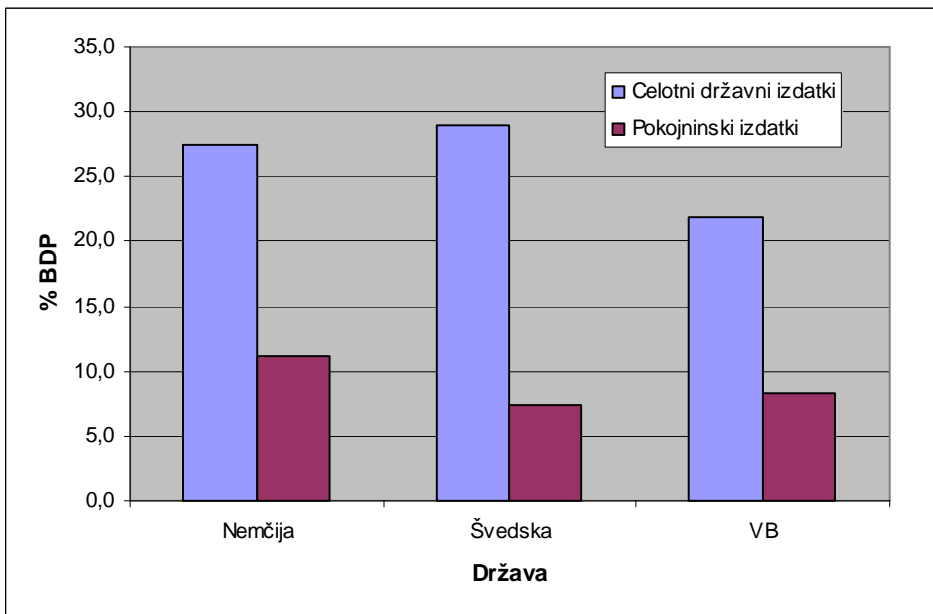
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 18: Celotni davčni prihodki

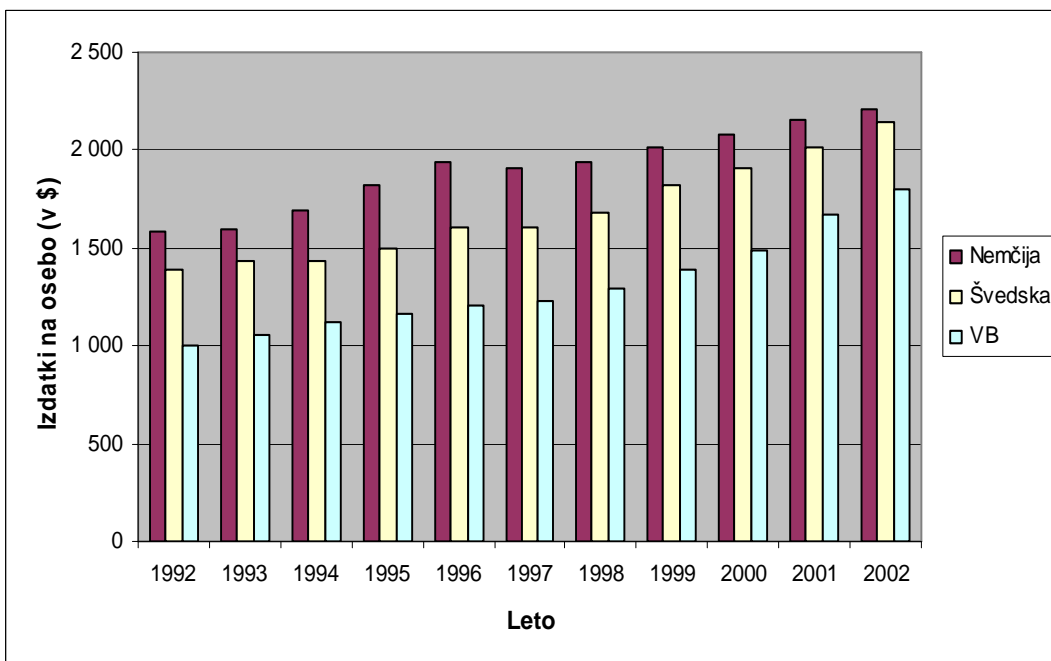
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 19: Socialni izdatki na državni ravni

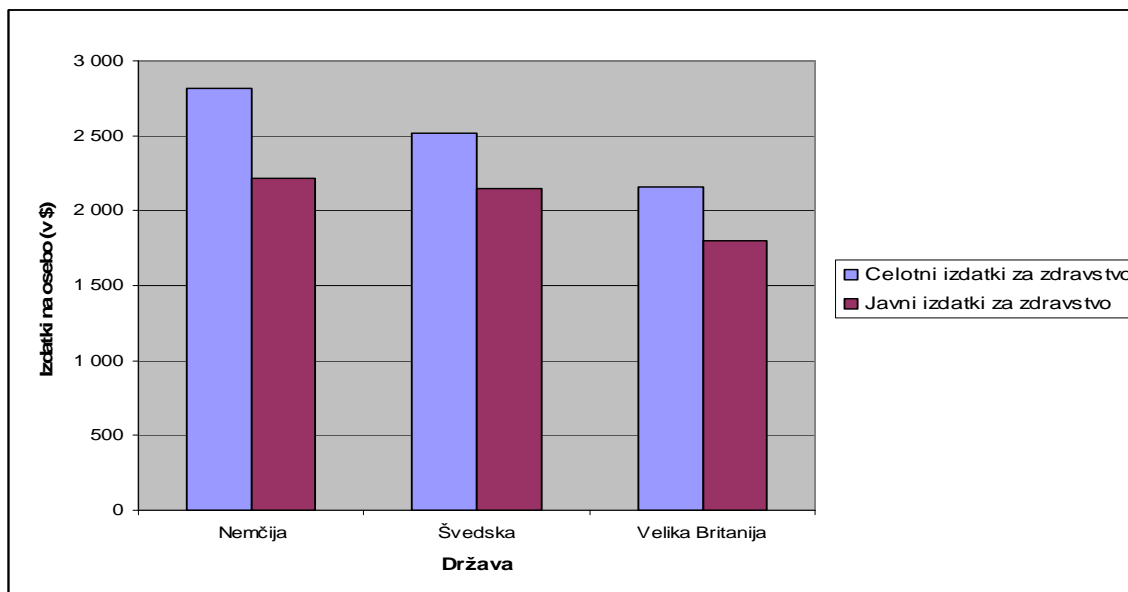
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 20: Javni izdatki za zdravstvo

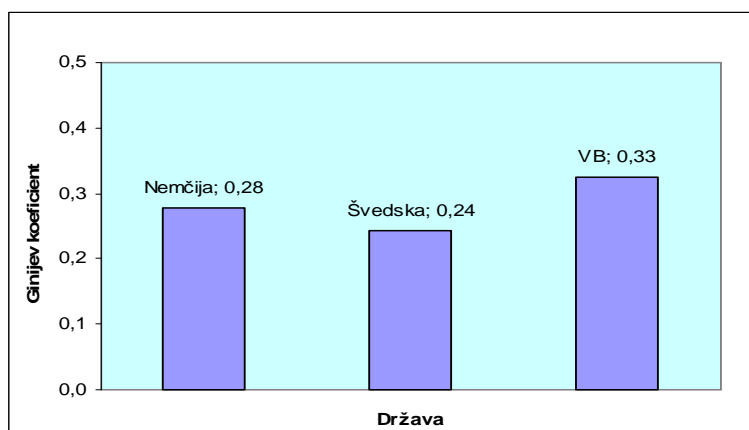
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 21: Celotni/javni izdatki za zdravstvo na prebivalca, leto 2002

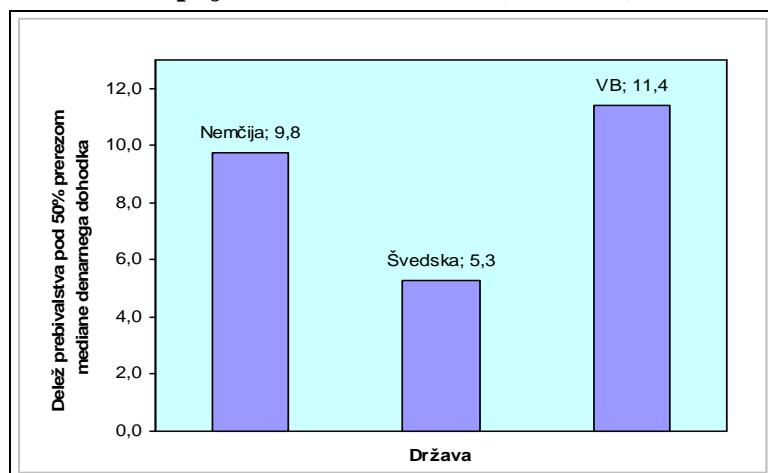
Vir: OECD Factbook, 2005.

Slika 22: Dohodkovna neenakost (leto 2000)

Vir: OECD Social Indicators, 2005.

Slika 23: Stopnja relativne revščine (leto 2000)

Vir: OECD Social Indicators, 2005.

PRILOGA 2: Tabele

TRG DELA:

Tabela 1: Rast bruto urne postavke v industriji

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Rast bruto urne postavke	1,6	2,1	2,7	2,8	1,8	2,3	2,5	2,1

Vir: Statistisches Bundesamt Deutschland, 2005.

Tabela 2: Rast plač

	Letna rast bruto plače	Letna rast neto plače	Letna rast neto realne plače*
1992	+10,4	+ 8,6	+ 3,3
1993	+ 4,4	+ 4,7	+ 0,3
1994	+ 2,0	+ 0,2	- 2,4
1995	+ 3,2	+ 0,8	- 0,9
1996	+ 1,5	- 0,1	- 1,6
1997	+ 0,2	- 1,2	- 3,0
1998	+ 1,0	+ 1,2	+ 0,3
1999	+ 1,5	+ 1,9	+ 1,3
2000	+ 1,6	+ 2,3	+ 0,8
2001	+ 1,9	+ 3,4	+ 1,3
2002	+ 1,5	+ 1,1	- 0,3
2003	+ 1,2	+ 0,5	- 0,6
2004	+ 0,1	+ 1,7	+ 0,0

*Indeks cen življenjskih potrebščin, bazno leto 2000.

Vir: Bundesministerium für Gesundheit und soziale Sicherung, 2005.

Tabela 3: Odtegljaji bruto plače

	ODTEGLJAJI BRUTO PLAČE			
	Davek	Prispevki delojemalcev	Skupaj	
	Mio DM / €			%
1992	3760	3173	6933	+14,4
1993	3835	3350	7185	+ 3,6
1994	4022	3594	7615	+ 6,0
1995	4485	3745	8230	+ 8,1
1996	4711	3890	8600	+ 4,5
1997	4777	4075	8852	+ 2,9
1998	4820	4094	8914	+ 0,7
1999	4899	4088	8987	+ 0,8
2000	4935	4087	9022	+ 0,4
2001	4810	4138	8948	- 0,8
2002	4931	4214	9145	+ 2,2
2003	5004	4360	9364	+ 2,4
2004	4719	4390	9108	- 2,7

Vir: Bundesministerium für Gesundheit und soziale Sicherung, 2005.

Tabela 4: **Stopnja brezposelnosti**

	Standardizirana st. brezposelnosti	Registrirana st. brezposelnosti
31.1.2005	9,3 %	12,1 %
28.2.2005	9,4 %	12,6 %
31.3.2005	9,5 %	12,5 %

Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005; Bundesbank, 2005.

Tabela 5: **Porazdelitev višine nadomestil za brezposelne (moški in ženske), junij 2004, (v %)**

	Moški	Ženske
pod 300 €	3,0	8,5
od 300 do 600 €	16,3	44,1
od 600 do 900 €	40,6	32,7
od 900 do 1200 €	24,0	11,3
od 1200 do 1500 €	10,1	2,9
od 1500 do 1800 €	3,9	0,5
od 1800 € in naprej	2,0	0,1

Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

Tabela 6: **Povprečna višina nadomestil za brezposelne in pomoči za brezposelne (1998-2003)**

	1998	2000	2002	2003
Povprečna višina nadomestil	671	729	737	740
Povprečna višina pomoči	489	504	522	515

Vir: Bundesagentur für Arbeit, 2005.

PREBIVALSTVO

Tabela 7: **Migracije**

	Priselitve v Nemčijo	Odselitve iz Nemčije	Neto
1991	1 198 978	596 455	602 523
1992	1 502 198	720 127	782 071
1993	1 277 408	815 312	462 096
1994	1 082 553	767 555	314 998
1995	1 096 048	698 113	397 935
1996	959 691	677 494	282 197
1997	840 633	746 969	93 664
1998	802 456	755 358	47 098
1999	874 023	672 048	201 975
2000	841 158	674 038	167 120
2001	879 217	606 494	272 723
2002	842 543	623 255	219 288
2003	768 975	626 330	142 645

Vir: Statistisches Bundesamt, 2005.

Tabela 8: Tujci, zaposleni v Nemčiji

	1991	1994	1997	2000	2003
Število tujcev, zaposlenih v starih deželah (v mio)	2,8	3,5	3,5	3,4	3,6
Število tujcev, zaposlenih v novih deželah (v mio)	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Delež tujcev v celotnem številu zaposlenih	7,3%	9,0%	8,9%	8,8%	9,1%

Vir: Statistisches Bundesamt, 2005.

Tabela 9: Varčevanje in poraba v Nemčiji

	Stopnja varčevanja (v %)*	Letna sprememba v privatnem varčevanju	Letna sprememba privatne porabe
1991	13,2		
1992	13,1	+ 6,4	+ 7,2
1993	12,4	- 1,8	+ 4,0
1994	11,7	- 2,8	+ 3,7
1995	11,3	- 0,7	+ 4,0
1996	10,9	- 1,0	+ 2,7
1997	10,5	- 1,9	+ 2,6
1998	10,4	+ 2,0	+ 2,9
1999	9,9	- 1,9	+ 4,0
2000	9,8	+ 3,1	+ 3,5
2001	10,3	+ 8,8	+ 3,4
2002	10,7	+ 4,2	+ 0,4
2003	11,0	+ 3,3	+ 1,1

* Prihranek v % razpoložljivega dohodka.

Vir: Statistisches Taschenbuch, 2004.

SLOVARČEK

Sozialhilfe	socialna pomoč v Nemčiji
National Insurance	sistem nacionalnega zavarovanja v Veliki Britaniji
Job Seekers' Allowance (JSA)	prejemki za iskalce zaposlitve v Veliki Britaniji
State Earnings-Related Pensions Scheme (SERPS)	sistem pokojnin, katerih višina je odvisna od višine zaslužkov (Velika Britanija)
Second State Pension	druga državna pokojnina (Velika Britanija)
Income Support	dohodkovna pomoč (Velika Britanija)
Public School	privatna šola (Velika Britanija)
Unemployment Insurance Society	Družba za zavarovanje za primer brezposelnosti (Švedska)
ILO	Mednarodna delovna organizacija